

JUTRANJE NOVOSTI

Izhaja vsak dan zjutraj, izvemši ponedeljke.

Mesečna naročnina:

v Ljubljani Dln 10.—, po pošti Dln 12.—, inozemstvo Dln 22.—

Uredništvo: Wolfova ulica št. 1/I. — Telefon št. 213

Brzojavni naslov: „Novosti-Ljubljana“.

Upravništvo: Marjini trg št. 8. — Telefon št. 44.

Rokopisi se ne vračajo. — Oglasi po tarifu.

Pisnim vprašanjem naj se priloži znamka za odgovor.

Račun pri poštne č. uradu št. 13.238.

Današnja številka obsega 12 strani

K peti obletnici.

Danes je peti obletnica svobode češkoslovaškega naroda. 28. oktobra 1918. je bila v Pragi slovesno proglašena neodvisnost češkoslovaške države.

Minulo je pet let, odkar so postali srednjeevropski slovanski narodi svobodni, zato je potrebno, da pogledamo nekoliko nazaj, da poizkusimo nekoliko primerjati. Češkoslovaški narod je kot prvi slovanski narod v Evropi stopil na realna tla. Ni se lovil za fantomom svobode. Lofil se je pozitivnega dela. Mirne vesti lahko rečemo, da je ta bilanca vseskozi razveseljava ter da odgovarja trudu, ki ga je ta žilavi narod pod vodstvom velikega predsednika Masaryka tržoval ne samo v svojo korist, temveč v prospeh celokupne Evrope. Nepozabni dr. Rašín je ustvaril čudo: zagrabil je s svojo večjo roko v razdrapano finančno in gospodarsko stanje na češkem ozemlju in ustvaril je organizacijo, ki jo danes občuduje ves svet. Če imenujemo najprej Rašína — pozabiti ne smemo tudi njegovega vestnega sodelavca dr. Engliša — ima to pač svoj pomen. Zakaj prva in glavna premisa narodnega napredka in povzdige je gospodarska in finančna osamosvojitve. To resnico je najprej spoznal češkoslovaški narod, ki je s smotnim delom saniral svoje finančno in gospodarsko življenje. Demokracija in parlamentarizem sta v današnji dobi, ko se meri sposobnost tega ali onega naroda po tečaju njegove valute, sekundarnega pomena. Poljski sejm more v tekoči zakonodajni periodi sprejeti najsodobnejše zakone, kljub temu pa bo inozemstvo presojalo poljsko republiko le po njenih markah. Kruta je ta resnica, ali ostala bo resnica vse dotlej, dokler se bo usoda narodov odločala na svetovnem denarnem trgu. Češkoslovaški narod si je z umnim gospodarstvom pripravil dostojno pozicijo. Postal je odločujoči činitelj v Srednji Evropi.

Pozabiti pa ne smemo, da je češkoslovaški narod vpostavljen v svojo osvojevalno akcijo velike kulturne vrednote. Ne oziroma se na to, da gre bratškemu narodu prvenstvo v slovanski kulturi, moremo mirno trditi, da je šele Masaryk kot filozof, sociolog, državnik in človek pokazal vsemu narodu pravo pot.

Silne so težave, s katerimi se ima boriti češkoslovaški narod. Nad trije milijoni Nemcev težijo drugam, isto velja v Madžarih, Slovaška pa se zvilja v krčkih nepojmljivega separatizma. In vendar je prebolela mlada republika težke produkcijske krize, vztrajala je napram naklanam nemške manjšine. Iz tega sklepamo, da je bila odporna sila češkoslovaškega naroda tem jačja, ker se je morala usmeriti v gospodarsko, nacionalno in finančno smer. Današnje stanje češkoslovaške republike je sijajno izpričevalo zrelosti, je nekak dokumeat velike sposobnosti za življenje. Bilanca minulih let, tega kratkega razdobja češkoslovaške svobode, je razveseljava za vse slovanstvo, saj se je Pragi kot prvi posrečilo dokazati vsemu svetu, da je Slovan državotvoren element. To je naglasil tudi predsednik Masaryk, ko je odgovoril lansko leto našemu takratnemu ministrskemu ministru dr. Kumanudiju: »Vi in mi imamo veliko odgovornost do predsodkov, da Slovani nismo zmogni tvoriti države. Z dejanjem moramo dokazati, da smo državotvorni narodi...«

Češkoslovaški narodni praznik je tudi naš praznik. Ničesar ni, kar bi nas moglo ločiti. Naši interesi so skupni. Današnje stanje v Srednji Evropi zahteva čim več našega medsebojnega zblizanja, spoznavanja, kajti znešnjave, ki se pojavljajo na političnem obzorju, nas glasno opominjajo, da je treba tesne kooperacije, če hočemo prebroditi s svojim državnim čolnikom velike reakcionarne valove. Zvestoba za zvestoto! Pet let češkoslovaške svobode, neodvisnosti in neoviranega raznaha na vseh poljih narodnega udeleževanja nam je porok, da bo bodočnost še lepša, naravnost zavidanja vredna. Češkoslovaška naj nam bo vzgled, kako je treba organizirati in našo kraljevino, da bomo vsaj v dogledni dobi enaki. Svoboda nam bo dala merilo sposobnosti, naj nam bo nekako polje one velike mednarodne tekme, v kateri mora tudi naš narod doseči svoje postavljene cilje po vzgledu bratske Češkoslovaške.

Narodna skupščina.

Usoda neodrešenih bratov. — Zakon o trošarini.

Beograd, 27. oktobra. (Z) Današnje sejo narodne skupščine je otvoril predsednik Ljuba Jovanović kmalu po 10. Po prečitani zapisnika prejšnje seje je povzel besedo dr. Hohnjec, ki je vprašal predsednika zbornice, zakaj ne odgovori minister za zunanje zadeve na vprašanje, ki ga je naslovil nanj. Govornik je obrazložil stvar in naglašal, da je usoda naših bratov v Istri pod italijanskim nacionalizmom, ki se izvaja s fašistovskimi organizacijami, žalostna in strašna. Italijanski fašizem je vrzel iz sol naš jezik. Omenil je koncesije, ki smo jih napravili Italijanom na šolskem polju in protestira javno pred vso Evropo proti italijanskim barbarom. (Zivahno ploskanje.) Dr. Hohnjec je omenil nadalje naredbe furlanskega in tržaškega prefekta glede naših listov v Italiji, ki morajo objavljati vse vesti in članke tudi v italijanskem prevodu. Prosil je predsednika zbornice, naj upliva na zunanjo ministra dr. Ninčiča, da odgovori čimprej na to tako važno vprašanje, ki so ga stavili tudi nekateri drugi poslanci.

Nato je odgovoril minister za agrarno reformo na vprašanje posl. Alekse Stanojevića o nepravilnostih pri razdelitvi zemlje dobrovoljcem v Bosni in Hercegovini.

Zbornica je prešla potem na dnevni red: debato o poročilu glede zakonskega predloga o trošarini. Po poročilih poročevalca večine Vlasta Kostića in manjšine, demokrata dr. Slavka Sečurova, muslimana Salihbajčića in klerikalca Žebota, je podal finančni minister dr. Stojadinović kratak ekspoz, v katerem naglašal, da se trošarina ne more izenačiti v vsej državi, dokler se ne izenačijo vsi davčni sistemi pri nas. Dakev na žganje je upravičen, ker so žgane pijače neke vrste luksuz. Posl. Žebot je podal odločeno mišljenje klerikalcev z ozirom na določbo glede odgoditve plačevanja trošarine, v katerem naglašal, da se s tem odpirajo vrata protekciji in intervencijam. Zato je zahteval, da se ukine vsaka taksa na žganje v vsej državi. Demokrat dr. Krizman se je upiral uvedbi neenakosti pri plačevanju trošarine in zahteval, da se ukine trošarina na žganje. Izjavil je v imenu demokratskega kluba, da bo glasoval proti predlogu. — Musliman dr.

Behmen je v svojem govoru žigosal neenakosti davkov in kritiziral zakonski predlog, s katerim se ne izenači trošarina. Izjavil je v imenu jugoslovenske muslimanske organizacije, da bo njegov klub glasoval proti.

Seja se je zatem zaključila ob 12.30. Prihodnja seja v ponedeljek 29. t. m. ob 8. in pol z dnevnim redom: nadaljevanje današnjega.

Beograd, 27. oktobra. (Z) Danes dopoldne je posetil ministra za zunanje posle dr. Momčila Ninčiča italijanski opravnik Summonte in ga je obvestil o tem, da je predsednik italijanskega ministrskega sveta Mussolini izdal odlok, s katerim se razveljavljata naredbi prefektov v Vidnu in Trstu glede omejitve, ki se nanašajo na jugoslovenski narodni jezik v šolah in na to, da imajo slovenski in hrvaški listi v Furlaniji in na Tržaškem prinašati vse članke in notice paralelno tudi v italijanskem prevodu.

Minister dr. Ninčič je odšel potem v narodno skupščino in sporočil to novico poslancem, ki so ravno odhajali s seje zbornice.

Beograd, 27. oktobra. (B) Po sklepu vlade, ki je bil storjen na predlog ministra pravde, se bo v najkrajšem času začelo z odpravljanjem mestnih sodišč v vsej državi. Mestna sodišča ostanejo samo v večjih krajih v kraljevini, vsa ostala sodišča pa se morajo takoj likvidirati. Posle teh sodišč bodo prevzela prvo stopnjo okrožna sodišča v posameznih krajih ter bodo za to dobila še podrobna navodila.

Beograd, 27. oktobra. (Z) »Tribuna« javlja: Klerikalci so razpravljali v svojem klubu o notranjih vprašanjih stranke, ki so v zvezi s predstoječim kongresom stranke. Kot poročevalci so bili določeni poslanci dr. Korošec, dr. Kulovec, Žebot, Vesnjak in Pušenjak.

Zagreb, 27. oktobra. (Z) Znana zajedničarja Akačić in Dominković sta odpotovala v Beograd. Izjavila sta, da potujeta v popolnoma zasebnih zadevah. Vendar se doznava z zanesljive strani, da se peljeta v Beograd v politični zadevi. Hrvatska zajednica pravi o tej stvari, da Akačić že dolgo ni več njen pristajač, ki je izstopil iz stranke, Dominkovića pa da sploh ne pozna.

Reško vprašanje.

Naša vlada vztraja na rapalski pogodbi.

Beograd, 27. oktobra. (Z) »Novi List« javlja: Danes dopoldne je posetil italijanski opravnik poslov Summonte zunanjo ministra dr. Ninčiča in njegovega pomočnika Panto Gavrilovića, s katerima je ostal delj časa v razgovoru o poslednjih predlogih predsednika italijanske vlade Mussolinija glede rešitve reškega vprašanja. Kakor doznava iz poučenega vira, je obvestil minister dr. Ninčič da ne more naša vlada sprejeti takih predlogov, ki jih prejme indirektno ali ustmeno. Kakor vse kaže, se vlada ne namerava spustiti v pregovore, ki ne bi imeli za podlago rapalske pogodbe in s. margherititskih konvencij. Zaradi tega se more smatrati, da naša vlada ne bo sprejela Mussolinijevih predlogov, po katerih bi Reka pripadla Italiji, Baroš z Delto pa nam.

Rim, 27. oktobra. (B) V ministrstvu za zunanje zadeve izjavljajo, da so vse vesti o skorajšnji rešitvi reškega vpra-

šanja preuranjene. Iz prav zanesljivega vira pa še doznava, da je bila 22. oktobra t. l. beograjski vladi odposlana nota z novimi predlogi italijanske vlade, ki v glavnem ostaja pri svojih prejšnjih predlogih in zahteva samo nekatere spremembe glede trajanja pristaniškega konsorcija. V krogih, ki stoje blizu jugoslovenskemu poslanstvu, se opaža optimizem glede roka, v katerem naj se to vprašanje reši.

Beograd, 27. oktobra. (Z) Danes dopoldne je bila seja v ministrstvu za zunanje posle, na kateri se je razpravljalo o reškem vprašanju. Prisotni so bili zunanji minister dr. Ninčič, njegov pomočnik Gavrilović, poslanik Nešić bivši poslanik v Pragi Branko Lazarević, načelnik naše delegacije v paritetni komisiji v Rimu dr. Rybač, predsednik posvetovalnega odbora dr. Laginja in član tega odbora profesor dr. Šišić.

posojilo iz leta 1909. Obžalovati je, da se tako resni listi ne informirajo prej v ministrstvu financ o pravem stanju stvari, ter zaradi tega našo državo neopravičeno kritizirajo in napačno obveščajo domačo javnost kakor tudi inozemstvo.

NAŠA KRALJICA ZDRAVA.
Beograd, 27. oktobra. (B) Nj. Vel. kraljica Marija je že popolnoma ozdravela od lahkega prehlada, za katerim je zbolela pred krstom prestolonaslednika. Kraljica bo najbrže začetkom prihodnjega tedna odpotovala s svojo materjo in s sinom v Bukarešto.

POVRATEK MASARYKA.
Praga, 27. oktobra. Predsednik republike g. Masaryk je danes dospel sem.

Zmede v Nemčiji.

Iz renške republike.

Pariz, 27. oktobra. (K) Kakor se izve iz Koblenca, je finančni minister poreske vlade izjavil, da poreska republika misli na uvedbo nove valute v okviru latinske novčane unije. Enota te valute bi bil frank. Valuta bi bila zavarovana z zemljiškim posestvom in z renskimi železnicami, kakor tudi s hipotekami na renске železnice. Za enkrat bi se izdalo za eno milijardo novčanic te nove valute.

Berlin, 27. oktobra. (K) Kakor doznava listi, je protestirala državna vlada pri vladah zaveznikov sil zaradi dogodkov v Aachenu, Bonnu in v Palaciji. Vlada se pri tem opira na pravno stanje, ki ga je s pogodbo ustvaril poreski dogovor.

Köln, 27. oktobra. Nadškof je izdal katoličanom v inozemstvu proglas, naj hitro priskočijo na pomoč katoliškemu Porenju in njegovemu trpečemu prebivalstvu.

ZLATO POSOJILO.

Berlin, 27. oktobra. (K) Kakor poročajo listi, so bili danes izdani prvi kosi zlatega posojila. Izdano je bilo zlatega posojila že za več tisoč bilijono.

Dogodki na Grškem.

Atene, 27. oktobra. (B) Vlade čete so zavzele Korint. Davi so se z letali vršili izvidi, pri katerih pa niso odkrili nobenih znatnejših vstaških čet. Vlada sodi, da je udušitev vstaje popolnoma gotova in je zato od danes naprej dovolila prost promet ladij ob obali Peloponeza ter ukazala, da se ne sprejemajo več prostovoljci.

Atene, 27. oktobra. (Z) Revolucionarne čete so prekorale Korintski zaliv in se približujejo mestu Eneusini. Vlada jim je poslala nasproti čete, ojačene z mornarico.

Volitve v Bolgarski.

Sofija, 27. oktobra. (Z) Ministrski predsednik Cankov dementira odločno govornice, da se odgode volitve za sobranje, ki so bile odrejene za 18. novembra. Cankov je izjavil, da se bodo volitve izvedle na vsak način ta dan. Vsi agitatorji razvijajo največjo agitacijo po vsej deželi. Večinoma so postavljeni že okrajni kandidati. Vlada stranka kandidira v 210 okrajih pod imenom »demokratsko edinstvo« v zvezi s socialisti. Od opozicije kandidirajo liberalci, komunisti in zemljoradniki. Vlada uverava, da bo zajamčila popolno svobodo volitev vsem strankam.

Posojilo Madžarski.

Beograd, 27. oktobra. (B) V krogih, ki stoje blizu ministrstva zunanjih zadev in vladi, doznava, da se je na večerajšnji seji vlade pod predsedstvom kralja razpravljalo tudi vprašanje madžarskega posojila, ki ga mora odobriti še reparacijska komisija v Parizu. Kakor izgleda so bile našemu delegatu Boškoviću dana posebna navodila glede pogojev, pod katerimi more naša država pristati na to posojilo. Ti pogoji bodo povsem zaščitili interese sosednih držav in specielno naše države. Glede na to se morejo ta navodila, ki jih je Bošković prejel od vlade, smatrati kot pristanek naše države na madžarsko posojilo.

Madžarski parlament.

Budimpešta, 27. oktobra. (K) Socijalno-demokratski poslanci, ki so v druginjskem odseku zbornice zastopali stališče, da ni dopustno zvišati najemnine pred 1. majem 1924, so danes predlagali predsedniku narodne skupščine, naj se skliče parlament, ki je sedaj odgojen. Narodna skupščina se zato sestane v torek 30. t. m.

BOLEZEN STOJANA PROTICA.

Beograd, 27. oktobra. (B) Zdravstveno stanje Stojana Protića je po mnenju zdravnikov danes razmeroma boljše, kakor večeraj. Kriza traja še naprej in bo najbrže trajala še več dni. Pri Protićevi postelji sta vedno zdravnika dr. Kopča in dr. Močanin. G. Protića so posetili g. Aca Stanojević, Ljuba Jovanović, dr. Dragoljub Arangjelović, dr. Velizar Janković, dr. Dušan Peleš, Miša Trifunović, Bajloni, Milan Marković, Nikola Subotić in mnogo drugih.

nov papirnih mark. Novo zlato posojilo se je z uspehom uvedlo.

Berlin, 27. oktobra. (K) V smislu sklepa, sprejetega na seji ministrskih predsednikov in odposlancev dežel, je zaprosila državna vlada Bavarsko, naj bi vzpostavila ustavno poveljniško oblast v bavarskem delu državne brambe.

Hamburg, 27. oktobra. (W) V nekaterih ladjedelnih so danes zjutraj zopet začeli delati.

Reparacijski problem.

London, 27. oktobra. (K) »Times« poročajo, da namerava staviti francoska vlada, sprejemajoč pogodbo predloga glede konference strokovnjakov, še gotovo pridržke, katerih natančni pomen in da lekosežnost se še ne da jasno razvideti. Treba je počakati, ali bo smatrala angleška vlada ta pogojni sprejem Poincarejev za pripravno podlago za nadaljevanje rešitve vprašanja vojne odškodnine.

Rim, 27. oktobra. Agenzia Stefani poroča, da je italijanska vlada odgovorila na angleško noto glede skupnega povabila, ki naj se pošlje vlad Zedinjenih držav, da bi se le-te udeležile skupaj z zavezniki pri reševanju vprašanja vojne odškodnine.

Stavka na Poljskem.

Varšava, 27. oktobra. (B) Proglasaena je splošna stavka železniških in transportnih delavcev. Drugi delavci se še niso pridružili stavki.

Kongres narodnih železničarjev.

Beograd, 27. oktobra. (Z) Danes popoldne ob 6. je bila predkonferenca narodnih železničarjev, ki jo je otvoril dosedanjí predsednik Lukić. Na tej predkonferenci je bil izvoljen novi predsednik Nikifor Petrović, inspektor prometnega ministrstva ter nov odbor. Razpravljali so o važnih vprašanjih, ki bodo na dnevnem redu jutrišnjega kongresa narodnih železničarjev v dvorani nove univerze, katerega se udeležijo delegati iz vse države in zastopniki iz Češkoslovaške, ki so davi dospeli semkaj. Jutri dopoldne se vrši V. kongres železničarjev, zvečer pa se priredi banket v čast delegatov in gostov v hotelu Petrogradu.

IZVOZ TOBAKA.

Beograd, 27. oktobra. (B) Ker je letina tobaka to leto precej boljša kakor lani, je uprava monopolov sklenila, da potem, ko zadovolji domače potrebe, izvozi v inozemstvo okoli 300 tisoč kilogramov nepredelanega tobaka.

NOŠENJE OROŽJA.

Beograd, 27. oktobra. (B) Ministrstvo notranjih del je izdalo naredbo vsem političnim oblastvom, naj v bodoče ne izdajajo inozemcem, ki bivajo v naši državi, dovoljenja za nošenje orožja in naj jim prejšnja taka dovoljenja odvzamejo. Ta naredba se nanaša tudi na Ruše, ki jim je bilo preje dovoljeno nositi orožje.

VOLITVE NA ANGLEŠKEM.

London, 27. oktobra. (Havas) Listi izražajo mnenje, da se bodo prihodnje pomlad vršile splošne volitve.

VREMENSKO POROČILO.

Dunaj, 27. oktobra. Napoved za 28. oktober: Nobene spremembe v sedanjem značaju vremena.

Današnje prireditve.

V Ljubljani:
Drama: »2 X 2 = 5«. Izv.
Opera: »Poglavci«. Izv. Začetek ob 7. uri.
Kino Matica: »Karneval mrtveca«
Kino Tivoli: »Fantom« — I. del.
Kino Ideal: »Pariski vrabec«.
Kino Ljublj. dvor: »Beli clown«.
V Celju:
Mestno gledališče: »Mrake«. Red A.
V ponedeljek, dne 29. oktobra v Ljubljani:
V Unioni: »Manifestacijsko zborovanje proti nasilstvom Italije«, ob pol 19. uri.
Drama: »Gospa z morja«. Red B.
Opera: Zaprt.
Kino Matica: »V japonskem mestu ljubezni«.
Kino Tivoli: »Fantom« — II. del.
Kino Ideal: »Žrtve ponosa«.
Kino Ljublj. dvor: »Bohème«.
Nočna lekarniška služba v Ljubljani:
Tekoči teden: lekarna Prochazka na Jurčičevem trgu, Ustnar na Sv. Petra cesti in Jošt v Spodnji Siskli.

Razveljavljeni barbarski odloki v Primorski.

Beograd, 27. oktobra (U) Kakor hitro je izvedel min. predsednik g. Pašić o naredbah, ki so jih izdali prefekti v Julijski Krajini proti slovenskim in hrvaškim listom, je sporazumno z ostalimi člani vlade sklenil, da mora vlada opozoriti italijansko vlado na neprijeteljsko razpoloženje našega naroda napram Italiji, ako bi se rimska vlada postavila na stališče doslednega zatiranja jugoslovenske manjšine.

Na prijateljsko opozorilo v Rimu, je dobila vlada odgovor, da so izdali prefekti naredbe brez vednosti in odobritve rimske vlade, in da bodo tozadevni odloki nemudoma razveljavljeni.

Rim, 27. okt. (D) Agencija Stefani objavlja, da je ministrski predsednik Mussolini razveljavil odredbe videmskega, pujskega in tržaškega prefekta glede dvojezičnosti jugoslovenskih listov, ki se tiskajo v mejah italijanske kraljevine.

Ne dvomimo o resničnosti te vesti. Dandanes je tudi to mogoče, da prekliče slavna Mussolinijeva vlada nekaj,

kar je še včeraj odredila in blagoslovila. Fašistična Italija se je spomnila, da ne bi bilo dobro, dražiti v takih stvarih sicer pravodušnega Jugoslovana. Energični protest našega javnega mnenja, časopisja, parlamenta in celokupne javnosti je bil na mestu. Tokrat vsaj smo videli, da zaležejo tudi protesti, treba je le enotne akcije. Gospod Summonte je gotovo poročal svoji vladi, da bi utegnili napraviti tako postopanje italijanskih oblasti zelo slabo kri tudi med Srbi, ki so se začeli ravno v zadnjem času zelo intenzivno brigati za jadranske probleme.

Če je italijanska vlada res preklcala nepostavne in barbarske odredbe prefektov Julijske Krajine, nas to le veseli, ali povdariti moramo, da je Italija s tem činom krivico samo popravila, ter da se njena najnovejša ljubeznivost ne more smatrati kot kakšna koncesija. Naš narod v Julijski Krajini zahteva samo svoje primitivno in ustavno pravo. Uvidevnost Italije bo v marsičem koristila našim medsebojnim odnosom. Ali se Italija res poboljšuje? Razjedajo nas še dvomi...

Predsednik Masaryk v Londonu.

(Izjave časnikarjem.)

Predno je predsednik Masaryk odpoval v Oxford, je sprejel kakih dvajset zastopnikov tiska. Izjavil je, da je bil obisk v skladu z njegovo željo in da se mora antanta nadaljevati tudi sedaj, ko je vojna končana.

V vzhodni Evropi, kjer je toliko malih narodov, je dejal g. Masaryk, so ti občutili potrebo mednarodne avtoritete. Evropa je bila nekoliko demoralizirana med vojno in občutili je bilo, da mora antanta nadaljevati svoje sodelovanje natančno tako, kot je to storila med vojno. Mi smo pristaši Društva narodov, toda sedaj še nimamo potrebne avtoritete in antanta je mora podpirati. Glede

Nemčije je predsednik dejal, da se ne boji splošnega razpada. Bavarska in Saška sta bile vedno bolj ali manj neodvisne. Sedaj je še bolj utrujena svojo neodvisnost, ker postaja Berlin slab. Jasnje je, da si želi Češkoslovaška, da vlada v Nemčiji mir. Prave nevarnosti ne vidim za nas. V svoji državi imamo tri milijone Nemcev. Naravno simpatizirajo z Nemci, toda v Češkoslovaški že živijo stoletja. Kar se tiče Francije, ni Češkoslovaška z njo v nobenem vojaškem dogovoru, ki bi jo na katerikoli način vezal. Napram Rusiji pa se drži politike ne - intervencije.

Resolucija županov avtonomnih mest.

Na konferenci županov avtonomnih mest Slovenije, ki se je vršila ob navzočnosti zastopnika zagrebške mestne občine mimo sredo v Mariboru, se je sklenila naslednja resolucija: Iz časopisja smo doznali, da se namerava uzakoniti nov splošen zakon o občinah za vsa kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev brez razlike na selske občine, trge in mesta. Načrt se, kotlikor nam je znano, nikakor ne ozira na pravni razvoj onih občin, za katere ne velja srbski zakon o občinah. Zakonski osnutek nam, kot glavnim interesom, ni bil dan niti na vpogled, niti v pretrih nam je do danes v splošnem neznan. V vseh modernih državah je običaj, da se zakonski načrti dajo v pregled in v pretrih onim faktorjem, ki so na zakonu najbolj zainteresirani, da podajo o njih svoje izjave in sporoče svoje želje in zahteve. Za to apeliramo na ministrskega predsednika, ministra notranjih zadev, na zakonodajni odbor, na predsedstvo narodne skupščine in na vse parlamentarne klube: 1. da se sprejem zakona o občinah in zakona o upravi in samoupravnosti odloži; 2. da se nam omogoči študij teh zakonskih načrtov, in 3. da se upoštevalo naše izjave o projektu, odnosno naše temeljne zahteve in da se zakonski projekt, preden se predloži v zakonodajno telo, v tem zmislu spremeni in spopolni. Prosimo, da se nam v ta namen dopošljejo zakonski osnutki in se nam da za študij trimesečni rok, računajoč od dne prejema osnutkov. Nadaljno akcijo za osnove zveze jugoslovenskih mest, za katero so bili s konferenco v Mariboru storjeni prvi koraki, bo vodila zagrebška občina.

Drobne vesti iz Beograda.

Iz radikalnega kluba.

Beograd, 27. oktobra. (B) Danes popoldne je bila seja radikalnega poslanskega kluba, katere se je udeležil tudi predsednik ministrskega sveta Nikola Pašić. Na tej seji se je izvolil ožji odbor, ki ima razpravljati o notranjih sporih v klubu, tako med bivšim ministrom dr. Markovićem in poslancem Mihajlom Rankovićem in drugimi.

Finančni odbor

Beograd, 27. oktobra. (B) Finančni odbor narodne skupščine se razdeli v ponedeljek v tri odseke, od katerih bo prevzel vsak po nekaj ministrstev, da bi bil na ta način državni proračun čimprej gotov in potem predložen narodni skupščini v nadaljno razpravo.

Kvalifikacija uradnikov

Beograd, 27. oktobra. (B) Minister za notranje zadeve g. Vukić je vsem oblastvom svojega resorata izdal naredbo, s katero zahteva, da vsi uradniki do 4. novembra predložijo dokaze in spričevala o svojem šolanju in jih pošljejo v Beograd, da se na ta način more izvršiti pravilna kvalifikacija uradnikov. Posebna komisija bo vsa ta spričevala pregledala.

Iz prosvetnega življenja.

REPERTOAR NARODNEGA GLEDALIŠČA V LJUBLJANI.

Drama:

Začetek ob 8. uri zvečer.
Nedelja 28. okt. 2 x 2 = 5. Izven.
Ponedeljek 29. okt. Gospa z morja. Gostovanje ge. Marile Vere. Red B.
Torek 30. okt. Zaprt.
Sreda 31. okt. Gospa z morja; gostovanje ge. Marile Vere. Red A.
Četrtek 1. nov. Smrt majke Jugovića. Red C.
Petek 2. nov. Judit; gostovanje ge. Marile Vere. Red E.
Sobota 3. nov. Danes bomo tiš. Izv. Nedelja 4. nov. Ob 3. pop. Povodnji mož, mladinska igra, igralo otroci mestnega liceja; ob 8. zvečer: Gospa z morja. Izven.
Ponedeljek 5. nov. Azazel. Red F.

Opera:

Začetek ob pol 8. uri zvečer.
Nedelja 28. okt. Psoglavci. Izven. (Začetek izjemoma ob 7. zvečer.)
Ponedeljek 29. okt. Zaprt.
Torek 30. okt. Sevilski brivci; gostuje ge. Wessel-Polla in baritonist g. Boris Popov. Red C.
Sreda 31. okt. Psoglavci. Red D.
Četrtek 1. nov. Rigoletto; gostuje ge. Wessel-Polla. Izven.
Petek 2. nov. Evgenij Onegin. Red A.
Sobota 3. okt. Sevilski brivci; gostuje ge. Wessel-Polla. Red F.
Nedelja 4. nov. Psoglavci. Izven.
Ponedeljek 5. nov. Zaprt.
Posetnik slavnostne predstave »Psoglavci«, ki se vrši danes v nedeljo 28. oktobra opozarjamo, da je začetek izjemoma ob 7. uri.

Potovanje po srednji Evropi

Francoški senator gosp. Henry Bérenger je bil poslan, da prouči razmere v srednje-evropskih državah, katerim bo Francija dala posojila, med drugim tudi naši kraljevini.

O svojem šesttedenskem potovanju po Jugoslaviji, Rumunski, Poljski, Avstriji in Madžarski je podal g. Bérenger zastopnikom pariškega tiska, ki jih je bil povabil v dvorano finančne komisije senata, predvčeršnjem sledeče podatke:

Vračam se v Francijo zelo zadovoljen. Znano vam je, kaj je bil glavni namen mojega potovanja. Hotel sem se prepričati sam na lastne oči o položaju držav, katerim hoče Francija dati v letošnjem letu posojilo, ki presega vsoto ene in pol milijarde frankov.

Glavno je sedanjí položaj držav, ki so nastale vsled raztrganja centralnih cesarstev: četudi je njih ogrožje malo krhko, se bo vendar utrdilo in v interesu Francije je, da jim pri tem pomaga. Krediti, ki jim jih hoče dati, niso krediti radodarnosti in militarizma, temveč krediti za narodno obrambo (francoski!) na zunaj. Stvar bo trajala dolgo, četrto stoletje.

Ustali teritorialni red in spet upoštevati ekonomski red, to je dvojni problem. Vsi državniki s katerimi sem govoril, kralj Aleksander in rumunski kralj Ferdinand, ministrski predsednik Pašić, Bratiano, Witos, Seipel in Beihlen, vsi njih finančni in vojni ministri so istega mnenja v tej zadevi. Mir srednje Evrope in Balkana, to se pravi evropski mir, se da le na ta način vzdržati, da se utrdijo posamezna državna ogrožja, obenem pa tudi razvija njih gospodarsko življenje.

Povsod sem opazil dobra znamenja, povsod se narodi dvigajo, delajo, sodelujejo. Jugoslavija je v polnem razcvitu. Beograd (Belgrade - la - Blanche) vstaja s svojimi novimi poslopji velikega stila kot okcidentalna feerija na starem orientalskem mestu. Velika Rumunija bo s svojimi žetvami in svojim petrolejem silno bogata oni dan, ko bodo njene finančne direktive manj odpravljale tuje in bodo dale več razmaha privatni inicijativi. Poljska, ki ni nič manj bogata na gozdovih in rudnikih, potrebuje samo bolj solidno finančno upravo, da spravi svoj državni proračun v ravnotežje. Češkoslovaška pa ne rabiti nikogar več, da ustali in dvigne svojo krono.

Kar se tiče Avstrije, sem jo našel v polnem finančnem prerojenju, odkar ji je Društvo narodov zaupalo in ji dalo kredita: Dunaj, ki stoji danes višje kot pred vojno, postaja počasi bančno središče za srednjo Evropo. Madžarska pa, ki želi posnemati Avstrijo in se je že iztrežnila od svojih včerajšnjih bolestin megalomani, želi danes vstopiti pod varstvo Društva narodov, ki je v stanu napraviti iz čudovite Budimpešte ne samo pristanišče, temveč tudi banko za Balkan.

Slednjič je g. Bérenger omenil, da se čudi, kakšen prestiž ima Francija v vseh teh državah. Njen vpliv je povsod vidno nadomestil bivši nemški vpliv.

INVALIDSKI ZAKON.

Beograd, 27. oktobra. (B) Te dni je bil dovršen načrt invalidskega zakona, ki bo poslan ministrskemu svetu, da se o njem izjavi in stavi svoje pripombe. Nato bo minister za socialno politiko predložil zakon narodni skupščini v rešitev.

Mariborsko pismo.

Zdi se, kakor da se Maribor na more dvignil iz splošnega duševnega mrtvila, ki ga je obšlo letos še pred pasimi dnevi. Takrat smo upali na hladnejše jesenske mesece, ko se povrnejo letovišarji zopet domov, da se bomo poprijeli na vseh koncih in krajih. Zakaj dela je dovolj, še preveč. A v naša društva in organizacije ter v razne voditelje in članstvo je zašlo neko bezdelje in apatija napram vsemu. Tako smo molče prešli važne dogodke in jubileje. Pozabili smo na petnajstletnico tujskih dogodkov, pozabili triletnico plebiscitnega poraza na Koroškem in še marsikaj drugega. Sele dr. Sernečeva smrt je nas nepričakovano vzdramila, da smo se zbrali pri žalni manifestaciji in se sploh čudili, da je nas toliko v tem obmehnem mestu. Stevilo je tako visoko, da bi ml lahko igrali tu drugačno in boljše vlogo, kakor jo pa igramo sedaj, ko tavamo vsak sam za se in se kvečjemu zbirajo ožje družbe pri čišči dobre vinske kapljice.

Naše gledališče sicer ni veliko, a še tega ne moremo, oziroma nečemo napolniti. Zato je naravno, da uprava nima lahkega stališča. Mesečno 40.000 dinarjev več stroškov, subvencija ista, dohodki pa kljub širjim abonentom manjši, to niso male solze. Sicer se dreza in dreza na tiste, ki bi lahko posejali gledališče, a ga ne marajo iz gole komodnosti, pa vse to nič ne zaleže. S koncerti smo imeli tudi slabe skušnje. Ljudska univerza skuša priti na površje, a tudi ne more. Ljudje nimajo snila in tako vsaka še tako važna institucija vegetira naprej le za silo in hira. — Upamo pa, da bomo v predstuni dobi dosti bolj živahni...

Med nas in na nas mora priti naravnost udarec s kolom, da se vzdramimo. Treba je bilo tako nezasišane krutosti, kakor jo je povzročil »hiperkulturni« Italijan nad našimi zaslužnimi brati ravno te dni. Sele to nas vzdrami iz letargije vsakdanjega življenja in združji merodajne faktorje k skupnemu nastopu. Zato pa se pričakuje po vsej pravici, da bo nastop impozanten in dostojen.

Kako drugačni so naši Čehi! Ne živi jih bogve koliko med nami, a imajo svoj agilen klub, ki nastopa ob vsaki priliki tudi v javnosti. Za petletnico osvobodjenja izpod tujega jarma priredi brezplačno umetniško matinejo v Götzovi dvorani v nedeljo dopoldne. Mi smo menda že pozabili, da smo se tudi nekako takrat osvobodili, kakor bratje Čehi. Toda naša svoboda in češka! To sta dve dokaj različni stvari, si misli marsikdo. A temu ni tako. Svoboda more biti samo ena in ista. Samo ljudje morajo biti, ki jo prav umevajo in ki za njo tudi kaj žrtvujejo in trpijo, če je treba. In to je ravno tisto. Pri nas so pa ljudje, katerim se kolca po starih avstrijskih časih, po dobi suženjstva samo za to, da bi lahko igrali lepšo vodilno vlogo. Kar berite našo »Stržo« in »Tabor« pa boste videli, da ni na svetu večjega nestvara, kakor je naša država in vlada. Seveda svoj čas, ko je sedel na ministrskem stolčku sam dr. Korošec, takrat je bil pa pravi pravcati raj. Tudi še za časa ministrovanja našega dr. Kukovca je bilo zvečine vse dobro, vsj »Tabor« je tako poročal. Zdaj je pa naenkrat vse pod vsako kritiko, seveda samo za to, ker niso nekateri gospodje tam, kjer bi bili tako radi.

Sicer pa ta teden v splošnem tudi za naše mesto ni bil docela mrtev. Krst prestolonaslednika je bil prinesel nekaj živahnosti med naše vrste. Pri nas so se zgledali češki industrialci. Župan je bil povabil zastopnika avtonomnih mest na posebno svetovanje, katerega se je udeležil celo zastopnik glavnega mesta »čevčevanske mirotvorne republike«. V soboto pa praznuje CM podružnica petindvajsetletnico svojega delovanja.

V nekdanjih časih so bile ravno mariborske podružnice CMD ognjišče in žarišče narodnega in kulturnega delovanja, na katere smo kazali upravičeno z vsem ponosom. Njim se je pridružilo še »Dramatično društvo« in pa »Citinalca«.

Razmere in zahteve časa postajajo pa od dneva do dneva take, da bo ravno Mariborčanom v prvi vrsti potreba skleniti vse narodno in državno čuteče elemente v trdno falango. Pride čas, ko ne bomo več gledali v prvi vrsti na to, ali pripadaš tej ali oni stranki, ampak ko se bomo vprašali: ali si Slovenec, Jugosloven, ali ne. In potem bomo usmerili svoje delovanje. In ta čas ni več tako daleč. Zato bi bilo docela umestno, da že sedaj pripravljamo tla na vseh koncih in krajih v ta namen. Zakaj kdor hoče žeti, ta ne bo sejal semena na ledno, ampak v preorano in zrahljano zemljo.

Ljudska visoka šola v Ljubljani.

Prav pojmovana naloga »Ljudske visoke šole« je ta, da se mladini v pošolski dobi in po odraslih obojega spola na znanstven, a vendar razumljiv način govori in proži prilika za porazgovor o visokih vprašanjih, ki se tičejo življenja in ki pogostoma stojajo pred vsakogar izmed nas in sicer ne toliko v kolikor izvršuje ta ali oni poklic, ampak osebo v kolikor si človek, oziroma sočlovek, državljan, Slovenec, svetovljan.

Ljudska visoka šola ne podaja torej strokovnega znanja, to je znanstvenih resnic s tega ali onega področja samih in tudi ne poklicnega, to je takega znanja, ki bi se dalo v dotičnikovem poklicu praktično porabiti; kaj takega ima gojiti strokovna ali ljudska in meščanska šola ali v ta namen prirejeni »tečaj« (kurzi). Ljudska visoka šola marveč podaja svojim poslušalcem, kakor premišljeno svetuje znameniti filozof in sociolog M. Scheler (»Universität und Volkshochschule«), znanstvo v takih živih sintezah, da bo v stanu, celega človeka izobraževati in oblikovati, njegovo dušo oplojevati in bogatiti.

Zato pa bi s pravim duhom prešinjena ljudska visoka šola bila pred vsem drugim poklicno izobraževališče za vse plasti našega naroda, zlasti za delavca, ki je ob modernem načinu industrijskega dela postal stroj, moral postati stroj, ker je to delo čestokrat takšno, da ga ne izvršuje človek, temveč — samo njegova roka ali noga. In z ozirom na delavca se izobraževalni problem glasi: na kak način bi kdo, ki je v svojem poklicu le kolesce, izven poklica lahko bil obenem človek?

Da bi se na tak, drugod že vpeljan način začelo tudi izobraževanje našega ljudstva, priredi »Akademski socialno-pedagoški krožek« za širše občinstvo ciklus predavanj, ki bodo med seboj vezana po idejni niti: socialni in etični preporodi. Predavanja bodo se vršila na univerzi ob nedeljah ob 10. uri dopoldne ter se začno dne 4. novembra.

In sicer bodo pod vidikom »socialni in etični preporodi« ter v nastopnem redu predavali:

O potrebi nove orientacije (univ. prof. dr. K. Ozvald). — O zgledih iz živalstva (univ. prof. dr. I. Hadži). — O življenjskih temeljih rodbine (dr. A. Breclji). — O zakoniti zaščiti rodbine in dece (univ. prof. dr. J. Polec). — O osnovnem šolstvu (gđc. A. Stebičeva). — O strokovnih šolah (univ. prof. ing. J. Forster). — O srednji šoli (višji šol. nadz. I. Wester). — O grozečem nastajanju duševnega proletarijata (univ. prof. dr. M. Vidmar). — O nalogah občine (publicist Fr. Erjavec). — O piančevanju udamen narod (doc. dr. I. Robida). — O kinu (Fr. Čibel). — O umetniški politiki (sodni svetnik A. Lajovic). — O časopisju (dr. I. Birs). — O cerkvi (univ. prof. dr. R. Kužel). — O verstvu in naboženstvu (Fr. Terseglav). — O lepi knjigi in javnih knjižnicah (pisatelj Fr. Finžgar). — O gledališču (dr. Stanko Majcen). — O telodanih in športnih organizacijah (višji šol. nadzornik E. Gangl). — O narodnostni ideji (prof. dr. V. Rožič).

Iz boljševiške Rusije.

Ukinjenje kreditov.

Državna banka v Petrogradu je popolnoma ustavila kreditiranje, vsled česar se je občutno skrčil trgovski promet. Temu je bil vzrok ne le pomanjkanje denarnih sredstev, temveč tudi pešanje gmotnih moči v prebivalstvu. Celo živila se slabo prodajajo po trustih. Bančne vloge se manjšajo, ker nihče ne mara sprejemati prilranjenega denarja, ki se stalno nahaja v stanju padanja: dolar, ki je notiral 10. t. m. na moskovski borzi 980 milijonov rubljev, je dosegel 19. oktobra že 1170 milijonov.

Vesti o novih rudniskih ležiščih.

V zadnjem času so odkrili v Rusiji mnogo raznih rud. Tako vsaj poročajo vesti iz Rusije. Toda ta poročila so zelo nezanesljiva ter služijo samo zato, da bi omogočila sovjetski vladi inozemske kredite. Tako je n. pr. poročala sovjetska vlada, da se je pojavil v Kaspijskem morju nov otok, na katerem so odkrili vrelec nafte, ki izmetava tudi poleg nafte cele kose bakra.

Naš novi roman.

Japonski roman:

Gompači in Komurasaki.

ki ga je spisal slavni češki pisatelj Julij Zeyer, bo začel izhajati v kratkem v »Jutranjih Novostih«.

Roman se godi na nesrečnih tleh ki jih je pravkar zadela strahovita potresna katastrofa, namreč v Toklu in okolici. Ze vsebina tega prelepega romana je izredno privlačna, tako da jo čitamo z veliko napetostjo; poleg tega pa nas pisatelj, ki je temeljito študiral Japonsko, seznanja na tako prijeten način s kraji, z življenjem, z vsemi krasotami, s slavnostmi, z običaji na Japonskem, s poezijo japonske duše, skratka z vsem, kar bi radi poznali in vedeli. Kako krasno nam opisuje — človeku, kot da je sam osebno navzoč — slavnosti! S štirimi glavnimi japonskimi slavnostmi se seznanimo; to so: slavnost očiščevanja telesa in duše, vrtnice pomladi v Toklu, poletnega razpada v Jodi in slavnost umrlih. In vse to je tako zanimivo vpleteno v dejanje romana, da se človeku zdi, da se je za nekaj ur preselil na Japonsko in vse to preživlja.

To ni roman, kakor jih čitamo dan na dan po časopisih, ampak roman, ki je visoke literarne vrednosti, pri tem pa ga vsakdo lahko razumljivo čita v zabavo in potok od kraja do konca z rastočo napetostjo in z rastočim užikom. Sicer pa jamči že ime Zeyerja, velikega pisatelja in pesnika, za prvovrstno delo.

Podpirajte Jugoslovensko Matico!

Dnevne novosti.

Slovinci!

Pozvali smo vas, da manifestirate v nedeljo 28. t. m. po vsej Sloveniji proti nasilstvu Italijanov napram našim rojakom v Primorju. V ta namen naj se priredijo shodi, sestanki, na katerih naj se ljudstvu obrazloži pomen manifestacije. Kjer je pa za ta dan že določena kakva prireditve (shod, koncert, gledališka igra), naj se s primernim nagovorom tej prireditvi da manifestacijski značaj. Ljubljana manifestira v ponedeljek 29. t. m. ob pol 7. uri zvečer v veliki dvorani hotela Union. Uverjeni smo, da bosta Slovenija in nje prestolnica Ljubljana tudi to pot storila svojo narodno dolžnost.

— **Drugi obračun z Orjuno** g. Ljube D. Jurkovića je moral danes zaradi tehničnih težko izostati. Opozarjamo čitatelje na ta zanimiv članek, ki izide v prihodnji številki. »Jutr. Novosti«.

— **Zvestoba za zvestoto!** Kakor vsako leto, tako je tudi letos poklonil generalni konzul bratske češkoslovaške republike gospod dr. Otokar Benč v proslavo 28. oktobra, dneva češkoslovaške osvoboditve, Jugoslovanske matice, kot naši osrednji narodno obrambni organizaciji, znesek 5000 Din. Iskreno zahvalno gospodu generalnemu konzulu za njegov plemenit dar, še bolj iskreno zahvalno pa za njegov opomin vsem osvobodjenim, da je njihova dolžnost skrbeti za blagor neodrešenih. Naj bi si vzeli vsi Jugoslovenci opomin g. gen. konzula k srcu! Naj bi pa tudi cenili za dejanjem dokazano geslo: zvestoba za zvestoto, ki je fundament odnosajev med češkoslovaškim in jugoslovanskim narodom.

— **Našim čitateljem.** Zaradi raznih tehničnih ovir so se morale v tej številki običajne nedeljske priloge razpredilci drugače.

— **Tečaj za filozofijo.** V nedeljo 5. novembra ob pol 11. uri dopoldne prične vsodružni profesor dr. Fr. Veber nadaljevati svoja predavanja o psihologiji. Vstop prost vsem ljubiteljem modrosti. Kraj: prirediteljske realke, Vegova ulica. Ako se slučajno zedinijo v to, bi g. predavatelj obdelaval etiko.

— **Protestno zborovanje** v Novem mestu. Po inicijativi gerenta gosp. dr. Viktor Gregorića priredijo danes v nedeljo vse kulturne in politične organizacije manifestacijsko zborovanje proti nasilstvu Italije med našimi zasuženimi brati.

— **Svečana otvoritev pomorske akademije** v Dubrovniku. Dne 31. oktobra se bo otvorila v Dubrovniku na svečan način naša pomorska akademija. Na slavnosti je povabilen predsednik parlamenta, narodni poslanci in zastopniki vojnih in civilnih oblasti. Ta dan bo proslavila naša vojna pomorska obletnica, ko so na njenih ladajah prvič zavirale naše zastave. Kakor se domneva iz privatnih virov, bo odstopila francoska vlada del bivše ruske pomorske naši pomorski vojni akademiji, da se bodo na njej vežbali naši pomorščaki. Sedaj se nahaja ta pomorska po raznih francoskih lukah.

— **Zenska mala antanta.** V Bukarešti se sestane 2. novembra glavna ustanovna skupščina ženske male antante, ki je bila v Rimu ad hoc formirana. Glede na ta kongres je bilo na predstojniški seji narodnega ženskega Saveza sklenjeno, da odidejo na ustanovno skupščino tudi naše delegatke, in sicer: gospa Zlata Kovačič, podpredsednica narodnega ženskega Saveza iz Zagreba, gospa Leposlava Petrovič, predsednica ženskega pokreta in gospa Vera Albrehtova, članica splošnega ženskega društva iz Ljubljane.

— **III. novela pokojniškega zakona.** »Uradni list« št. 99 od 26. t. m. prinaša naredbo ministra socialne politike, ki spreminja gotove (začasne) točke dosedanjega pokojniškega zakona. Z naredbo se bomo bavili v eni prihodnjih številki podrobneje.

— **Razdelitev a. o. arhivov.** Ker je naša vlada že v novembu lanskega leta sprejela in ratificirala konvencijo o razdelitvi bivših avstroogrskih arhivov nanašajočih se na ozemlje, ki je pripadlo nam, se pričakuje, da samo še Romunska in Italija sprejmeta in ratificirata to konvencijo, tako da bi se razdelitev teh arhivov pričela že v teku tega leta.

— **Beg Jugoslovencov iz Nemčije.** Po vojski kakor tudi prej je odšlo več naših ljudi iz Nemčije, kjer so bili zaposleni v rudnikih in raznih industrijskih podjetjih zlasti na Vestfalskem. Zadnje finančne katastrofe Nemčije pa jih je prisilila, da so začeli zapuščati Nemčijo in se vračati v domovino. Zadnje dni kar v trumah hodijo k našim konzulatom v Nemčiji, da jim izstavijo potne liste za v domovino. Kakih sto se jih je že povrnilo domov in pripovedujejo o življenju v Nemčiji čudne stvari. Nemci pravijo, nekaj se bo dogodilo, a mi sami ne vemo, kaj. Ozi, ki so se povrnil, se pritožujejo tudi nad poslovanjem našega konzula, češ da gre domaćinom premalo na roko.

— **Davčni urad Ljubljana** mesto je pričel vsem zamudnikom, ki niso v določenih rokih poravnali predpisanih davkov, dostavljati opozorilne pološčice. Vsi davkoplačevalci se v lastnem interesu opozarjajo, da svojim obveznostim takoj zadostijo, ker bi sicer morali plačati razven 6% zamudnih obresti še 4% opominjevalne, oziroma nadaljne 4% ruševne stroške.

— **Davčni urad za mesto Ljubljana.** Na orednjem zavodu za žensko domačo obrt v Ljubljani se razpisuje mesto ravnatelja. Zaveza se sposobnost za državno službo v obsegu strokovna sprema: pedagoška in komercialna predizobrazba in specialna sprema za vodstvo zavoda za čipkarstvo in žensko domačo obrt. Prejemki se določijo v smislu zakona o civilnih uradnikih in v postalih državnih uslužbenih z dne 31. julija 1923, št. 299 »Uradnega lista«. Prošnje opremljene v smislu člena 12 cit. zakona naj se predložijo do 15. novembra 1923 pri oddelku ministrstva za trgovino in industrijo v Ljubljani. Ministrstvo za trgovino in industrijo, oddelk v Ljubljani, dne 24. oktobra 1923. Dr. Marš s. r.

— **Tečaj za strojevodje.** Peti tečaj za strojevodje je bil zadnji čas končan in so kandidati že odšli na svoje službovanje. V mesecu januarju bo otvorjen šesti tečaj za strojevodje s predpisanimi izpiti.

— **Pometanje ulic** v Ljubljani. Ljubljanske ulice oživijo najbolj vsaki dan zjutraj med pol 8. in 8. uro. Ta čas hitijo otroci in dijaki v šolo, uradniki v svoje urade, delavci v tovarne in druga podjetja, pridne gospodinjice hitijo ta čas že na trg. Ravno ta čas pa netašijo po vseh glavnih ulicah na cestne pometalce, ki s svojimi dolgi metlami ne pometajo, ampak samo strajajo prah, da se vzdiguje od tal in se useda po obleki in pljučih mimoidošnih pasantov. Pri tem se takoj zjutraj, nekateri na kavo, drugi pa kar na tešče, do sita navzgor raznih bakcilo in bakterij. Pri tem je najbolj ogrožena mladina, ki ravno ta čas pospešuje svoje korake, da bi ne zamudila pouka, in pri tem kar na debelo požira prah in si polni pljuča z bacili vseh mogočih epidemij bolezni.

— **Zasačen nevaren vlomilec.** Na Dunajski cesti blizu železniškega prelaza je zasačil stražnik nevarnega vlomilca, ko je odpiral s cepinom vrata neke branjarije. Stražniku se je posrečilo, da je nevarnega poptenca kljub vsemu odporu obveljal in ga pripeljal na varno. Pri preiskavi je moč protodušilo, skoro izžvižgalo smehljaje priznal, da je pobegnil iz zaporov v Celju, kjer je bil obsojen na 10 mesečno ječo radi hudodelstva tatvine. Dalje je priznal, da je bil že 24 krat kaznovan zaradi raznih vlomov in tatvin. Na vprašanje, kaj je po poklicu, ni vedel ničesar povedati, ker je preživel več del svojega življenja deloma v zaporih, deloma pa se je klatil po svetu in kradel in niče, morda niti sam ne ve, koliko je že zagrešil v svojem blodnem življenju. Arretirani je Franc Golec doma nekje na Spodnjem Stajerskem, več o svojih družinskih razmerah pa moče povedati.

— **Iz blaznice Sv. Jožela** v Ljubljani je pobegnil 35 letni Pavel Bernot, rojen v Meži na Koroskem, pristojen v Pavkove pri Kamniku, vojaški invalid, majhen človek, črno oblečen, z vojaško kapo na glavi.

— **Na Vrhniki** je bilo ukradeno Matevžu Široki ameriška srobrna žepna ura, trovratna zlata verižica in usnjata denarnica, v kateri je bilo 255 Din gotovine. Skupna škoda znaša preko 2000 Din. Vlom je izvršil neki tuj še zelo mlad postopač, ki se je klatil in beračil par dni po okolici in je pobegnil s plenom najbrže preko meje.

— **Iz železniškega voza** li. razreda je bila ukradena na kolodvoru v Zidanem mostu blazina, vredna 500 Din.

— **V Tupačih pri Kranju** je bilo ukradeno kovaču Francetu Rozmanu iz Primorskovega kola, črno pleksano, z rdečimi pasovi, vredno 1500 Din.

— **V Svetinjski pri Sv. Urbanu** je bilo ukradeno Antonu Cizrlu: listnina z 250 Din gotovine, 2 zlata poročna prstana, moška Rosskopp ura z verižico, zavarovalna polica društva »Zarja« in več drugih važnih uradnih listin. Skupna škoda, seveda brez listin, znaša do 1000 Din.

— **V Pristali** je v viloni neznan tat pri posestniku Antonu Markoviču in pokradel 2 para čevljev, 3 kg slanice, več posteljnega perila, 7 svilnatih ženskih rut, več metrov raznega blaga, površnik, sukno in denarnico s precejšnjo vsoto starega denarja. Skupna škoda znaša okrog 6000 Din. Domačemu hlapcu Janezu Gorenecu pa je odnesel 2 obleki, površnik, srebrno uro z zlato verižico, par novih čevljev in žametni klobuk, v skupni vrednosti do 5000 dinarjev.

— **Na Bledu** je poneveril Ivanki Ambrožičevi neki krošnjar, doma baje iz Trbovelj, 1500 Din in neznamo kam pobegnil.

— **Gonilni jermen**, vreden 1400 Din je ukradel neki postopač v Sevnici in sicer v družbi z nekim Antonom Miharičem, ki je že v zaporu.

— **Šest kokiši** je odnesla dvožonka iz siškega posameznika Barbari Sterhovi iz Primorske pri Metliki. Kokiši so vredne 450 dinarjev.

— **V Bernici pri Dobrujah** je bilo ukradeno Florjani Završku par čevljev, 2 britvi, blaač, diljant za rezanje stekla in žepna ura, v skupni vrednosti do 1000 dinarjev.

— **Ročna blaginja** je bila ukradena v noči na 21. oktobra iz trgovine Ivana Dolžana v Maljehovem brdu. V blaginji so bili 3 zlati prstani z biseri, modrim in rdečim kamnom, poročni zlat prstan, 3 srebrne krona, 1 goldinar, 1 dolar, 3 hranilne knjižice in alme Janko, Egidij in Alfonz Dolžan, 3 police od Vzemajne zavarovalnice, ena od »Croatie«, obrtni in koncesijski list, dalje pločevinasta skatla s precejšnjo vsoto drobiča in 3500 Din v gotovini. Skupna škoda znaša okrog 30.000 Din.

— **V Zirovskem vrtu** je bilo ukradeno Mariji Miklavčičevi: 3 nove ženske obleke, 2 krili, 3 bluze, svilena ogrinjala, 10 svilenih še novih rut, več predpasnikov, srebrno žepno uro, nekaj perila in denarnico z 51 Din, v skupni vrednosti do 6000 Din.

— **Prefrigan gošulj.** Po Ljubljani se klati zadnje dni prefrigan separ, ki na razne načine po različnih lokalih od lahkovernih ljudi izrablja denar. Pri tem se poslužuje vseh mogočih sredstev. Nedavno tega je prišel v neko tukašnje gostilno s ponarejenim pismom nekega dobro znanega profesorja, češ naj upravnika gostilne donesla pisma posodi 90 Din. Gospodinja mu je res šla na limanice in mu izročila 9 »kovačev«, naker je premeteli lopov izginil kot kafa, profesor je pa debelo gledal, ko je slišal, da si je na njegovo ime in pripočelo premetence izposodil denar. Moč je večje postave, temnih las, star 24 do 28 let. Občinstvo se opozarja, da mu ne nasede, če se pa kje pojavl, naj se ga takoj izroči v varstvo policije.

— **Trgovski pomočnik, manufakturst,** zmožen popolnoma slovensčine, nemščine in italijanščine, ter deloma tudi srbohrvaščine, je bil vsled pritiska Italijanov odpuščen v Gorici iz službe. Ker je popolnoma izključeno, da bi mogel dobiti z ozirom na vladajoče razmere na Primorskem kakšno službo išče sedaj službe v Sloveniji. Sprejme vsako službo v mestu ali na deželi. Ponudbe je poslati na naslov Jugoslovanske Matice v Ljubljani, Pred škofijo št. 21, I. nadstropje.

— **Coltske novosti.** Protestni shod proti laškemu nasilstju. Združeni narodni odbor v Celju sklicuje za danes v nedeljo 28. t. m. ob 10. uri dopoldne v veliko dvorano Narodnega doma veliko protestno zborovanje proti laškemu nasilstju nad našim neodrešenim narodom v Primorju. Dolžnost vseh zavrednih Jugoslovencov je, da se shoda udeležijo v čim največjem številu. — **Mestni občinski svet** ima jutri v ponedeljek 29. oktobra

Organizacijam in pristašem NRSI Citajte „RADIKALSKI GLASNIK“, ki prinaša službena obvestila!

ob 7. uri zvečer občinsko sejo z običajnimi poročili posameznih odsekov. — **Ljudska posojilnica** v Celju je kupila Dimecovo hišo na Cankarjevi cesti. Tam si namerava urediti svoje poslovne prostore, katere ima sedaj v I. nadstropju hotela pri »Belem volu« na Kralja Petra cesti. — **Sokolstva** to mola se vrši danes v nedeljo popoldne na Dečkovem trgu pred Narodnim domom. — **Vreme** je bilo zadnjih par dni pri nas precej prijetno. Bilo je vetrovno, pa vendar toplo. V petek pa je bil naravnost vroč skoro poletni dan.

— **Mariborske novosti.** Danes se poroči tukašnji narodni brivec, istrski rojak, Vekoslav Gjurić z gđ. Jožico Mlakarjevo. — **Pisarno pok. odvetnika** dr. Vladimira Serneca je sporažumno z njegovimi dediči prevzel tukašnji odvetnik dr. Rihard Fanninger. — **V mimu** tednu je umrlo v Mariboru sedem oseb, od teh pet moškega in dve ženskega spola. — **Lekarniško nočno službo** ima prihodnji teden lekarna »Pri Zamorcu« v Gosposki ulici. — **Zdravniško inšpekcijsko službo** ima v nedeljo dr. Leonard na Aleksandrovi cesti. — **Lansko leto** ob Vseh svetih se je vršila v St. Rupertu pri Celju fantovska bitka, med katero je bil eden izmed udeležnikov tako težko ranjen, da je nekoliko pozneje umrl. Uboj sta zakrivila Alojzij Vrhovšek in Michael Šmerc, ki sta pa pobegnila v Avstrijo. Na zahtevo naših oblasti sta bila imenovana sedaj aretirana v Leobnu ter izročena danes našim oblastem, ki jih odpošljejo krožnemu sodišču v Celju. — **Franc Klemenčič** se je v petek zvečer seznanil na tukašnjem kolodvoru z nekim Gorgievicem. Oda sta skupno v neko gostilno v Milinski ulici, kjer je Klemenčič izročil svoj koveč v shrambo. Ko sta se oba vrnla znanca razšla, se je Gorgievic povrnil kratko na to zopet v gostilno, prevzel v imenu svojega prijatelja koveč in sklenil s prvim vlakom pobegniti. Klemenčič pa je o stvari še pravčasno izvedel in posrečilo se mu je digne druga prijeti. Med zasliševanjem je Gorgievic pokazal potni list, ki je bil izdan od našega konzulata v Marseille. Pri telesi preiskavi pa se je našlo na njegovi roki utetovirano ime Michael Dobrevič. Ker obstoji sum, da izvedeni Gorgievic posluje pod napačnim imenom, je bil pridržan v zaporu, dokler se zadeva ne pojasni; obenem pa se bo moral zagovarjati tudi zaradi poskušene tatvine.

— **Mozirje.** Za prijazni trg Mozirje išče mo pridnega, značajnega in miroljubnega sodavčarja, ki bo razpečeval svoje blago lahko po celi Gornji savinjski dolini. Dober zaslužek mu je zaimčen. Prednost imajo člani »Sokola«. Delavnica in stroji so na razpolago. Obenem opozarjamo invalide na razpis glavne zaloge tobaka v našem trgu. Lep dobiček jim je zagotovljen zlasti vsled velikega okoliša. Izključeni so bivši dalje službe avstrijski podčastniki.

— **Uboj ali nesrečno naključje.** 48 letni Maks Zemljič, svojčas učitelj v Brezju, je bil na lastno prošnjo že nekaj časa izven službe ter je bila njegova upokojitev v teku. Moč je poročen in oče šestih otrok, vendar pa njegova družina ne živi posebno dobro, ker je oče trosil mnogo denarja za pijlčo. Lansko leto si je Zemljič izposodil od neke Uršule Kotnikove, posestnice hčere v Pobrežju, 2000 Din, ki jih pa ni mogel vrniti. Za to je Kotnikova tožila in prišlo je do rubežal. Ta petek ob 3. uri popoldne je odšel v stanovanje Zemljičev sodni izvršilni organ Zaplotnik, katerega je spremljal oče zaupnice, Martin Kotnik, posestnik v Pobrežju. Ko sta oba imenovana vstopila v Zemljičev stanovanje, je Zemljič izlekel iz žepa pištolo, počil je strel in stari Kotnik se je zgrudil v srce zadet mrtev na tla. O dogodku krožita dve verziji. Prva pravi, da je izvršilni organ v trenutku, ko je zagledal revolver, zbežal, Kotnik pa, ki je tudi skušal pobegniti, da je obvisel na kljuki vrat in bil smrtno zadet. Po drugi verziji pa je Kotnik skušal Zemljiču izvit revolver iz rok, pri tem pa se je orožje sprožilo in kroglja je zadela Kotnika. V tem pogledu bo dogodek razčistila preiskava. Zemljič je po svojem činu odšel z doma in vrgel revolver v Dravo. Na Zaplotnikovo ovadbo je bil Zemljič zvečer v Mariboru aretiran. Po prvem zaslišanju je bil odveden v sodniški zapor.

— **V Zagrebu** so zaprli služkinjo Josipino Kranjc iz Slovenije, ker je svoji gosposdini Josipini Šohnel v Bakacijski ulici ukradla večji množino obleke in perila. Ukradene stvari so našli; neposrečno služkinjo pa izročili okrajnemu sodišču.

— **Manufakturo** dobite po konkurenčno nizkih cenah v novootvorenji trgovini »Danica« v Ljubljani na Turjaškem trgu št. 1 (bivša sprebobovalnica). V kratkem bo uvedla firma tudi oddelke za usnje vseh vrst. Oglejte si neobvezno in prepričali se boste, da kupite tu najboljši!

— **Opozorilo.** Tovarna čevljev Peter Kozina & Co., je izdatno znižala dotedanje cene v vseh svojih detajlnih trgovinah. P. n. občinstvo naj se v lastnem interesu posluži te prilike.

Sport in turistika.

— **Ilirija** : S. K. Celje. Danes ob 15. uri se vrši na Igrišču Ilirije nogom. tekma med S.K. »Celje« in kombiniranim moštvom Ilirije. S. K. Celje je simpatično, v dobri formi se nahajajoče moštvo, ki je doseglo v zadnjih tekmah lepe uspehe in ki bo gotovo tudi danes podalo dober sport. — Ob triletni na 14. igralo juniorji Ilirije proti S. K. Panoniji.

— **Atletiki, Celje** : S. K. Primorje. Danes gostujejo po daljšem presledku v Ljubljani celjski Atletiki, kjer odigrajo prijateljski revanžirno tekmo s Primorjem. Atletiki se nahajajo sedaj v najboljši formi. V svojih vrstah imajo nekaj prav dobrih inozemskih igralcev, ki so že itak dobro moštvo še bolj ojačili. V letošnji sezoni so premagali skoro vse prvorazredne slovenske klube. Zna ni so Atletiki še iz tekem z Ilirijo, s katero so igrali trikrat zaporedoma neodločeno, Primorje so pa trikrat porazili z 2 : 1. Boj bo nadvse zanimiv, ker bodo skušali Atletiki dokazati, da so vredni renomeja, katerega uživajo. V vrstah Primorja nastopi topot kot zveza znani igralec Hajduka, Poduje, tako da ima Primorje kljub nekoliko šibki krilski vrsti upanje na dober izid. Tekma se vrši na Igrišču Primorja, Dunajska cesta, ter prične ob 15. uri pop. Ob 13.30 igra predtekmo rezervna Primorja z rez. Hermesa. Predprodaja vstopnic v trafiki Sever, Selenburgova ulica. Clauske in djaške samo v predprodaji.

Protestno zborovanje „Orjune“

Sinoči se je vršilo protestno zborovanje Orjune v Mestnem domu. Zborovanje je otvoril predsednik Orjune inž. Kranjc, ki je v ognjevitih besedah grajal početje Italijanskih oblastnikov in k sklepu pozval navzoče zborovalce, da kot odgovor na početje Italijanskih oblasti bojkotirajo vse, kar je Italijanskega. Kranjčevemu govoru je sledil viharan aplavz. Za Kranjcem je povzel besedo g. Ristič, ki se je nedavno sam mudil v zasedenem ozemlju, in je podal kratko sliko o življenju naših neodrešenih bratov v Primorju. Ko se za tem ni nikdo več oglašil k besedi, je inženier Kranjc zaključil zborovanje.

Pred Mestnim domom pa so se zborovalci z dvema zastavama na čelu strnili v povorko, ki je odšla ob poslopju finančne delegacije do Poljanske ceste. Ko jim je tu policija zabranila prehod na Poljansko cesto proti Italijanskemu konzulatu, so odšli po Kopitarjevi ulici po Sv. Petra cesti v Kolodvorsko in po Dalmatinovi ulici na Dunajsko cesto in so med vpitjem in življanjem prišli v zvezdo, kjer se jim je pridružila večja množica radovednih gledalcev. Med klci »doli z Italijo«, »smrt Italijanom«, »Italijane na gauge« so odšli po Vegovi ulici, Colzovi cesti na Sv. Jakoba trg, Stari trg, kjer je prišlo pred Zalaznikovo kavarno do prvega incidenta med demonstrantami samimi, ki je bil pa kmalu poravnal. Pod trančo je eden demonstrantov poskodoval izlozbeno okno Jadranske zavarovalnice v Trstu. Vsled tega je policija nadaljni prehod na Čevljarski most prepovedala in več del demonstrantov je moral ostati na Starem trgu, dočim se je prvi del že nahajal na Čevljarskem mostu. Začelo se je pogajanje med stražniki in demonstrantami, ki so dobili tu svoje ojačenje. Ko jim je policija dovolila prehod, si eden demonstrantov ni mogel kaj, da bi se ne poslužil navadnega demonstracijskega orodja in je vrgel kamen v nedolžno okno hiše, kjer je nastanjen Jadranska zavarovalna družba in špa je med življenjem razbita padla na ulico. Demonstrantje so med življanjem in vpitjem odšli po Židovski, Gosposki in Wolfovi ulici na Mariljin trg, kjer je njihov vodja g. Kranjc s par besedami zaključil, kakor je on rekel, njihovo lepo manifestacijo. S pozivom, naj se mirno razidejo, je končal svoj govor, naker so na predlog nekoga, ki gotovo ni vedel, kaj je predlagal, sežgali italijansko trobojnico. Ko so odšli državno in sokolsko himno, so se začeli razhajati. Ljudje, ki so vse to videli, nikakor niso odobravali, prvič poskodovalje izlozbenega okna Jadranske zavarovalnice, drugič pa tudi sežiganje državne zastave, ki bo imelo lahko težke posledice. V splošnem pa so obsojali tudi demonstracijo samo, prvič, ker je Italija odloke preiektov v Julijski Benečiji itak že preklicala, drugič pa bi bila tudi »Orjuna« lahko počakala današnjega dne, ko je bilo itak napovedano protestno zborovanje vseh društev po celi Sloveniji.

Iz društvenega življenja.

— **Akademiki!** Dan na dan prihajajo iz krajev, kjer biva naš narod pod tujim jarmom poročila o nasilstvih, ki se vrše nad njimi. Zna so nam Krivica, storjena v Rapalu 12. nov. 1920 in brezštevne krivice v času od leta 1918 do danes v Julijski Krajini, na Koroskem in drugje naj li one ostajajo v naših sreli, kot da bi jih ne bilo? Nas nič ne peče ogenj pogorelih domov na Primorskem? Nas ne spominja Gospa Sveta na rop naših zemelj? Pokazimo svojo narodno zavest, pomagajmo pri veliki nalogi osvoboditve neodrešenih bratov ter vstopimo v Akademsko podružnico Jugoslovanske Matice na univerzi kraljevine SHS v Ljubljani, ki se ustanovi 12. novembra 1923, na dan obletnice Rapala. V imenu akademskih društev ljubljanske univerze: »Danica«, »Nijava«, »Zarja«, »Jadrane«, »Triglava«, »Slovanski Jug«, »Borba«, »Udruženje«, Klub J. N. A. L. I. e. Pripravljajni odbor.

— **Tov. akademiki!** Zopet je posegla v naše vrste kruta smrt! Včeraj je umrl v deželni bolnici tov. medicnece Ljorje Gril, doma iz Gorice. Pogreb bo v ponedeljek (točnejše objavljeno na univerzi in v anatomskega inštitutu) izpred mrtvašnice deželne bolnice. Pozivamo vse tovariše in tovarišice, da sprejmo umrlega kolega na njegovi prezgodnji zadnji poti. D. M. v Ljubljani.

— **IV. »Slovanski večer«.** Jug. napr. akad. društvo »Jadrane« priredi kakor vsako leto, dne 19. januarja 1924 slovanski večer v veliki dvorani Narodnega doma ter naproša tem potom vsa bratska in ostala nam naklonjena društva, da se ozirajo na to prireditve, ter blagovolijo opustiti na ta dan svoje prireditve.

— **Akademija »Bratstva«.** Izobraževalno društvo »Bratstvo« se zaveda velike potrebe prosvetnega dela med narodom, zlasti med mladim proletarijatom, ki mu je vsled materialnih težko bilo onemogočeno, da bi si pridobil primerno, današnjemu času odgovarjajočo splošno izobrazbo. Zato je sklenilo »Bratstvo« prirediti ciklus predavanj, ki se bo tekom predavateljskega tečaja, ki bo trajal od 31. oktobra t. l. do meseca maja pri. leta, še izpopolnil. Zankrat so se odzvali povabilu »Bratstva« tri predavatelji: Brandner Anton, o socialni politiki; dr. Cankar Izidor, o slovenski umetnosti; Deržić Ivan, o ustroju državnih uprave; Erjavac Fran, o gospodarskih problemih Slovenije; dr. Deifranceschi P., o splošni higijeni; dr. Olonar Jože, o slovenskem jeziku; Golob Miroslav, o pa-

cifizmu; dr. Gregorin Gustav, o narodnem gospodarstvu; dr. Grošelj Pavel, o naraševanju; dr. Jamar Tone, o tuberkulozi; dr. Krivic Rudolf, o Masaryku; Kunauer Pavel, o slovenski turistiki; Letibeg Anton, o Karl Marxu; dr. Lončar Dragotin, o politični zgodovini Slovenije; dr. Oblak Ciril, o pravi ter o Cankarju in Grudnu; dr. Peterlin Viktor, o zgodovini Srbov, Hrvatov in Slovincov; dr. Pitamic Leonid, o ustavi; dr. Politeo Ivo, o politični zgodovini Hrvatov; Prelovac Zorko, o slovenski narodni pesmi; dr. Priatelj Ivan, o slovenski književnosti; dr. Rostohar Mihajlo, o materijalizmu in idealizmu v socializmu; dr. Rybat Otokar, o mednarodni politiki; Sest Oslp, o dramski umetnosti; dr. Smalc Matel, o zvezi med državnim notranjo in zunanjo politiko; Tavčar Ivan, o socializmu; Vidmar Stane, o telesni vzgoji in Sokolstvu; dr. Virant Franc, o spolnih boleznih in novih potih medicine; Zorec Ivan, o slovenski književnosti. Vrstni red predavateljev in tema predavanja se bo sproti objavilo v časopisih. Predavanja se bodo vršila redno vsako sredo od pol 8. do 9. ure zvečer na državni realki (poleg univerze). Ker se bodo predavanja začela vselej točno ob pol 8. uri, je potrebno, da pridejo obiskovalci vsaj 10 minut prej, da ne bodo motili gg. predavateljev. Na koncu vsakega predavanja je dovoljeno, stavljati kratka vprašanja, ako bi bilo komu kaj nerazumljivega. Pri predavanju mora vladati brez-pogojni red in disciplina in je kajenje, onesnaženje prostorov in postajanje na hodnikih zabranjeno. Prvo predavanje se vrši v sredo 31. oktobra. Predaval bo prof. dr. Peterlin o zgodovini Srbov, Hrvatov in Slovincov. Vabimo vse ukaželine, da pridno posejajo Akademijo »Bratstva«. — **Odsek Akademije »Bratstva«.**

Novosti iz Primorske.

— **»Mali List«** glasilo tržaških Slovincov je izšel v petek, 26. t. m., prvič v novi, vsiljeni dvojezični obliki. Pod naslov »Mali List« je dostavil »Glasilo odrešenih Slovincov«, da Italijani lahko vidijo, s čim in na kak način so odrešili in še odrešujejo primorsko ljudstvo.

— **Italija za nove pokrajine.** Zadnje dni je poslala zveza pomorščakov Barju ministrskemu predsedniku brzojavko, v kateri zahteva, naj kar vlada zapleni brodovje podanikov v novih pokrajinah, ker je bilo za časa Avstrije v službi avstrijskega kapitalizma. Poleg te, vsebuje brzojavka še več zahtev na račun Tržačanov brez razlike narodnosti. Tržaške oblasti so odpisale protestne brzojavke, iz vsega italijanskega početja je razvidno, da bi Italija imela rada nove pokrajine samo za molzno kravo, ki bi je ne bilo treba niti krmiti in pa za razširjanje njenejega velikega imperija na račun drugih narodov. To se ji je pa temeljito ponesrečilo in prej cvetoča mesta Trst in Reka za Srednjo Evropo in Zader za Dalmacijo danes propadajo in bodo še bolj propadala. Italija jim jemlje različne institucije, ki so od nekdaj imele tam svoj sedež. Zdaj naj vzame tržaškim družbam še ladje, ribe ob Zadrski obali naj prepodi proti Anconi, mornarje in ribiče pa naj pošlje v Tripolis, da si bodo tam znova ustvarili eksistenco.

Izpred sodišča.

DR. LAJNSČI CONTRA DR. PFEIFER.

Ob navzočnosti številnega občinstva se je pričela danes pred mariborskim okrajnim sodiščem (okrajni sodnik dr. Vrabec) razprava v zadevi okrajnega glavarja dr. Lajnsčija proti namestniku velikega župana dr. Vilku Pfeiferju radi razražljanja časti. Osebo navzočega dr. Lajnsčija je zastopal odvetnik dr. Koderman, odsotnega dr. Pfeiferja pa odvetnik dr. Müller. Razprava, na kateri so se obravnavale s substratom tožbe spojene okoliščine, je trajala skoro do 2. ure popoldne, ter bi se bila morala ob triletni na 4. uro nadaljevati. Zaradi nekega incidenta po končani razpravi pa je zastopnik obojenca, dr. Müller, odklonil okrajnega sodnika dr. Vrabla in je bilo za to nadaljevanje razprave preloženo. Za danes ob 10. uri predpoldne vsled tožbe dr. Lajnsčija proti ravnatelju tukašnje finančne direkcije dr. Povaleju razpisana razprava se sploh ni vršila.

Borzna poročila.

Curih, 27. okt. Berlin 0.00000000065, New York 560.75, London 25.25, Pariz 33. 325, Milan 25.40, Praga 16.55, Budimpešta 0.032, Bukarešta 2.625, Beograd 6.40, Sofija 5.30, Varšava 0.00015, Dunaj 0.00785, avstrijske krone 0.0079.

Berlin, 27. oktobra. Dunaj 897.750, Milan 2.793.000.000, Praga 1.875.300.000, Pariz 3.670.800.000, London 284.287.500.000, New York 64.837.500.000, Curih 11.271.750.000, Beograd 76

I. Ljubljanska cvetličarna Viktor Bajt, nasl.

Velika izbira svežih cvetlic in poročnih šopkov. Najmodernejši aranžma poročnih sob in voz. Aranžmaji za gledališča. Jubilejni venci. Sveži žalni venci vseh oblik. Velika zaloga suhih vencev. Suhe palme, cvetje in listje vseh vrst.

En detalj! Cene solidne! Postrežba točna! En gros! Se priporoča za nadaljno nakupljenost

Tončka Bajt,

Šelenburgova ulica šte. 6.

Jugoslov. importno in eksportno podjetje ing. Rudolf Pečlin

Stroji za vsako industrijo, lesno in kovinsko; poljedelski stroji in orodje; lokomobili in motorji; vseh vrst stiskalnice; veletrgovina železa za stavbene in konstrukcijske svrhe. — Tovarna poljedelskih strojev, livarna za železo in kovine F. FARIC izdeluje vse predmete iz litega železa v vsaki množini in velikosti točno po modelih, armature iz medi in kovin za vsako potrebo.

Maribor, Trubarjeva ulica 4.

Telefon Interurban šte. 82.

Specijalna trgovina za fino damsko in moško perilo

Hed. Šarc - Ljubljana

Selenburgova ulica šte. 5.

Platno za rjuhe, šifoni, namizno perilo itd. najboljših znamk.

Najmodernejša urejena pralnica
in svetlo likalnica.

Čisto zastoni

ne — ampak po izredno nizkih cenah **dobite**

vse vrste sukna, hlačin, žameta, barchenta, flanele, klota, platna, trikotaže, jopice, pletov, ogrinjalik, nogavic, prvovrstnih nahrbtnikov v vseh velikostih (domači izdelek) in najrazličnejše drugo blago v novootvorjeni trgovini

„DANICA“

Majzelj & Rajšeli

Ljubljana, Turjaški trg šte. 1
(bivša „Preskrbovalnica“).

Samo dobro, solidno blago. — Postrežba točna.

Cene konkurenčne.

Istotam se otvori v kratkem oddelek za usnje vseh vrst. — Vsak si naj ogleda. Nikdo ni prisiljen kupiti.

NA DROBNO.

NA DEBELO.

Stara renomirana cvetličarna

Viktor Korsika

na Kongresnem trgu

opozarja p. n. občinstvo na bogato zalogo in izdelavo krasnih vencev in šopkov, ter vseh v to stroko spadajočih aranžmanov, bodisi iz svežih, bodisi iz umetnih cvetlic, posebno za okraske grobov za Vse Sveti!

P. n. občinstvo prosim, da si ogleda mojo izložbo dne 28. oktobra t. l. ki bo dokazala res strokovno izvršene izdelke te panoge.

Ob enem sporočam p. n. občinstvu, da imam na zalogi čebulice, hijacint, tulpanov itd.

Kuhinjska posoda

emajlirana in aluminijasta.

Na debelo!

Na drobno!

Po izredno nizkih cenah pri

I. Pestotnik & drug, Ljubljana,

Dunajska c. 33. Skladišče Balkan.

Telefon 366.

Telefon 366.

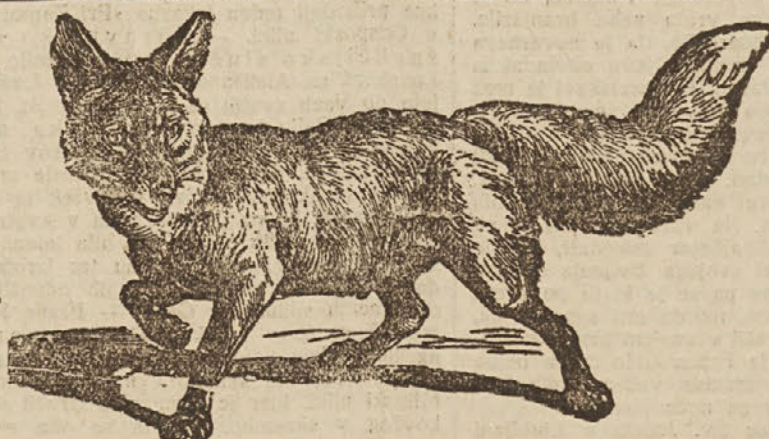
L. ROT, KRZNARSTVO, LJUBLJANA, GRADISČE STEV. 7.

Barvanje lisičjih kož.

Zaloga kožuhovine.

Moderniziranje damskih kožuhovinskih plaščev v najkrajšem času.

Na izbiro alaska boe.

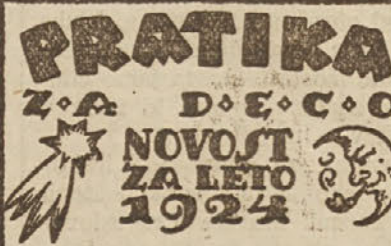

Oblastveno dovoljena razprodaja.

Ker nameravamo oddelek za **pletenine, trikotažo in perilo** popolnoma opustiti, prodajamo od ponedeljka dne 29. oktobra vse v to stroko spadajoče blago po **globoko** znižanih cenah. V poštev pridejo različne volnene modne jopice, jumperji, sviterji, čepice, dokolenice, gamaše, floraste, svilene in Patent-nogavice, nogavice za gospode, volneno bombažasto normalno in Jaegrovo perilo, različno perilo za dame in gospode izgotovljeno iz najboljšega batista, šifona in cefirja, predpasniki iz kretona in klota, svilene in etaminaste bluže, dalje vsakovrstni žepni robci, triko in glase rokavice, ovratniki, kravate kakor tudi razna kozmetika in galanterijsko blago.

Razprodaja se vrši toliko časa, dokler traja zaloga.

A. & E. Skaberne.

Slike narisal akad. slikar M. Gasparl.

Besedilo zložil Tone Gasparl.

Krasno umetniško in literarno delo za mladino

izide koncem novembra t. l.

v založbi Zvezne tiskarne in knjigarne v Ljubljani.

Cena po Din 25.—, v luksuzni izdaji po Din 30.—, v prenataciji do 20. novembra t. l. po Din 20.— odnosno Din 25.—.

Poštnina posebej po Din 1.— odnosno za luksuzno izdajo po Din 1.50.—, za inozemstvo dvojna poštnina.

Prenatacije in naročila sprejema

Zvezna knjigarna,
Ljubljana, Marijin trg 8.

PO ČU

dovite niskih cenah kupite letos

volneno blago

za ženske in suknjo za moške obleke, kakor tudi vso drugo manufakturno robo v veletrgovini R. Sternecki, Celje. Trgovci engros-cene.

Radi splošnega pomanjkanja denarja treba povsod štediti ter je dolžnost vsakega, da se pelje v Celje in poskusi enkrat kupiti v veletrgovini R. Sternecki.

„Pri nizki ceni.“

Ign. Žargi, Ljubljana

Sv. Petra cesta 3

nudi cenj. odjemakem veliko izbiro potrebščin za krojače in šivilje, krasno izbiro volnenih površnih jopic, jumperjev, ovčjak, rokavic, nogavic l. t. d., moškega, damskega in otročjega perila, pletenih svilnenih samozaveznik po priznani najnižjih cenah.

Na debelo! Na drobno!

Jadranska banka - Beograd

Delniška glavnica: Din 60,000.000.

Rezerva: Din 32,515.000

Podružnice:

Bled

Cavtat

Celje

Dubrovnik

Ercegnovi

Jelsa

Jesenice

Korčula

Kotor

Kranj

Ljubljana

Maribor

Metković

Prevalje

Sarajevo

Split

Sibenik

Zagreb

Amerikanski oddelek.

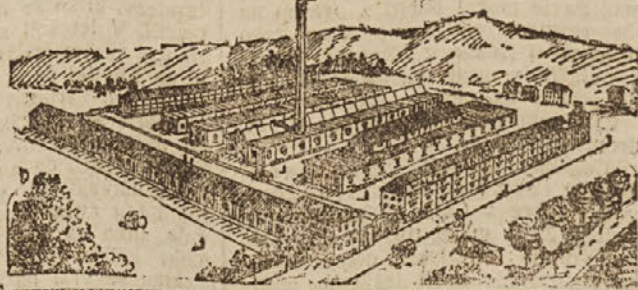
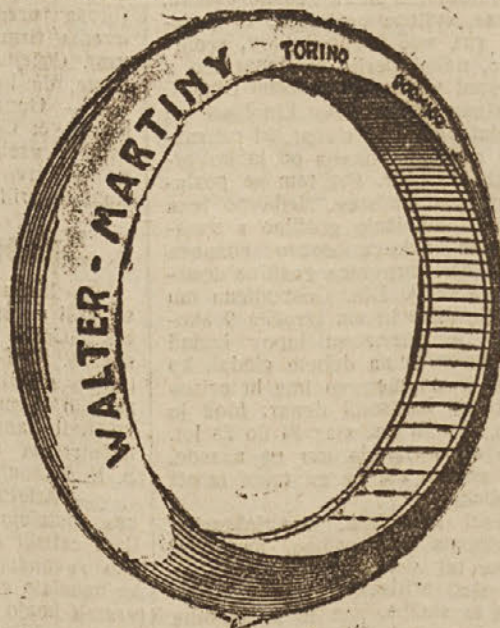
Naslov za brzojave: JADRANSKA.

Afilirani zavodi:

JADRANSKA BANKA: Trst, Opatija, Wien, Zadar.

FRANK SAKSER STATE BANK, Cortlandt Street 82, New-York City.

BANCO YUGOSLAVO DE CHILE: Valparaiso, Antofagasta, Punta Arenas, Puerto Natales, Porvenir.

Telefon št. 588.

Telefon št. 588.

SVET d. d. L. A.
LJUBLJANA

Centrala:

Rimska c. 2 Hlišerjeva ul. 5

Podružnice:

Dunajska c. 20 Mestni trg 25

Maribor Zagreb Beograd

Tovarniška zaloga polnogumijastih obro-

čev, pneumatike in vsake vrste tehniških gumijevih cevi, auto - delov in vsakovrstnega auto - materijala.

Na razpolago Stiskalnica za montiranje polnogumijastih obročev.

Velika zaloga elektro-materijala.

Zastopstvo svetovnih tovarn.

Solidna in točna postrežba. Cene brez konkurence.

—nik:

O nalogah Slovanstva.

Misli, ki sem jih povedal v nedavno objavljeni seriji člankov o panslavizmu, bi bile nepopolne in bi zapeljivale morda v napačne domneve, ako bi jim še nekaj ne dodal.

Nikakor ne bi hotel, da bi me bil kdo tako razumel, kakor da sem nameraval oznanjati nekaj slovanski imperijalizem. Gotovo, iskreno želim, da bi bil slovanski rod velik, velik ne samo po svojem številu, ampak tudi po svojih dejanjih; presrečno želim, da bi bil občudovan in slavljen kot noben drugi na svetu. Slovanstvo naj ne uto- ne v morja večnosti, ne da bi bilo zapustilo značilnih sledov za seboj, ne da bi bilo vtisnilo prej zgodovinski pečat svoje posebnosti. Slovanstvo naj se ne izgubi, naj ne izgine tako, kot se izgubi in izgine neznan potocec v peščeni puščavi... Verujem trdno, da je Slovanstvo v svoji skupnosti poklicano, da poseže prej ali slej odločilno v usodo človeštva. V svoji skupnosti, pravim, ker drugače na kaj takega pač ni misliti! In zato se ogrevam za panslavizem; in zato mora biti skrb nas vseh, da z vsemi močmi pospešujemo zblizanje in kar najtesnejšo medsebojno zvezo posameznih slovanskih plemen. Veliko, silno mora biti Slovanstvo, ako hoče, da izpolni one naloge, od katerih izvršitve je zavisna sreča človeštva!

V tem, ako hoče postati Slovanstvo mogočno, mogočno in veliko v vsakem pogledu, ne tiči nobena nevarnost za druge narode. Mirno naj spe vsi, ki imajo čisto vest!... Ako obstoje danes še nasprotstva med Slovani in drugimi narodi, ni to krivda prih. Zatenkrat so še vedno Slovani tisti, ki se jim na raznih krajih godi krivica in nikjer ne morete pokazati, da bi Slovani delali komu silo. Za enkrat so še vedno Slovani tisti, ki imajo vzroka, pritoževati se, še vedno je mnogo Slovanov, ki nimajo niti najprimitivnejših pravic, ki so tlačeni in prezirani, ki vzdihujejo pod tujim nasilstvom. In ako kdo pozivlje Slovane, da naj se odrežejo tujega jarma, osvobodijo tujega vpliva, ni to še nikakor imperijalizem, ampak samo predpogoj za ono moč, ki jo Slovanstvo potrebuje, da izvrši svojo veliko, od prirodnosti odmenjeno in nalogo. Ako kliče kdo Slovanom: »Izpregledite, zavedite se svoje vrednosti, ne bodite več sužnji!« to še ni poziv, da naj zavzamejo napram drugim narodom isto stališče, kot so ga ti doslej zavzemali njim nasproti!

Osvoboditi sebe, a nikogar podjarmiti! to mora biti načelo Slovanstva. Da, še več: osvoboditi sebe in osvoboditi druge! Nobenega suženstva, nobene krivice več! Kjer koli treba pomagati pravici do zmag, tam bodi Slovan na vidiku! —

Dostikrat se je že oznanjevalo: »Nobene vojske več!« Toda to je bil doslej vedno le glas vpijočega v puščavi! Ali pa glas hinavcev, ki so drugače mislili, drugače govorili! Do resnične razorožitve doslej ni prišlo. Medsebojno nezaupanje je temu kriv in pa dejstvo, da so še vedno Viljemi in — Mussolini na svetu! Tolstoj je učil svoje Ruse: »Pomečite orožje od sebe!« Storili so tako in se — pogubili! Vendar

iz tega, da se je ta nauk zaenkrat tako slabo obnesel, ni smeti sklepati, da jedro njegovo ni zdravo in dobro. Storil je Tolstoj to veliko pogreško, da ni vezal svojega naroda na gotove pogoje. Rusi so pometali orožje od sebe, a drugi tega niso storili in posledica tega je, da je zdaj ves velik ruski narod zaslužil! Tolstojev nasvet se je ponesrečil, ker se ni izvršil o pravem času in — ker se je zlorabil. Tolstojev nauk bi se bil moral izvajati šele takrat, ko bi bilo človeštvo zrelo zanj, šele takrat, ko bi bili tudi drugim narodom ustali Tolstoji — apostoli in jih navduševali za vzvišeno idejo. Toda rodil se je samo en Tolstoj, rodil se je Slovanom in vse kaže, da se drugim narodom ne porodi še dolgo dolgo, nekaterim morda — nikoli! Iz tega pa sledi, da mora vzeti Slovanstvo nase težko nalogo ureditve prelepe misli o večnem miru! Na izvršitev te naloge pa ne more iti, dokler se Slovanstvo ni spojilo v eno samo veliko, nerazdružljivo celoto. Samo ujedinjeno Slovanstvo v svoji imponujoči velikosti more narekovati vesoljnemu človeštvu svojo voljo. V to ga vsposablja prvič njegova številnost, ki bo rasla, drugič pa tudi njegova neizmerna zemeljska posest. Prvo dejstvo pomeni nepremagljivo moč, drugo dejstvo pa pomirljivo jamstvo za vse druge narode, da jim Slovanstvo ni nevarno, ker ima še samo toliko, da mu ni treba segati še po tujem. Samo volja tolike mase, kot jo reprezentuje ujedinjeno Slovanstvo, je sposobna, da si ukloni voljo ostalega človeštva... Upajmo, da se zgodi to brez meča, brez prelivanja krvi... Upajmo, da zmaga končno ona prelestna ljubezen, ki jo je oznanjal veliki Nazareneec... Upajmo, da se zmaga izb-juje v plemenitem, nekrvavem boju... Za tak boj je že po svoji naravi usposobljena slovanska duša bolj kot vsaka druga. Slovanska duša, v kolikor ni pokvarjena po tujih elementih, je mehka, dobrotljiva... Slovanska duša v svoji čistosti mrzi nasilstvo, mrzi trinoštvo... Zato boljše videnje ni slovanski! In če je že morda po svojem bistvu, po svojih metodah nikdar ni! —

Gotovo, kri bo še tekla! Tako hočejo Mussolini e tutti quanti!... Kar je našega, to si vzamemo, tako ali tako! Osvoboditi sebe, osvoboditi druge, to je naše načelo... Kri bo še tekla, ker dolga je še pot do visokega cilja... Človeštvo se bo še pogrezalo v zmo- te... Toda ob koncu koncev se mu morda vendar le odpro oči. Ob koncu koncev mora priti človeštvo vendar le do pravega spoznanja... Do tega spoznanja pa naj ga vede Slovan! —

Človek je pomilovanja vredna stvar! Trpljenje je njegov delež od rojstva do groba. Z bolečino na svet, z bolečino s sveta! Vsa brikotost in vsa neskončna tragika človeške usode se razodeva v tem, da niti ne bo ni vedelo odrešiti človeštva drugače kot s smrtjo na križu! Pamet velevala človeška, da naj se bori zoper to usodo, da naj si jo skuša omiliti. Zgodovina nas uči, da si je človeštvo le večalo in množilo trpljenje. Svojo pamet, svoj razum je uporabljal človek v to, da je izumil tem

več in tem strašnejšim muk za sočloveka — telesnih in duševnih. Tako je bilo do današnjih dni! Brezsrčnost, krutost, krvoločnost, to so najznačilnejše poteze v bitju te krone — stvarstva! A kar obuja nado za bodočnost, je dejstvo, da med človeštvom vendar nikdar ni nedostajalo poedincev, ki so čutili usmiljenje do sočloveka, ki so priporočali ljubezen, ki so imeli pred očmi srečo vesoljnega človeštva. Gotovo, trpljenja se človek ne ome nikoli. Ob bolečini zagleda luč sveta, ob bolečini se pogreze v hladni grob. Ustvarjen je tako, da mora trpeti. Ni človeškega življenja, ki bi ne bilo okusilo trpljenja. Trpljenje je vsemu človeštvu skupno! O kaka zaslepljenost, da se človeštvo ne zaveda k skupnosti, da ne misli na to, kaj je samo sebi dolžno! Kaka nesposobnost, da človeštvo še vedno sega po nasilnem orožju, ki ga zasaja samemu sebi v meso!

Gotovo, kri bo še tekla! A prokletstvo za tiste, ki bodo krivi temu!... Človeštvo se bo še pogrezalo v zmo- te, a ob koncu koncev mu morda vendar pride razsvetljenje... Polagoma se človeška narava vendar le ublažuje... Od srednjega veka sem je storilo človeštvo znaten korak naprej. Človeška narava se plemenitije in vedno pogostejše se čuje klic: »Nobene vojske več!« Dokaz, da je človeštvo na pravi poti, dokaz, da začenja človeštvo uvidevati, da si mora samo ustvariti oni raj, o katerem je od nekdaj sanjala človeška duša...

Ne vem, kdo je prvi izrekel besede: »Pomagaj si sam in pomore ti Bog!« Oni, ki je to storil, je bil ali velik po- božnjak, ali pa dovršen ateist. Največja vdanost v to, kar je neizogibno, ali pa trpkost ironija zvani iz teh besed, kakor jih že hočeš razumeti. Vsekakor pa vzbujajo te besede veliko resnico!

Od spoznanja, da si mora človek pomagati sam, je zavisna vsa sreča človeštva. Da, tisti raj, o katerem sanja človeštvo od vekov vekov, po katerem hrepeni vsako človeško bitje vse svoje žive dni — tisti raj si ustvari, ako ne v vsej, pa vsaj v delni popolnosti, lahko človek sam!... Toda poprej mora biti zatrt bestija človeštva... Še se bo človeštvo pogrezalo v zmo- te, bo tekla kri!... Toda naposled mora zmagati ona velika, vse osrečujoča ljubezen... Do zmag pa jo dovede Slovan! Zakaj nikjer ni razpoloženje za to veliko ljubezen večje, kot je v slovanski duši. Verujem trdno in neomajno v to, da je baš Slovanstvo v svojem mogočnem razmahu poklicano, da osreči človeštvo, da mu nakloni miljejšo usodo. Ako propagiram Vseslovanstvo, ne mislim pri tem na kak vse-slovanski imperijalizem. Vseslovanstvo ni najvišje, najvišje je človeštvo! Vseslovanstvo je samo zadnja etapa do onega najvišjega cilja... Na razne načine se je že človeštvo odreševalo, a vedno ob krvavih žrtvah in ob neizmernem trpljenju. Naloga Slovanstva je, da privede v plemenitem, nekrvavem boju človeštvo do sreče... Ako bo še tekla kri, ne bo to krivda Slovanstva! Prokletstvo nad nje, ki bodo temu krivili!... Osrečiti sebe, osrečiti druge... nikogar na križ pribiti in vendar odrešiti človeštvo — to je in bodi naloga Slovanstva! — — —

Konferenca zoper trgovino s pornografskimi izdelki.

Konferenca o pornografskih izdelkih, ki jo je bila sklicala francoska vlada in ki se je sestala v Ženevi pod pokroviteljstvom Društva narodov, je izvršila predpriprave za mednarodno konvencijo, ki naj bi »čim najbolj uspešno preprečevala razpošiljanje in trgovino s pornografskimi izdelki.« To konvencijo so podpirali zastopniki tridesetih držav.

Prvi mednarodni poskusi te vrste so se začeli l. 1908. Takrat se je sestala v Parizu skupščina zasebnih udruženj na povabilo pisarne »Bureau genevois d'informations contre la littérature immorale« (Mednarodna ženevska informacijska pisarna zoper nemoralno slovstvo) in društva »Société française de protestation contre la licence des rues« (Francosko protestno društvo zoper cestno svobodo).

Na lastno roko je sklicala francoska vlada konferenco, katere so se udeležili zastopniki šestnajstih držav. Ta konferenca, ki se je vršila v Parizu od 18. aprila do 14. maja 1910, je izdelala mednarodno ureditev za izmenjavo informacij med državami in projekt pogodbe, ki je vseboval zakone zoper trgovino s pornografskimi publikacijami.

Mednarodna ureditev je stopila v veljavo, toda pogodba ne. Zato je tretje zasedanje Društva narodov prošlo francosko vlado, naj skliče novo konferenco, ki bi se vršila v Ženevi o priliki četrtega zasedanja in ki bi sestojala iz delegatov, kateri bi imeli polno moč izdelati novo besedilo za konvencijo in jo nato podpisati. Ob enem je dobil glavni tajnik Društva narodov nalog, poslati besedilo konvencije iz l. 1910, različnim državam zajedno z raznimi vprašanji. Odgovori na ta vprašanja so bili nato poslani vsem državam in predloženi konferenci.

To konferenco je otvoril g. Gaston Deschamps, polnomočni zastopnik francoske vlade, ki ji je tudi predsedoval. Konferenca je sklenila, da vzame kot podlago za razgovor konvencijo iz l. 1910. Po natančnem študiju tega projekta in odgovorov na vprašanja in dogovorov, ki so se vršili od takrat do danes v mednarodnih odnosih, je konferenca uvidela, da je treba izdelati novo konvencijo.

To novo konvencijo je podpisalo 30 držav, med njimi tudi naša kraljevina. Konvencija obsega 16 členov. Prva dva definirata zločin in dolžništvo kazenski postopek. Naslednji členi urejujejo delo preiskovalnih komisij, raziskavanja v sumljivih prostorih in izmenjavo informacij, kadar so oblasti mnenja, da so osumljeni predmeti bili tiskani na tujem ozemlju.

S členom I. se podpisane države zavežejo, zasledovati in kaznovati vsako osebo, ki izdeluje ali ima v zalogi pornografske rokopise, risbe, gravure, slike, knjige, podobice, oglašne in znake, kakor tudi fotografije, kinematografske filme ali druge nesodobne stvari. Enako tudi one osebe, ki take stvari uvažajo, prevažajo ali izvažajo, razpečavajo in javno ali nejavno delajo zanje reklamo.

Kar se tiče besede nesodoben (nesramen; fr. obscène), je konferenca sklenila, da ne gre v konvencijo spraviti definicijo tega izraza. Pustila je vsaki državi prosto, da daje tej besedi označbo, ki se ji zdi primerna.

Ta konvencija ostane odprta za podpisovanje do 31. marca 1924. Pa tudi po tem dnevu ji morejo nepodpisane države pristopiti. Izvirno besedilo konvencije, ki je bilo sestavljeno v francoskem in angleškem jeziku, se hrani v arhivih francoske vlade, ker si je namreč ta stekla posebnih zaslug za boj zoper pornografijo. Drug izvod pa se nahaja v tajništvu Društva narodov, katerega naloga je ob enem sprejemati vse ratifikacije, izjave in prošnje za revizijo.

Gotova vprašanja, ki so se obravnavala na konferenci, pa niso bila sprejeta v končno besedilo, tako n. pr. predlogi, ki jih je stavila francoska vlada v vspodbudi k splavu in antikoncepcijski propagandi. Gotovi delegati so omenili, da se more ta propaganda smatrati kot nesodobna in potem itak zapade v danem slučaju členu I. konvencije, drugi delegati so pa izrazili željo, da bo napredek javnega mnenja in zakonodajstva dovolil neki dan vzeti v pretres možnost mednarodne konvencije tudi v tej zadevi. (Po poročilu Section d'Informations de la S.D.N.)

—žn—

O umoru Rudolfa Habsburškega.

Maria Stubel, svakinja nadvojvode Ivana Salvatorja, ki je pred tridesetimi leti izginil iz javnega življenja in pod imenom Ivan Orth živel dalje, pripoveduje v »Stunde« svoje stare spomine iz one noči, ko je bil umorjen prestolonaslednik Rudolf. Med drugim pripoveduje tudi sledeče: Bled kakor smrt je prišel domov in se sedel na prvi naslonjač. »Odkod pridete?« ga je vprašala. »Iz dvora«, je bil kratek odgovor. »Moj Bog, kaj se vam je vendar pripetilo?« »Umorili so ga!« — »Umorili? Koga so umorili?« »Rudolfa,« je zaklical kakor otrok, »zunaj mesta so ga umorili. Z malo večero.« Ko ga je začela podrobneje izpraševati, jo je prosil, naj ga pusti, da se nekoliko umiri in pride do sapa. Kmalu pa je zopet sam povzel besedo in začel pripovedovati, da je bil ravnokar pri cesarici, ki ji je povedal žalostno novico, Cesarica — je poslušala njegovo vest s herojično resignacijo. Eno uro pozneje je poklicala k sebi dr. Wilderhofra, da jo preišče, če je še možno, da rodi sina. Ko ji je ta odgovoril, da ne, bila je tedaj stara že 54 let — se je vdala v usodo. Maria Stubel ne veruje na Rudolfov samomor z ozirom na Salvatorjeve besede: Umorili so ga. Te besede Marie Stubel izpričujejo jasno, da Rudolf ni izvršil samomora, ampak ga je umoril ali stric Rudolfove ljubice Večere, da bi s tem opral sramoto, ki jo je Rudolf napravil svoj ljubici in njeni družini, ali pa se je Večera sama maščevala nad njim.

IVAN ALBREHT:

Šembilja.

Ce bi bilo človeku vse razodeto vna- prej, bi moral skopneti od groze; ako pa bi mu ostala prikrita docela vsa bodočnost, bi bilo spet čudno hudo zanj.

Nekaterim ljudem je pač od velko- maj dano, da več vedo nego drugi. Zapisano jim je v srce tako, da poznajo moč zelišč, da zamorejo preganjati uroke in slične hude reči, klicati duhove, gledati v času naprej in nazaj in še mnogo podobnih reči. Vendar so vse to samo neznatne malenkosti, ki ne pomenijo mnogo več nego nič. Človek, ki mu je dano kaj podobnega, je po navadi samsvoj in se ne meni posebno za svojo okolico. Ti ljudje so liki mladi zaljubljeni, ki nosijo silno srečo v duši in venomer trepečejo pred tujo roko, da bi je ne porušila. Zgodi se včasih, da niti ob smrtni uri ne razodenejo skrivnosti, ki so jim bile znane v življenju. Tako mine dobrot nezavestja in se mora zopet preliti tja, od koder je prišla, ter čakati, da jo rešijo skrite moči iz verig.

Včasih pa se zgodi nekaj nenavadnega, kaj takega, česar se ne bi mogel nadejati živ krst pod solncem. Seveda je to silno redko — in kar more dosih- mal pomniti beseda, ki gre od ust do ust, se je to zgodilo samo enkrat. Bilo pa je tisti čas, ko se je razodevala sveta Šembilja. Davno, davno je že tega, vendar je ni pozabila beseda in je ne bo nikoli; kajti Šembilja je govorila za vse ljudi, je pravila dobro in zlo, kakor ji je bilo dano in kot je vedela, da enkrat bo.

Z njo je bilo tako. Šembilja je bila imenitnega kralja postranska hči. Mati njena je bila Ko-

rošica, lepo dekle, pošteno v srcu in pametno. Kralj jo je pa počasi le premočil tako daleč, da je mogel okusiti njeno lepoto. Vzel jo je k sebi in jo je tako omrežil, da je bila po vsej priliki prava prilika njegova.

Ko je začel naraščati čas in dekle ni bilo več za tako ljubezen, kakršne si je želel kralj, jo je pognal po svetu. Ona pa je čutila mater v sebi in ni hotela nikamor proč. Oprezovala je okrog gradu in psi in nerazodene živali so ji nosile ostanke jedil, da se je mogla preživeti.

Tisti večer, ko so jo prijele bolečine, se jo je usmili eden izmed kraljevih hlapcev in ji je dovolil, da je prenoči v listnjaku. Ko je zaplamlato jutro, je zajokal otrok na svet. Bila je krepka deklica, na vsem telesu zdrava in lepo razvita, samo na nogah so namesto prstov štrleli krepkijasti nastavki. Mati se je razjokala spričo tega znamenja in je plakala toliko časa, da je v solzah skopala dete. Potlej ga je posušila z lasmi in ga blagoslavljala s poljubi, dokler ni umrla od same grenke žalosti in bolečin. Zjutraj jo je našel hlapec poleg spečega deteta. Vse drobno telesce otrokovo je pokrivala z lasmi in le obrazek je bil prost. Predno pa se je kdo dotaknil čudnega para, so javili za- devo kralju.

Zapeljivcu je precej prišlo na um, kako in kaj utegne biti vsa zadeva, pa je ostro zabijal vsem svojim ljudem, naj ne omenjajo niti besede kraljici. Preoblekel se je v hlapca in je stopil v listnik. Ko je zagledal mrljica, ga je presunilo tako močno, da mu je za nekaj časa čisto vzelo besedo. Nazadnje pa si je le opomogel in je zavkazel, kakor je bil vajen:

»Ženska je mrtva; izročite truplo zemlji, da bo imela duša pokoj! Dete

spravite in ga dajte krstiti, da bo prejele ime. Raste naj v gradu in naj ima vse, kar gre ljudem, ki prejemajo milost iz kraljevih rok.«

Komaj so dekle slišale to povelje, so začele brž živahen prepri o tem, kako naj bo otroku ime.

»Tista svetnica naj bo njena patrona, ki danes praznuje svoj god!«

»Res, res, otrok prinese ime v rokah. Če mu ne damo imena svetnice tistega dne, ko je bilo rojeno, ne bo sreče z njim.«

Bilo je že vsem prav in po volji, ko se je nenadoma oglašil eden izmed hlapcev:

»Ali pa veste, kdaj je bilo dete rojeno? Lahko včeraj, lahko danes.«

Zdajci so vsi osupnili.

»Je res tako; noč jo je dala — kakor zlo dejanje na svet.«

»Pa bi jo nazvali po materi,« je svetovala neka dekla.

Vsem se je zdela misel dobra rešitev iz zadreg. Toda kdo naj pove ime materino? Dokler je živela rajna v solcu kraljevega greha, ni nihče slišal njenega imena. Bila je samo za kralja na svetu. Ko so jo pa pognali, se ni živ duh zmenil zanj — in njeno ime je umrlo neizdano z ujo vred. Vse skrbi glede imena pa so v hipu obmolknile, ko je najbližji hlapec odstranil materine lase z otroka. Pojavile so se noge, ki zdaj niso kazale več samo krepkijastih nastavkov, ampak že prav izrazite krepkije, kakršne imajo mestoma divje zveri.

»Kdo bo zdaj krstil otroka?! Saj to je spak — ali pa še kaj hujšega!«

»Prikrjimo to nadlogo njegovo, da še nas ne obišče kaj zlega,« je svetovala dekla, ki je bila najstarejša med vsemi in je poznala že marsikaj na svetu.

Po tem nasvetu je služinčad res zamočala otrokovo posebnost. Mater so pokopali po beraško in brez slovesnosti, otroka pa so nazvali Šembiljo. Kralju se je zdelo ime sicer čudno, vendar ni branil, ker se je bal, da ne bi vzbudil kakave suma pri ženi.

»Za naj,« je dobro in za re- jenko še celo prelepo,« je rekla kraljica, ki je rada kazala svojo moč in veljavnost — in kralj ni znil besede zoper to. Še po tem ni vprašal nikoli, kje pravzaprav dal otroku ime. Tako je torej prišlo, da je imela Šembilja, kraljeva postranska hči, tako ime, kakršnega ni med svetniki.

Otrok je dobil služabnico, kakor jih imajo otroci imenitnih ljudi, in je rastle od dne do dne. Bilo ga je samo zdravje in moč. Ko je imela Šembilja deset let, je bila že deklica, lepša in krepkejša nego so sicer dekleta pri osemnajstih. Skrivnost svojih krepkijev pa je čuvala kakor devica svoj čar...

Z dekletom je rastle kušljanje in govorice, ki so segale vedno bliže kraljeve dvojice. Šembilja sama, ki je bila ne- navadno modra, je že zdavnaj vedela, kako je z njo, in je zaprisegla kralju maščevanje. Nosila je vedno koroško nošo, da bi s tem vzbujala zavest krivde v očetu, je krilo je bilo nenavadno dolgo: zadaj se je vlekle po tleh, spredaj pa se ji je mehurjasto gubalo krog nog in je prikrivalo njeno skrivnost.

Ko je dopolnila Šembilja štirinajst let, je bila za las takša, kakor kraljeva mladostna podoba. Govorice so zado- bivate vedno zbadljivejšo obliko in so naposled prišle kraljici sami na uho. Kakor je pogledala deklo, je bila pre- pričana o njihovi resničnosti in je od- ločno zahtevala, da izgine z dvora kra- ljevega greha sad.

Tako je torej prišlo, kakor je mo- ralo priti. Šembilja je odšla križemsvet, a vendar ne praznih rok. Ko je odha- jala, je nesla culico s seboj in kralj je že hotel poslati za njo, ker je bil ra- doveden, kaj si je vzela njegova po- stranska hči za spomin. Ali kraljica je bila preveč vesela, ko je bila zdaj ta reč pri kraju, in se ji je za malo zdelo, da bi kralj koga pošiljal za takšno de- klino.

»Kar pusti,« je rekla kralju — »kar more nesti taka punčara, naj le nese!« Šembilja pa je šla s svojim malim govorom na Koroško. Bila je čudno lepa in vrhu tega še tako domače oblečena, da je bila ljuba povsod, kamorkoli je prišla.

Ko se je kralj kasneje zapletel v vojno in je hotel pogledati v tisto knji- go, kjer imajo kralji zapisane prihodnje reči, je bil ves iz sebe; kajti knjige ni bilo nikjer. Izgubil je vojsko in zemljo in je premislil tako, da so mu komaj še vrane krakale smrtno pesem. Knjigo njegovo pa je bila odnesla Šembilja, kraljeva postranska hči, da bi izpolnila prisego maščevanja. Hodila je iz kraja v kraj in je vse razodela in pojasnila ljudem, kar ji je bilo dano. Nobene reči ni prikrivala in ničesar ni ohranila zase. Tisti, ki so slišali njene besede, so jih sporočili dalje — in razodetje je rastle iz roda v rod.

Ko je potekel Šembilji čas, je ni bilo več, a smrti njene ni videlo nobeno človeško oko. Med svetnike ni zapi- sana in nikjer ni njenega imena. Le v sroči človeških živi in se predrami vse- lej takrat, kadar začno zoreti proroka- vanja. Tedaj pa je svetlejša od svetni- kov in ji tudi nihče ne reče drugače nego — sveta Šembilja.

France Veber:

Filozofija in problem svetovnega dualizma.

Se nedoslednejša pa so Wundtova izvajanja, kakor se njegovih dvojnih vidikov psihološkega, oziroma naravoslovnega raziskovanja. Če raziskuje naravoslovje iste predmete kakor psihologija s to edino razliko, da ji jemlje kot nezavisne od subjekta, psihologija pa tako, kot ji subjekt neposredno dojemajo, tedaj sloni vendar Wundtovo lastno pojmovanje na legalnem značaju pojma »subjekt«, brez katerega bi bilo uprav njegovo razlikovanje med dvojnimi vidikoma naravoslovnega in psihološkega raziskovanja naravnost nesmiselno. Neglede na to, da Wundt sam ne ve nič povedati o oni zavisnosti ali nezavisnosti od subjekta sami, si nasprotuje sam že s tem, da govori o goli metodični razliki med psihologijo in naravoslovjem, v isti sapi pa zahteva legalnost pojma, ki po njegovem lastnem mnenju ni nikak naravosloven pojem, legalen značaj — subjekta.

Prav tako greši že formalno Wundt tam, kjer govori o isti celokupni »izkušnji«, ki naj jo razlikuje naravoslovje s posrednega, psihologija pa z neposrednega vidika. Naravoslovje je pač navezano na izkušnjo, ki pa ni predmet, temveč samo sredstvo naravoslovnega raziskovanja. Takisto je tudi psihologija v prvi vrsti navezana na izkušnjo, ki je v toliko tudi tu samo sredstvo psihološkega dela. Izkušnja namreč ni nič drugega nego posebno spoznavno sredstvo, izkušnja sama je le posebna vrsta spoznavanja samega, ki ga nikakor ne smemo zamenjati z njegovim objektom, t. j. s tem, kaj nam to spoznavanje nudi. Izkušnja torej je pač posebno spoznavno sredstvo, tipično kakor za naravoslovje tako za psihologijo, ki ga pa uprav po tem njegovem svojstvu ne smemo zamenjati ne z objektom naravoslovja ne z objektom psihologije. Torej je Wundtovo naziranje tudi na tej glavni točki zopet že formalno napako, ker zamenjava na nedopusten način sredstvo spoznavanja z njegovim objektom. Mesto da govorimo po Wundtu o razliki med neposredno in posredno izkušnjo, moramo vprašati, kaj nam nudi prva (psihološka), kaj druga (naravoslovna). Wundt pa postopa tako kakor oni, ki bi, ko vidi, da opazuje neka oseba z daljnogledom zvezdno nebo, druga pa neko oddaljeno pokrajino, samo iz tega razloga, ker se obe osebi poslužujeta daljnogleda, obenem trditi, da opazujeta — isti pojav.

Wundt hoče končno, kakor smo slišali, s svojim pojmovanjem izločiti iz psihologije vsako metafiziko, pa vendar v isti sapi trdi, da med fizičnim in duševnim svetom ni nikake realno-bitne razlike, temveč da gre tu realno za pojave iste vrste. To pa se nič drugega ne pravi nego izrecno zavzemanje stališča monističnega svetovnega naziranja, torej stališča posebne in zopet — metafizične hipoteze. Ker pa izvaja tudi Wundt iz neposrednosti psihološke izkušnje nedvomno realnost duševnosti, ki je torej i po njegovem mnenju edina realnost, razen katere ne smemo govoriti še o kakih drugih, n. pr. o kakem istinitem ter transcendentnem »vnanjem svetu«, je postal Wundt sam izrecen spiritalist, torej zastopnik posebne metafizične teorije, ki se glede svoje »metafizičnosti« prav nič ne razlikuje od metafizične teorije svetovnega dualizma. Dočim torej je Wundt s svojim nazorom o razmerju med duševnimi in neduševnimi pojavi hotel izločiti iz psihologije vsako metafiziko, je dejektivno dosegel samo toliko, da je padel iz ene metafizike — v drugo.

Če so torej Wundtovi misli že iz formalnih razlogov kaj malo verjetne, nam treba samo še odločiti tudi stvarno vprašanje, ali obstoji med predmetom psihologije in naravoslovja kakšna razlika ali ne; s to odločitvijo pa bo že odločeno tudi naše glavno, izhodno vprašanje, ali je duševnost posebna in samonikla realnost ali ne.

II.

Naravoslovje se bavi vsekako s fizičnimi pojavi, psihologija pa s tako zvanim doživljanjem in vsem tem, kar stoji s slednjim v več ali manj meritorni zvezi. Torej je glavna naloga cele te študije ta, da odločimo vprašanje, ali vlada med fizičnimi pojavi in med našimi doživljanji kakšna razlika in kolikaj je ta razlika.

Naša doživljanja so prvič pojavi, ki izključujejo v danem slučaju vsak dvom o svoji istiniti realnosti. Ko se zavedamo oakega lastnega trenutnega doživljanja (zobobola, veselja, prepričanja, dvoma itd.), vsekako enostavno več ne moremo dvomiti, da ono doživljanje tudi v istini imamo. Tu niti ne pride v poštev eventualnost kakšnega »namišljenega« doživljanja, ker se doživljanja, ki bi ga v istini ne imeli, tudi ne moremo neposredno zavedati. Nikakor pa ne velja vse to za noben fizičen pojav, za kar govorijo najrazličnejše »halucinacije«, s katerimi tudi v navadnem pomenu besede »gledamo«, »slišimo«, »otipamo« itd. fizične pojave, ki pa jih v istini ni, dočim o istinitosti teh halucinacij samlji zopet ne more dvomiti oni, ki se jih neposredno zaveda. Sicer pa spada sem tudi znanstveni svetovni dualizem, ki priznava poleg duševnosti še eksistenco fizičnega sveta, in svetovni spiritalizem, ki priznava edino duševnost kot istinito realnost: Ta boji bi bil vnaprej izključen, ako bi fizičnim pojavom vsaj v ugodnem slučaju pripadala ista nedvomna realnost, ki je ne moremo odrekat duševnosti, ko se slednje neposredno zavedamo. Med fizičnimi in duševnimi pojavi torej ugotavljamo prvič to razliko, da so fizični pojavi samo več ali manj verjetne, duševni pa nedvomno istinite realnosti. To razliko med fizično-neduševnim in duševnim svetom imenujemo razliko v realnosti.

O vsakem fizičnem pojavu velja dalje, da našemu zaznavajočemu pogledu ni neposredno dan, temveč samo tako, da stopa med njega in med naše zaznavanje v vsakem slučaju še drug doživljaj, brez katerega bi bilo vsako zaznavanje kakršnegakoli fizičnega pojava vnaprej izključeno. Ako naj zaznam kamen pred seboj, zvezdo na nebu, tudi lastno telo itd., moram predvsem doživeti tako ali

drugačno predstavo teh pojavov. Brez takega, med zaznavanjem fizičnih pojavov in njimi samimi ležečega našega predstavljanja bi bilo z naše strani popolnoma nemogoče vsako zaznavanje slednjih. Vsaj v najboljšem slučaju pa to nikakor ne velja tudi o našem doživljanju. Ko se neposredno zavedamo kakega trenutnega lastnega doživljanja, n. pr. trenutnega lastnega veselja, zaznavamo to svoje veselje popolnoma neposredno ter nima v tem slučaju nikakega smisla reči, da stoji med našim zavedanjem pristojnega trenutnega lastnega doživljanja in med na ta način zaznanim lastnim doživljanjem samim še kako drugo doživljanje, preko katerega edinega naj bi bilo naše zavedanje onega doživljanja šele omogočeno. Seveda velja to tudi o doživljanju samo v najboljšem slučaju, namreč uprav v slučaju tako zvanega neposrednega zavedanja ali »notranjega zaznavanja« onega doživljanja, vendar pa izključno samo o doživljanju ter o nobenem fizičnem pojavu. Med fizičnimi in duševnimi pojavi torej ugotavljamo drugič to razliko, da so prvi že načelno samo posredno, slednji pa vsaj v ugodnem slučaju lahko tudi popolnoma neposredno dani. To razliko imenujemo razliko v danosti.

O doživljanjih velja dalje, da se vsakdo lahko neposredno zaveda samo lastnega, a nikakega tujega doživljanja. Pravimo sicer, da se lahko n. pr. veselje ali žalost »bere« tudi s tujega obraza, kar pa je le metaforičen izraz za drugačno dožemanje onega tujega doživljanja, ki ga ne smemo zamenjati z lastnim zavedanjem slednjega. V takem primeru ugotavljamo namreč kvečemu izvestne fizične pojave (poteze, sence, kretnje na tujem telesu itd.), iz katerih potem samo n. pr. sklepamo tudi na pristojno tuje doživljanje. O doživljanjih torej vsekako velja, da jih lahko na orisan najbolj način, t. j. popolnoma neposredno dojemamo samo oni, ki mu v istini pripadajo. Ne velja pa to za fizične pojave, ki so z vsemi ostalimi neduševnimi vred taki, da jih lahko tudi na oni najbolj način, ki je pri njih sploh mogoč, dojemamo poljubno število oseb. (Mizo pred menoj lahko opazuje na isti najbolj način, ki je tu sploh mogoč, in to sočasno kakršenkoli subjekt ter vsaj načelno ne gre reči, da bi mogla to storiti — samo ena oseba.) Dočim torej so doživljanja take realnosti, ki jih more na najbolj način, ki je tu mogoč, namreč v smislu neposrednega dožemanja zaznati izključno le subjekt, ki mu ta doživljanja samemu v istini pripadajo, velja za vse fizične pojave dvoje: Pri njih je prvič ta način najboljšega dožemanja vnaprej izključen in se drugič lahko vrši vsaj ono najboljše dožemanje, ki ga dopuščajo ti pojavi, vsaj načelno tudi s strani najrazličnejših subjektov. To razliko med fizičnim in duševnim svetom imenujemo razliko v dojetnosti.

O doživljanjih kakor splošno o vsej duševnosti velja dalje, da ji gredo lastnosti, ki bi jih zamenjati na kakršnemkoli, istinitem ali neistinitem fizičnem pojavu. Stroj pred menoj, ki in kakor si ga predstavljamo, je pač n. pr. oglat, barvan, trd, na raznih mestih svetel, tehta toliko in toliko kg itd.: je pa tudi moje gledanje tega stroja — oglat, barvano, trdo, svetlo itd.? Sicer pa sem vse to mogel omeniti že v drugem odlomku prejšnje študije, ko sem razpravljal o načelni psihološki transcendentnosti vseh neduševnih pojavov. Ker velja vse tu in tam rečeno ne samo napram predstavljanju, temveč tudi napram vsemu ostalemu doživljanju, smem sklepati: Fizičen svet se brez ozira na svojo istinitost ali neistinitost razlikuje od duševnega tudi v tem, da pripadajo obema popolnoma različne lastnosti, da je vse fizično n. pr. prostornega značaja, barvano, ima to in to temperaturo, trdoto, okus, prostorno obliko itd., dočim bi na kakršnekoli doživljanju popolnoma zamenjati karšnekoli prostornosti, barvanosti, temperature itd. Predvsem pa je reči, da je vse fizično prostorno, vse duševno pa neprostorno značaja. To razliko med obema svetoma imenujemo razliko v lastnosti.

O vsakem doživljanju velja dalje, da je po lastni naravi naperjeno na nekaj drugega kot na svoj objekt ali predmet: Tako je gledanje mize gledanje nečesa, namreč mize, ki sama ni gledanje, tako je občutenje temperature zopet občutenje nečesa, kar ni ono občutenje samo, tako je splošno vsaka predstava po lastni naravi neobhodno predstava nečesa drugega ter ni in ne more biti predstavljaj, ki bi ne bilo predstavljaj nečesa drugega. Isto velja tudi o vsem ostalem doživljanju, n. pr. tudi o vseh naših mislih, čustvih in stremiljenjih. Tudi kadar mislimo, se veselimo ali žalostimo, stremimo ali zavračamo, mislimo vselej nekaj, kar ni ona naša misel sama, se veselimo ali žalostimo vselej spričo nečesa, kar ni ono veselje in ona žalost naša sama, stremimo vselej po nečem in zavračamo vselej nekaj drugega, kar ni ono naše stremljenje in zavračanje samo. Vsako doživljanje torej ima po lastni naravi brez ozira na čas, v katerem nastopa, in brez ozira na vse ostale trenutne empirične okoliščine neobhodno nekaj drugega za svoj objekt ali predmet. V okviru vsakega fizičnega vesoljstva pa bi popolnoma zamenjati kakršnekoli take naperjenosti. Poedini fizičen pojav je samo n. pr. »poleg drugega«, »nad drugim«, »v drugem«, »pod drugim«, »pred drugim«, »za drugim«, je od drugega različen ali pa mu več ali manj podoben, od njega povzročen ali pa mu je sam vzrok itd.; popolnoma zamenjati pa bi tu iskali razmerja, ki bi vsaj približno sličilo onemu razmerju med dvema pojavoma, ki sem ga gori ugotovil med kakršnikoli doživljanjem in njegovim objektom. Torej lahko tudi s te strani govorimo o neprepletkljivi razliki med fizičnim in duševnim, javljajoči se v tem, da so vsa doživljanja »naperjena«, vsi fizični pojavi pa že načelno nenaperjene realnosti. To razliko imenujemo razliko v naperjenosti.

Iz te razlike sledi samoobsebi še sledeča, šesta razlika med duševnim in neduševnim svetom: Ker je vsako doživljanje, kakor smo videli, po lastni naravi naperjeno na nekaj drugega, kar ni samo in kar je končno splošno neduševnega značaja, lahko govorim še o neki zanimivi odvisnosti vsega doživljanja od neduševnih pojavov. Ker je namreč n. pr. vsaka predstava po lastni naravi vedno predstava nečesa, kar ni ona sama, n. pr. uprav predstava

mize, je jasno, da bi se morala ta predstava i same razbliniti v prazen nič, kakor hitro bi se razblinil v prazen nič njen neobhodni objekt, n. pr. miza. Isto velja seveda tudi o vseh drugih doživljanjih napram njihovim objektom, nikakor pa ne o teh objektih ali predmetih samih napram duševnosti, zato ne, ker slednji, kakor že vemo, sami niso orisanega naperjenega značaja. Torej pa lahko v istini govorimo o načelni in enostranski odvisnosti duševnosti od neduševnosti, pri čemer je samo pomniti, da je ta odvisnost brezčasno — logičnega, ne pa n. pr. časovno-vzročnega ali kakega drugega zgolj empiričnega značaja. Saj je tudi n. pr. predstava »zlate gore«, »steklenega gradu«, »zaklada v Bogatinu« prav tako načelno zavisna od slednjih pojavov, dasi slednjih v istini ni in dasi torej slednji tudi ne morejo nastopati kot nikaki vzroki ter kot nikaki učinki. Odvisnost duševnega od neduševnega, o kateri govorim tu, pove torej samo toliko, da bi vse doživljanje brez ozira na svojo istinitost ali neistinitost neobhodno izgubilo tudi lastno naravo, biti namreč tudi nekaj in ne prazen nič, ako bi vse neduševno zopet brez ozira na svojo istinitost ali neistinitost izgubilo lastno naravo, biti namreč tudi nekaj in ne prazen nič. V tem in samo v tem smislu torej ugotavljamo tole razliko med duševnim in neduševnim svetom: Dočim je duševnost brezčasno odvisna od neduševnosti, so vsi fizični ter splošni vsi neduševni pojavi v tem smislu od duševnosti popolnoma neodvisni. To razliko imenujemo razliko v odvisnosti.

O vsem doživljanju velja končno, da je vselej obenem doživljanje nekoga, ki zopet ni ono doživljanje samo, temveč to doživljanje le »ima«, »doživlja«. Vsaka predstava je neobhodno predstava nekoga, ki jo doživlja, vsaka misel misel nekoga, ki uprav misli, vsako veselje in vsaka žalost, vsako stremljenje in vsako zavračanje je zopet neobhodno vselej veselje, žalost, stremljenje, zavračanje nekoga, ki se veseli ali žalosti, stremi ali zavrača. Kakor sem gori moral reči, da ni doživljanja, ki bi ne bilo obenem naperjeno na nekaj drugega kot na svoj objekt, tako tudi ni doživljanja, ki bi ne bilo obenem doživljanje nekoga kot pristojnega subjekta. Vsako doživljanje je v tem smislu obligatorično določeno po svojem pripadanju k pristojnemu subjektu in ni uspešne analize doživljanja, ki bi ne upoštevala te njegove določenosti. V okviru vsega fizičnega, splošno neduševnega pa bi zopet popolnoma zamenjati take konstitutive določenosti po pripadanju k nekemu »subjektu«. Saj spada prav sem pri priliki že omenjeno dejstvo, da je pričelo uprav znanstveno raziskovanje vnanje prirode uspešno napredovati šele tedaj, ko je človek dobil pogum, da je iz vnanje prirode same eliminiral vse »demone« in »vile«, »bogove« in »boginje«, sploh vse »duhove« ter začel motriti vse neduševno vesoljstvo brez vsake realne primesi kakršnihkoli subjektivnih činiteljev. Psihologija kot veda o našem doživljanju pa bi obratno začela takoj na kriva pota, ako bi pri analizi svojega predmeta ne upoštevala obenem njegove konstitutive določenosti po pripadanju k pristojnim subjektom. Dočim torej spada načelna eliminacija subjekta k temeljnemu postulatoma vsakega znanstvenega naravoslovnega-matematičnega raziskovanja, tvori uprav obligatorično soupoštevanje subjekta temeljen postulat vsakega znanstvenega psihološko-filozofskega razmišljanja. To pa vrže zopet jasno luč na isto temeljno razliko tudi med objekti teh ved, javljajočo se v tem, da je vse doživljanje po lastni naravi vedno doživljanje pristojnih subjektov in v tem smislu realno-subjektivno, dočim je vse fizično in splošno vse neduševno vesoljstvo v istem smislu že načelno asubjektivnega značaja. To razliko imenujemo razliko v subjektivnosti.

Zanimivo je, da lahko trčimo še na eno temeljno razliko med duševnim in neduševnim svetom, ako ne motrimo n. pr. fizičnih pojavov in doživljanj ter pristojnih subjektov samih, temveč z vidika njihovih prikladnih sposobnosti ali dispozicij. Tudi te sposobnosti ali dispozicije same se namreč temeljno razlikujejo, v kolikor naj pripadajo subjektom ali pa le kakim fizičnim rečem. O vsaki dispoziciji kakega subjekta je namreč že davno znano, da lahko raste in pada, se večja in manjša, pri čemer je to večanje in padanje na zakoniti način odvisno samo od večjega ali manjšega ponavljanja pristojnih doživljanj. Čim večkrat uživa kdo alkohol, čim večkrat kdo krade, čim večkrat se kdo faktično razjezi, čim večkrat kdo teoretično razmišlja itd., tem večja postaja tudi njegova dispozicija za uživanje alkohola, za tatvino, za jezo, za teoretično razmišljanje itd. in narobe. Seveda ima tudi to povečevanje in zmanjševanje dispozicije, kakor znano, pri tem subjektu te, pri drugem druge meje in ne gre v nobenem slučaju preko izvestne višine, temveč nekaj časa na tej višini ostaja, potem pa lahko zopet poljubno pada, brez ozira na nadaljno ponavljanje pristojnega doživljanja. V gotovih mejah pa velja ta pojav večanja ali manjšanja dispozicije na podlagi pogostejšega ali redkejšega nastopanja pristojnih doživljanj tako nedvomno, da nastopa že davno kot poseben psihološki zakon, kot zakon tako zvane vaje. Ta stran vsake duševne dispozicije pa nam zopet odpre globoko razliko med duševnim in neduševnim svetom. Sicer lahko v nekem širšem smislu tudi pri fizičnih rečeh govorimo o pristojnih njihovih fizičnih dispozicijah. V kolikor pada kamen pod izvestnimi pogoji na tla, v kolikor se z mlatilnim strojem lahko mlati pšenica, v kolikor sneg na solncu kopni itd., v toliko lahko tudi kamenu pripisujemo dispozicijo padanja na tla, stroju dispozicijo mlatenja pšenice, snegu dispozicijo kopnenja na solncu itd. Toda pri vseh teh »dispozicijah«, ki jih morda res lahko pripisujemo tudi fizičnim rečem, bi popolnoma zamenjati iskali one strani, ki smo jo našli gori pri duševnih dispozicijah in ki meri na orisano zakonito večanje ali manjšanje slednjih: Naj pade kamen še tolikrat na zemljo, samo radi tega ne postane njegova dispozicija za to padanje nič večja in nič manjša. Naj omlati stroj še toliko pšenice, samo radi tega ne postane njegova dispozicija za mlatenje pšenice nič večja in nič manjša. In naj skopni sneg še tolikrat na solncu, samo radi tega ne postane njegova dispozicija za kopnjenje nič večja in nič manjša.

Ugovor, povzet iz različnih paralelnih prikazov, n. pr. na polju fizične prožnosti (gosli igrajo tem bolje, čim večkrat jih umetnik uporablja, jeklena prečnica prenese tem več teže, čim bolj palogoma na njo nakladaš itd.) ne velja, ker gre tudi tu samo za mehaničen nastop tako zvanih »zaostalih učinkov«, ki se ne smejo zamejati z nobeno »vajo« v strogem pomenu besede: Gosli, ki jih večkrat uporabljaj, sicer lepše done, a se ne da reči, da bi se bile tega donenja »navadile« ter da bi vzporedno s tem imele tudi tendenco za prolzvanje onih glasov, dočim velja o vsakem subjektu, da mu na podlagi opetovanega ponavljanja pristojnih doživljanj ipso facto pripade hkrati sorazmerna večja ali manjša tendenca za lažje in uspešnejše doživljanje onega doživljanja. Z drugimi besedami torej lahko to osmo in tudi načelno razliko med duševnim in neduševnim svetom izrazimo takole: Vsi subjekti in samo vsi subjekti so podvrženi zakonu vaje ter se vzporedno s tem vsa doživljanja in samo vsa doživljanja razvijajo v smislu tega zakona, dočim stoji vsa vnanja priroda naravnost načelno izven tega zakona. To razliko imenujemo razliko v razvojniosti.

Morda bi kaka poedina izmed vseh navedenih razlik, ki torej vladajo po mojem mnenju med duševnim in neduševnim svetom, zase ne zadoščala za polno veljavnost moje teze, da se duševnost tudi realno-bitno razlikuje od neduševnosti. Ako pa vzamemo vse navedene razlike skupaj in jih v celoti uporabimo za odločitev slednjega vprašanja, tedaj pač o oni realno-bitni razliki vsaj po mojem prepričanju ne more biti nikakega dvoma in torej ugotavljamo ponovno med duševnim in neduševnim sledeče razlike: Razliko v realnosti, v danosti, v dojetnosti, v lastnosti, v naperjenosti, v odvisnosti, v subjektivnosti in v razvojniosti. Ker zavzema v okviru celokupne duševnosti najrazličnejše in najočividnejše mesto uprav vse doživljanje, preko katerega gre isti duševni značaj tudi pristojnim subjektom ter doživljajskim dispozicijam, je zdaj tem važnejše, da lahko podam v smislu omenjenih razlik med duševnostjo in neduševnostjo tole strogo definicijo doživljanja, ki ne dopušča nobene realne zamenjave slednjega z nobenim fizičnim in splošnim z nobenim neduševnim pojavom:

Doživljanje je posebna in samonikla realnost, ki se razlikuje od vseh fizičnih kakor sploh od vseh neduševnih pojavov v tem, da je glede svoje eksistence v danem slučaju načelno nedvomna, da nam je le ona vsaj v ugodnem slučaju lahko popolnoma neposredno dana, da lahko na najbolj način (ki je pri neduševnih pojavih sploh izključen) dojemamo samo lastno doživljanje ter samo preko njega tudi tuje, da je realnost, ki je po lastni naravi vedno in nujno naperjena na nekaj drugega kot na svoj objekt, da je po lastni naravi in torej v smislu logične brezčasnosti odvisna od teh svojih objektov brez ozira na njih istinitost ali neistinitost, da ji pripadajo lastnosti, ki bi jih zamenjati na kakršnekoli fizičnem pojavu, pred vsem pa, da je v nasprotju z vsem fizičnim načelno neprostornega značaja, da je po lastni naravi vselej določeno po pripadanju k pristojnemu subjektu in da se končno razvija v smislu zakona vaje.

Ta definicija doživljanja torej naj zadošča za prepričanje, da nikakor ne gre, na tako enostaven način, kakor smo ga v prvem odlomku te študije našli pri Wundtu, negirati vsako razliko med predmetom psihologije in naravoslovja, t. j. med duševnim in neduševnim vesoljstvom. Torej pa se lahko zdaj vrnemo k izhodnemu vprašanju cele te študije, ki vprašanje, ali velja še danes dualistično pojmovanje vsega realnega vesoljstva ter ali ima to tudi kak pomen za psihologijo posebej in filozofijo splošno. V tem smislu pa ugotavljam končno tele izsledke pričujoče študije:

V okviru vsega nam znanega realnega vesoljstva moramo v istini razlikovati med dvema svetoma, med neduševno-fizičnim in med duševno-psihičnim pojavi, ki tudi glede ostale svoje bujnoprostosti lahko brez zadržke drug z drugim tekmujejo. Iz tega sledi samoobsebi, da razpadejo tudi vse vede, ki se pečajo z realnimi pojavi, v dve veliki skupini, izmed katerih se peča prva uprav z vnanjo prirodo, druga pa s celokupno duševnostjo. Ta postulat pa nima zdaj nikakega opravlja s kakimi zgolj metodičnimi interesi in vidiki, temveč je globoko zasidran v predmetu znanosti prve in druge skupine samem. Ta postulat torej bi ostal tudi tedaj popolnoma ohranjen, ako bi v istini pri vedah, ki naj se pečajo z vnanjo prirodo ter sploh z neduševnimi pojavi, nahajali druge metode nego pri onih, ki raziskujejo celokupno duševnost. Lahko pa je pokazati, da niti slednje ne velja ter da nahajamo vsaj načelno iste glavne metode, ki se jih poslužujejo vse naravoslovne discipline, tudi v okviru duhovnih ved.

Mislim tu predvsem na znano razliko med empirično-induktivno in neempirično-deduktivno metodo in navajam z ozirom na naravoslovno vedoslovno skupino za vzgled le razliko med fiziko in matematiko, izmed katerih je prva empirično-induktivna, druga pa neempirično-deduktivna značaja, to pa vsaj po svojih ideji, t. j. v toliko, v kolikor se ne oziramo samo na historičen razvoj prve ali druge izmed njih. Na isto razliko v metodi pa trčimo kaj hitro tudi v okviru duhovno-filozofskih disciplin in mi je v tem pogledu zopet samo primeroma treba opozoriti le na sem spadajočo razliko recimo med empirično in morda celo eksperimentalno psihologijo in pa med — logiko, izmed katerih je zopet prva empirično-induktivna, slednja pa neempirično-deduktivna značaja. Celotno v okviru psihologije same bi lahko navedel dve smeri, izmed katerih razlikuje prva celokupno duševnost z empirično-induktivnega, druga pa z neempirično-deduktivnega stališča. Saj kaže uprav v metodičnem pogledu moderna »eksperimentalna psihologija« napram duševnosti podobno razmerje kot empirično naravoslovje napram neduševnosti, moderna »analitična psihologija« napram duševnosti zopet podobno kot matematika napram neduševnim pojavom. In vendar eksperimentalna psihologija sama ni naravoslovje, analitična psihologija sama ni matematika, kar bi bilo nemogoče, ako bi se vse te in podobne vede druga od druge temeljno ne razlikovale še po svojem objektu ali predmetu.

Gospodarska politika.

Nekaj o problemu Jadranske železnice.

Pred kratkim je izšlo prometno ministrstvo nalog direktorji za zgradbo novih železnic, naj izvrši vse predpriprave za zgradbo ozkotirne železnice Beograd—Obrenovac. Ta vest sicer na prvi pogled nima nobenega večjega pomena, toda če upoštevamo, da so že odstranjene glavne ovire za direktno zvezo Srbije z Bosno (Užice—Vardište), in da imajo Užice ozkotirno zvezo z Obrenovcem preko Čačka in Gornjeja Milanovca ne pomeni ta sklep prom. min. nič manj, kot direktno ozkotirno zvezo Beograda z morjem. Sedaj pa nastane vprašanje, koliko ima ta projekt dobrega na sebi in katere so njegove slabe strani. Akoravno ima naša država čez 500 km dolgo obalo, vendar do danes še nima pravega izhodišča na morje. Imamo sicer Sušak — brez luke, imamo Bakar — brez zveze med postajo pristaniščem, imamo Split — brez zveze z zaledjem, imamo več pristanišč, ki ležijo ob ozkotirni bosanski železnici, imamo celo svobodno cono v Solunu, manjka nam pa veliko moderno pristanišče, od koder bi tekle direktne normalne proge v vse pokrajine naše kraljevine. Sicer kaže, da bo v doglednem času izgotovljena železnica med Gračacem in Kninom, toda to nikakor ne more zadostovati. Imamo dosti projektov za vse mogoče ureditve tega vprašanja, toda vsi so ali nedostopni ali predragi.

Ker za nas ugodne rešitve glede Barosa najbrže ne bo, se je pojavil projekt, zgraditi v neposredni bližini, v Sušaku samem, novo pristanišče. Toda pravega pomena nima, ker je teren neugoden in so stroški velikanski. Da bi jih nosila država, je malo verjetno, ker so previsoki in bi služili pristanišče le nekaterim pokrajinam, predvsem Sloveniji in zahodni Hrvatski, medtem ko ima n. pr. Srbija dosti prikladnejši izhod v Solun in na Egejsko morje.

Isti razlog velja tudi glede Bakra. Tam imamo sicer naravno pristanišče — Bakarski zaliv — toda slabo urejeno in bi bilo potreba za modernizacijo mnogo investirati. Kar je na glavna ovira razvoju Bakra, je njegova ne-srečna lega. Krog in krog obdan od visokih hribov, je nemogoča vsaka navadna direktna zveza z železnico Zagreb—Sušak. Pojavil se je sicer že projekt za zgradbo neke vrste žične železnice, ki ga mislijo uresničiti s pomočjo angleškega kapitala, toda tudi to se ne bo prav rentiralo, ker je izpeljava jako draga in tudi pristanišče samo je jako omejeno.

Vsekakor boljše stališče ima Split (še boljše bi imel skoro Šibenik), posebno ko ne bo več dolgo, ko bo vozil prvi vlak Zagreb—Split; tukaj bo šel ves prekomorski promet iz zapadnih pokrajin Jugoslavije, predvsem iz Slovenije, za kar pa bo treba še zgraditi kratko zvezo med Kočevjem in Vrboškom. Ne moremo pa zahtevati, da bi poslala Srbija svoje izvozne produkte preko Karlovca v Split. Zato je treba misliti na boljše zvezo med Beogradom in Jadransko obalo; ker, kakor vse kaže, bo le polagoma postal Split središče naše izvozne trgovine. Takoj pa nastane vprašanje, kako doseči najboljšo zvezo sev. Srbije s Splitom. Da ne bo nič s tisto velikopotezno Jadransko železnico, o kateri se je pred dvema leti toliko govorilo in pisalo, glede tega smo si že zdavnaj vsi na jasnem. Treba bo misliti na direktno železnico iz Beograda v Split.

Z ozirom na priprave za zvezo severne Srbije oz. Beograda z bosanskimi železnicami, katere sem že spomel, nastane takoj sledeče vprašanje: Če imamo zvezo Beograda z Bosno, ali je potem še težka zveza Beograda s Splitom, posebno ko obstaja tudi še proga Split—Sinj. Zvezati Sinj z Bugojnom ali kako hercegovinsko postajo ne more biti nikakoli težko, in če bi se naše gradbene oblasti malo potrudile, bi mogli imeti že takom 2 do 3 let direktno zvezo Splita z Beogradom in sev. Srbijo.

Toda ta sicer jako lep načrt ima en velik nedostatek: železnica je ozkotirna in je tako onemogočen direktni promet le krajem ob tej progi, ne pa drugim pokrajinam n. pr. južni Srbiji ali Vojvodini. Tukaj pa stopi v ospredje drugi projekt, o katerem se je, če se ne motim razpravljalo še za časa Avstrije: pregradba ozkotirnih železnic v normalne, kar pa ni niti tako težko; treba je, seve razven nekaj izjemnih slučajev, kjer ima glavno besedo gradbeni tehnik, izmenjati le pragove in tračnice, vsaj nasipi, mostovi in predori večinoma le ostanje.

Priznam, da je težko najti tu pravilne rešitve nastalih problemov, kajti spravi v medsebojen sklad železniška omrežja, ki so pripadala pred vojno

šestim pokrajinam in so težila na najmanj 6 centrov, ni lahka stvar. Toda, če bodo merodajni faktorji v tem pogledu kazali potrebno zanimanje in se jim bo to posrečilo spretno premagati, oziroma izogniti se nastalim oviram in težkočam, ne bo več daleč čas popolne sanacije naših prometnih razmer, za kar nuditi pomoč onim, ki so zato poklicani, je dolžnost vsakega državljan.

Vprašanje inozemskega kapitala.

To vprašanje je za naš gospodarski napredek eno izmed najaktualnejših. Radi prevelike sentimentalnosti in pa radi škodljivega hipernacionalizma pa stoji ravno, za nas tako velevažno vprašanje, preveč v ozadju.

Posebno aktualno je postalo sedaj, ko vlada v državi občutno pomanjkanje denarja. Ne bom se tu spuščal v razmotrivanja, ali bi bilo upravičeno pri nas povečanje števila novčanice ali ne, ker se je o tem vprašanju toliko govorilo in pisalo, da še sedaj ni — jasno. Prav gotovo da ni. Nekateri teoretiki, priznani strokovnjaki, in istotaki izkušeni praktiki so dokazali, da je pri nas povečanje števila novčanice potrebno. Nasprotno pa imamo ravno take strokovnjake, ki to na vsak način odsvetujejo. Naj bo stvar tako ali tako, gotovo je, da je dobil dinar, odkar je preprečil sedanji finančni minister dr. Stojadinović inflacijsko politiko, stalno tendenco izboljševanja. Ta tendenca pa nikakor še ni tako močna, da bi dinar ne mogel nazadovati, če bi nastopile v finančni politiki kakšne izpremembe. Sicer pa je šel in gre povojni razvoj, kljub vsi pravilnosti in častiljivosti starosti raznih dokazanih in priznanih teorij mimo in preko njih. V mnogih slučajih vsaj tako izgleda.

Če vzamemo položaj, lakršen je pri nas doma, moramo priznati, da nam primanjkuje mnogo gotovine. To prepiranje bo postalo še jasnejše, če pomislimo, da primanjkuje denarja že v sedanjih razmerah, ko vendar ne moremo govoriti o kakih prevelikih investicijah. Vsa industrija se krčevito drži dejanskega stanu, ker za uresničenje kakih večjih načrtov ni denarja. Da pa je napredek potreben, nujno potreben, nihče ne dvomi.

In kako doseči v tej smeri kak uspeh? V danih razmerah le s pomočjo tujega kapitala. Naša zemlja je tako bogata, da bi se mogla v tem pogledu meriti skoro z vsemi evropskimi državami. In vendar smo takorekoč med zadnjimi!

Gotovo bi ne bilo težko najti načina, kako zavarovati naše nacionalne interese pred premočjo tujega kapitala. Potrebna bi bila pač velika pazljivost in vestnost vseh sodelujočih krogov. Predvsem ne pripuščati tujega kapitala tam, kjer ni potrebno, kakor n. pr. pri zavarovalnicah, ki bi lahko bile in bi morale biti brez izjeme vse domače. Zapustiti mu pa svobodno pot — pod gotovimi kantelami — tam, kjer je potreben, v naši industriji. Naše poljedelstvo moramo kot agrarna država držati popolnoma v svojih rokah, mi sami ga moramo dvigniti in izpolniti in vedno skrbno čuvati, da bo vsesok neodvisno od inozemstva. Če bo naše poljedelstvo neodvisno, v domačih rokah, potem tudi pri industriji ne bo kake posebne nevarnosti, ker bomo imeli vse surovine sami in bomo tudi sami z njimi razpolagali. Tudi danes razpolagamo s temi surovinami, toda tako, da jih moramo nepredelane pod ceno izvažati. Koliko vrednot gre tu za naše gospodarstvo v nič! Koliko zaslužka uide našemu ljudstvu! Če bi bila industrija večja, močnejša, bi tega ne bilo. Surovine bi pridelali doma in izvažali gotove prideleke. Pri tem pa bi zaslužili in se preživljali naši domačini in ne bi nam bilo treba uvažati izdelkov, za katere smo sami dali surovine.

Naši industriji pa je tuji kapital neobhodno potreben. Kako izkoristiti čezvse ogromna rudniška bogastva, če ni denarja? Kaj nam pomagajo milijoni ton najboljše premoga ali železa v zemlji, če pa nimamo sredstev, da bi eksploatirali ležišča na najracionalnejši način? Eksploatacija s skromnimi, nemoderimi in sedanjemu razvoju tehnike ne odgovarjajočimi sredstvi je v primeri z uradnim izkoriščanjem čista izguba, potrat energije, ki ne odtehta niti lokalnih potreb in koristi. Tu je treba kapitalne moči in te — vsaj razpoložljive — danes mi nimamo.

Z naraščajočo produkcijo raste gospodarska moč in blagostanje. Pri tem se ne vpraša, kaj in kako. Čim večja je produkcija, tem večja je gospodarska moč naroda. Zakaj torej ne bi dvignili naše gospodarske moči? Domače moči so še preslabe za uspešen, velikopotezen napredek. Torej na drug način. S pomočjo tujega kapitala, če ga je moč dobiti. In pri nas je to mogoče.

Pri zadostni previdnosti bo vedno mogoče varovati naše nacionalne in-

terese, kljub udeležbi tujega kapitala. Ta pa bo omogočil večjo produkcijo. Ves plus seveda ne bo nam v dobro; tujec bo zahteval tudi dobiček, najbrž še celo zelo velik del. Ta del bo cena njegove pomoči naši gospodarski okrepitvi. Večja produkcija bo naša večja gospodarska moč manj on, kar bo dobil tuji kapitalist za to, da vam posodi svoj denar. Polagoma pa bomo prišli na ta način do take moči, da tuje pomoči ne bomo več potrebovali. To stopnjo bomo dosegli šele tedaj, ko bo naša produkcija, naše gospodarstvo na stopnji, kakor bo produkcija sosednjih in sploh razvitih držav. Tedaj šele bo umestno ovirati tuj kapital pri prodiranju v naše gospodarstvo. Sedaj ga pa moramo na vsak način privabiti.

Bakar — naše prihodnje pristanišče.

Jako zanimiv članek je priobčila te dni »Jugoslavenska šuma« o v bližnji bodočnosti zgrajenem pristanišču na Adriji.

Jugoslavija ima 580 kru dolgo jadransko obalo, ki nima nobene zveze z zaledjem razen ozkotirne železnice, ki gre preko Bosne in Hercegovine v Kotor, Gruž in Metković. Potemtakem je do malega ves prekomorski izvoz in uvoz sila otežkočen.

Split in Šibenik zelo težko čakata, da bo stekla tako imenovana »Liška železnica«, ki bo držala čez Knin in Ogulin na glavno Hrvaško železnico.

Za jugoslavijo bi bilo najugodnejše pristanišče Trst, ki pa je danes laški. Reško pristanišče nam zaenkrat tudi ne bo v porabo.

Kljub temu, da ima Jugoslavija krasno morsko obrežje, je vendar odtrgana od vsega prekomorskega uvoza in izvoza prav tako kakor je bila pred vojno Srbija.

Če upoštevamo vse te okoliščine, nam ostane edino ugodno pristanišče Bakar. »Železniška postaja Bakar je sicer samo 5 km oddaljena od Bakarskega mesta«, kljub temu bode treba premagati velike ovire pri gradbi železne ceste s postaje do mesta in morja. Ali važnost te zveze z bakarskim pristaniščem sila, da se zgradi že v dogledni prihodnosti kljub vsem tehničkim težkočam. Colonel Doviš, generalni ravnatelj »Jugoslavien Express Agence« je že dobil dovoljenje za zgradbo železnice, ki bo zvezala bakarsko postajo z morjem. Doviš je položil kavcijo 100.000 funtov sterlingov in se je primerno zavezal, da bo popolnoma uresničil svoj načrt. Z zgradbo železnice se bo znatno zvišala kapaciteta bakarskega pristanišča, ki znaša sedaj jedva 40 vagonov dnevno. Strokovnjaki trdijo, da se bo to število zvišalo na najmanj 100 vagonov na dan.

Drugi načrt Dovišev je, zgraditi tudi moderno pristanišče z 1 km dolgim pomolom, za kar je že tudi dobil dovoljenje od beograjske vlade. Bakar bo kot najmodernejše pristanišče brez dvoma nevaren tekmeck Reki.

Vsa dela, tako pri železnici kakor tudi v pristanišču bodo na vso moč pospešili, tako da bo v 10 mesecih vse dograjeno. Stroški so proračunjeni na 40 milijonov dinarjev. Z novo železnico bo definitivno rešeno vprašanje zveze Slovenije z morjem.

Vlada že obeta novo uredbo prometa v zaledju, ko bodo končana dela v pristanišču ter tako pade ovira, ki je doslej onemogočala naš prekomorski izvoz in uvoz. S tem se bo v mnogem ozirom spremenila in izboljšala cela gospodarska situacija SHS.

Pripomniti moramo še, da vzbuja bakarska železnica in moderno jugoslovanska pristanišče veliko zanimanje v českih trgovskih in industrijskih krogih.

Spominski spis Zadruge Zveze v Celju.

Zadružna Zveza v Celju je izdala in založila prav okusno opremljeno knjigo, Spominski spis ob priliki štiridesetletnice delovanja Zadruge Zveze (1883—1923), o kateri pomembni jubilejni slavnosti je naš list svojočasno že obširneje poročal.

Uvod tvori »Nekal spominov« starost slovenskih zaslužnih delavcev g. Ivana Lapajne — ja. Šolskega ravnatelja v pokolu in načelnika Okrajne posojilnice v Krškem. V prav prijetnem stilu opisuje v kratkem sestavki bole in težave zadružnih prvotiteljev in pa njihove uspehe na polju zadružarstva.

Stari in splošno znani narodni borec dr. Franjo Jurčeta nam v kratkih besedah oriše ogromni pomen zadružarstva za naš življenjski in ožroženemu pujskem okraju, zlasti pa nacionalne zasluge posojilnice v boju za gospodarsko in narodno osamosvojitve Haložanov.

G. Miloš Štibler razpravlja v svojem »Razmišljanju ob štiridesetletnici Zadruge Zveze v Celju« zlasti o sodobnih pojavih v zadružništvu, ki groze, da postane zadružništvo nekaj popolnoma drugega, kakor pa so ga mislili njegovi pionirji. Kot priznan strokovnjak podaja nekaj prav koristnih in potrebnih nasvetov in navodil, kako odstraniti te pojave.

Zvezni ravnatelj g. Janko Lesničar je napisal za ta spominski spis nekaj prav zanimljivih črtic iz zgodovine Zadružne Zveze v Celju in o velikih zaslugah

Zveze in njenih članic za naš narodni preporod.

Dodan je imenik predsednikov in članov načelstva Zveze slovenskih posojilnic Zadružne Zveze v Celju od leta 1883 do 1923, njeno nadzorstvo in uradništvo.

Končno je sestavljena pregledna tabela vseh članic z zanimivimi podatki o vrsti poslovanja in prometa posameznih posojilnic in zadrug. Tabela zaključuje še dve pregledni statistiki o včlanjenih zadru-

gah in o denarnem poslovanju članic Zveze v času od 1906—1922.

Knjiga, ki ne bo zanimala samo naših zadrugarjev temveč vsakogar, ki se peča z našim gospodarskim razvojem in razmerami, se naroča pri Zadružni Zvezi v Celju ali pa v knjigarnah ter stane samo 20 dinarjev, kar je z ozirom na okusno opremo, lep tisk in prvovrstni papir zelo nizka cena.

Gospodarske vesti.

INDUSTRIJA.

× Izdelovanje letal za našo državo. Naša vlada je ponudila dvema novosadskima tiskarnam izdelovanje letal. Lesne dele je imela izdelati tiskarna pohštva »Atlas«, železne in kovinske dele pa Protičeva tiskarna motorje. Te dni je ta tiskarna dogotovila štiri motorje, in ako bodo pokazali dobro funkcionalnost, potem ji bo definitivno ponujena izdelava motorjev za letala v naši državi.

× Produkcija premoga v Angliji je znašala lansko leto 249.000.000 ton ter je dosegla decembra skoro produkcijo leta 1913. Lanskoletna produkcija je bila največja od leta 1916 sem. Zaposlenih je bilo 1.175.280 rudarjev. Na vsakega posameznega rudarja odpade povprečno 217 ton premoga one produkcije. Ker so cene angleškega premoga nazadovale, je izvoz v precejšnji meri narastel ter si je pridobil angleški premog skoro vsa svoja predvotna tržišča.

× Sladkorna kampanja na Madžarskem. Letošnja produkcijska sladkorja na Madžarskem znaša po dosedanjih cenah 8000 vagonov. Lanskoletna produkcija je znašala samo 6000 vagonov. 5500 vagonov bo Madžarska porabila za lastno potrošnjo, dočim bo preostalo ostalih 2500 vagonov za izvoz.

× Spiritni kartel v Madžarski preživlja precejšnjo krizo. Poljedelski producenti so namreč v hudem sporu z industrijskimi, ker producirajo slednji ceneje, prevzemne cene pa so za obe skupini iste. Radi tega zahtevajo poljedelski producenti, da naj se določi prevzemne cene za one, ki bodo na one, ki producirajo ceneje, manjše, daleč zmanjšanje industrijskega kontingenta in pa zase večji predeljem. Med poljedelskimi producenti spirita se vrše posvetovanja, če ne bi kazalo odpovedati kartelno pogodbo.

× Svetovna produkcija nafte v I. 1922. Ameriški petrolejski zavod sodi svetovno produkcijo nafte v lanskem letu na 851 milijonov 540.000 barelov, proti 765.065.000 barelom, ki jih je ugotovila U. S. Geological Survey za leto 1921. Prirastek za leto 1922 je znašal 86.475.000 barelov ali 11,3 odstotka. — Svetovna produkcija nafte je bila:

	1922	1921
Zedinjene drž.	551.197.000	472.183.000
Mehika	185.057.000	193.397.587
Ruska	35.091.000	29.150.000
Perzija	21.154.000	16.672.540
Holandiska Vzhodna		
Indija	16.000.000	16.958.105
Rumunska	9.817.000	8.368.000
Indija	7.980.000	8.000.000
Peru	5.332.000	3.699.280
Poljska (Galicija)	5.110.000	5.167.000
Suravah	2.915.000	1.411.000
Argentinitja	2.674.000	1.747.410
Trinidad	2.545.000	2.345.000
Venezuela	2.335.000	1.443.000
Japonska		
(Formosa)	2.004.000	2.447.000
Egipt	1.188.000	1.255.000
Francoska	493.000	392.000
Kolumbija	323.000	
Nemčija	200.000	200.000
Kanada	179.000	190.338
Italija	31.000	34.400
Alžir	9.000	2.688
ostale dežele	5.000	2.652
Skupaj	851.540.000	765.065.000

TRGOVINA.

× Českoslovaška trgovina z našo državo. Izvoz iz Českoslovaške v našo državo je znašal (v milijonih) metrskih stotov, (števke v oklepajih značijo % celokupnega uvoza ali izvoza): leta 1920: 0,636 (0,9%), leta 1921: 1,319 (1,4%), leta 1922: 1,097 (1,1%) in v prvih 8 mesecih 1923: 0,809 (0,4%). Uvoz v Českoslovaško iz naše države pa je znašal leta 1920: 0,313 (0,8%), leta 1921: 0,506 (1,3%) in leta 1922 v prvih 8 mesecih 0,715 (3,3%).

× Eksport hmelja v Belgijo. Belgija uvaža vsako leto veliko množino hmelja za svoje pivovarne. Opozorjeni na to, da je pridelek hmelja v Jugoslaviji tako velik, da se izvažja, želijo belgijski pivovarjalni stopiti v stik z našimi hmeljarji. Vsi hmeljarji, ki imajo na tem interes, naj pošljejo natančne ponudbe z navedbo cen plačilnih kondicij, dobavnega roka, natančnimi navedbami o kraljevem poreku hmelja ter vzorci na belgijski konzulat v Ljubljani (v pisarniških prostorih veleposla).

× Uvoz iz Avstrije v Nemčijo se v zadnjem času zelo povišal. Gotovih vrst blaga v Nemčiji sploh ni dobili, druge vrste pa producira nemška industrija večnoma dražje, kakor pa avstrijska. Ker je sedaj tudi lažje dobiti uvozna dovoljenja od nemških oblasti in ker dovoljujejo dunajski izvozniki nemškim trgovcem kratkoročne kredite pri nakupu, nemško-avstrijska trgovina vedno bolj narašča.

× Izvoz ruskega žita v Avstrijo. Neka dunajska firma je sklenila po daljših pogajanjih z Rusijo pogodbo za direkten uvoz ruskega žita v Avstrijo. V kratkem pride v Trst prva poskušna pošiljava (en parnik). Če se bo to poskus obnesel, bo zelo trpel izvoz moke iz sosednjih dežel (Jugoslavije, Madžarske), ker bo Avstrija rajše uvažala žito kakor pa moko, da v večji meri zaposli svojo mlinsko industrijo.

× Rusko-perzijske trgovinske zveze. Komisarjat za znanje trgovino in rusko-perzijske trgovinske družbe sta osnovala rusko-perzijsko društvo za izvoz volne. Družba ima svoj sedež v Teheranu in bo izvažala perzijsko volno v Rusijo.

KMETIJSTVO.

× Madžarska žetev je bila letos zelo dobra. Koruze so pridelali 13.428.006 metrskih stotov, krompirja pa 17.158.000 metrskih stotov. Lanskoletna žetev koruze je znašala 12.376.744 metrskih stotov, letina krompirja pa 17.111.460 metrskih stotov.

× Žitne cene v Madžarski so zadnje dni deloma nazadovale. Pšenica je notirala 97,00, rž 63,000 madž. kron.

DENARSTVO.

× Obtok bankovcev v Angliji se je zmanjšal do 18. oktobra za 546.000 funtov sterlingov in je znašal tega dne 123.363.000 funtov sterlingov.

× Obtok bankovcev v Franciji je narastel za 904.087.000 frankov in je znašal dne 4. oktobra 38.529.636.000 frankov.

× Angleška banka bo izplačevala za prvo polletje 1923 šestodstotno dividendo.

× Italijansko posojilo v Ameriki. Ameriška vlada je začela razpravljati o načrtu posojilne pogodbe z Italijo. Posojilo bi dala Italiji neka bančna skupina v New Yorku.

× Pomanjkanje denarja v Nemčiji. Kljub ogromnemu obtoku bankovcev vlada v Nemčiji vedno večje pomanjkanje denarja. Mnogo bank je moralo radi pomanjkanja gotovine ustaviti izplačevanja.

× Zamenjava novčanic v Rusiji. Svi narodni komisariji v Rusiji je sklenili, da vzame iz prometa državne novčanice iz leta 1922 ter jih zamenja z novimi. Kakor znano, je en rubljev emisije 1923 enak enemu milijonu rubljev emisije 1922.

× Vrednost sovjetskega rublja. Dne 17. t. m. so imele tuje valute na moskovski borzi sledeče tečaje: (červonec 5500), funt sterling 5,030, dolar 1100 rubljev tipa 1923 (ali ravnotolilno rubljev prejšnjih emisij). Porast tujih valut je bil od zadnjega izkaza sledeč: dolar 27%, estonska marka 20%, letski rubelj 17%, funt sterling 14%, (červonec 13%), švicarski frank 10%. Nazadovani pa sta finka za 14% in nemška marka (200 rubljev za eno milijardo).

CARINE, DAVKI.

× Carjenje svetel na račun reparacij. Ministrski svet je pooblastil finančnega ministra da more sam odločevati v vprašanju osvobodjenja carine onih predmetov, ki prihajajo na račun reparacij iz Nemčije.

× Uvozna carina v Romuniji se plačuje od 25. avgusta dalje brez razlike ne to, od kod je bilo blago uvoženo. Carina se plačuje v francoskih frankih, funtih sterlingih in dolarjih.

× Znižanje carin na Japonskem. Japonska vlada je znižala s 17. septembra carine celi vrsti predmetov za 50%, na gotove predmete pa je uvozno carino sploh odpravila. V glavnem so to oni predmeti, ki so potrebni za obnovu Japonske, tako živila, tekstilije, železniški material, orodje, telefonski in telegrafski material, zdravila, čevlji, opeka, cement, šivalni stroji, les itd.

PROMET.

× Povišanje ruskih železniških tarifov. Po 16. septembru je bila povišana v Rusiji železniška osebna tarifa za 75% in blagovna za 55%.

× Sovjeti najemajo ladje v Italiji. Sovjetska vlada je najela v Italiji nekaj ladij, s katerimi bo izvažala blago iz Rusije. Na ladje imajo 67.000 ton D. W.

× Povišanje potniških pristojbin v Italiji. V Italiji so povišali osebni železniški tarif z ozirom na dolžino proge za 200 do 230%. Uvedene so zopet vozne karte za potovanje do določene postaje in za povratek s povprečnim popustom pri uporabi teh kart za 15%.

× Tovorni brzovlaki v Romuniji. Romunija je uvedla tovrstne brzovlake na nekaterih progah, da se izboljša blagovni promet.

RAZNO.

× Nov vreclec kisle vode v naši državi. V Zelincih pri Radgoni so našli močan vreclec kisle vode.

× Nezaposlenost v Beogradu. V poslednjem času se pojavlja v Beogradu občutna nezaposlenost med nekvalificiranimi delavci. Pač pa vlada živahno povpraševanje po kvalificiranih delavcih, zlasti za samostojne delavce, poslovođe itd.

× Nabava na račun reparacij. Naša vlada je naročila na račun reparacij iz Nemčije dva milijona platna, več šivalnih strojev, in večjo količino kovaškega in ključavnarskega orodja. Kakor poroča komisija iz Wiesbadena, je to blago že na poti iz Nemčije.

× Avstrijski državni proračun izkazuje 59.766 milijard dohodkov in 7.990 milijard izdatkov. Dohodki so razdeljeni v milijardah sledeče: Neposredni davki 679,3, pristojbine 662,3, davek na alkohol 398,2, davek na tobak 819, carine 1.132,5, izvozne in uvozne pristojbine 112, trošarina 513, monopol soli 86,7, železn. prometni davek 885, davek na poslovni promet 449,8 in druge dajatve 700,5. Največji izdatki so proračunani na varnostno službo (1281), za socialno skrbstvo 576 in za narodno gospodarske potrebe 3271,5 milijarde.

× Nezaposlenost v Rusiji. Po podatkih ruskega komisarijata za delo je znašalo število nezaposlenih v Rusiji dne 15. septembra preko 2 in pol milijona oseb. V nasprotju s prejšnjim položajem ne vlada brezposelnost tako zelo med nekvalificiranimi kakor med kvalificiranim delavstvom. V nekaterih krajih so prišle sovjetske oblasti na sled tajnim organizacijam nezaposlenega delavstva, ki so razpolagale z velikimi zalozgami orožja.

× Konkursi v Českoslovaški. V septembru je bilo v Českoslovaški 118 izravnanih postopanj z 16% milijona aktiv in 44 milijoni pasiv in 48 konkurzov z 5% milijona aktiv in 24 milijonov pasiv.

— Tuji hotelirji v Ameriki. 250 francoskih gostilničarjev je odplulo čez slano lužo na povabilo ameriških tovarišev. Obiskavši večja mesta in znamenitosti novega sveta se napotijo v New York na hotelirsko razstavo, kjer se sestanejo z belgijskimi, švicarskimi, angleškimi, danskimi, švedskimi, norveškimi, nizozemskimi, češkimi, laškimi, španskimi in portugalskimi sodrugl. Tudi Nemci so bili vabljani, ne ve se pa, če se bodo odzvali. Ni mi znano, če se udeležijo tudi Jugoslovani te drage ekskurzije.

Thea Rotter

Povratek.

(Konec.)

»Razumem. A vprašanje vaše je malo preveč odkrito. Kaj hočete pravzaprav?«

»O nič, nič, vprašal sem samo tako.« je hitel uradnik. V njegovih očeh pa se je zasvetilo nekaj silno škodoželjnega, kar je povzročilo, da je pred Mirkoviča stopila kakor temna pošast strašna misel: Moja žena je prešestnica.

Streslo ga je po celem životu. Kakor v silnem obupu je posegel po kozarcu. Izpil ga je do dna. Prijatelj, ki je sedel ob njegovi levi strani in ki je pazil, da niso kozarci ostali prazni, mu je hitro zopet nalil, misleč da želi tudi on slediti vzgladu ostalih, ki so pričeli postajati dvomljivo dobre volje.

Tudi drugi kozarec je izpraznil na dušek. V tem hipu mu je bilo tako, kakor da bi želel v vinu pogrezniti vso svojo boleost, ves svoj obup, ter izginiti v popolni nezavesti.

Izpitno vino je hitro delovalo. V vseh udih je začutil topo onemoglost, v glavi se mu je pričelo vrteti, kakor skozi meglo je videl ostalo družbo, kakor v polsnu je poslušal njih glasen in šumen govor, ki mu je bobneče udarjal na ušesa.

Bilo je že pozno v noč, ko se je cela družba odpravila domov. Mirkoviču se je pridružil neki starejši gospod, ki

mu je med potjo razkladal nekaj važnega, ter ga tudi spremil do hišnih vrat. Ko je s težkimi koraki, opotekajoč se, stopal gori po stopnjicah ga je kakor v polzavestni prešinila misel: »pijan sem.«

Da, bil je resnično pijan, danes prvkrat v svojem življenju.

V predsobi je vrgel čepico in sabljo na obešalo in se napotil v spalnico. Električne luči ni prižgal. Kakor gnan od neke sile izven njega je dotipal do nočne omare. Iz žepa je potegnil vžigalice in prižgal svečo.

Ozrl se je na posteljo. Njegova žena je ležala vznok, vsa obdana od blazin, vsa med čipkami in petljami. Obraz je v spanju zopet zadobil one ljubeznive poteze, ves je bil lak, kakor takrat, ko jo je prvič spoznal.

Da to je bila njegova žena, ne ona, ki jo je danes videl sedeti med dvema tujcema v obednici.

»Ha, tvoja žena!« — mu je zlobno šepnil neki glas v notranjosti, — »ali je res samo tvoja?«

Kakor v silnem gnevu je pograbil svečnik ter stopil k njeni postelji.

»Tvoja žena, tvoja žena,« mu je zvenelo v ušesih. Prav blizu, tja pred obraz se je približal s svečo. Par trenutkov jo je gledal, kako je mirno dihal, potem je počasi, tiho, kornaj slišno izrekel:

»Vlačuga!«

V tem trenutku se je streznil; kakor

bi ga nekdo z vso silo udaril po roki, je izpustil svečnik, ki je z ropotom padel na tla. Objela ga je črna tema.

Zvrnil se je na kolena, naslonil svojo vročo, razbeljeno glavo na rob postelje ter tiho, pritajeno zaplakal. Tako je klečal tu ponižan, uničen in strt, kakor grešnik pred podobno Usmiljenega.

»Moja Olga, moja Olga.« — je šepetal v onemoglosti.

Čez dalje časa je vstal, se z nesigurnimi koraki priplazil do postelje, sčel suknjo ter se vrgel nanjo...

Ko se je drugo jutro prebudil, je bilo že pozno. Prva misel, ki se je vzbudila v njegovi težki glavi je bila:

»Kaj je bilo včeraj z menoj? Moj Bog, kaj sem storil, kaj?«

S tesnobo v srcu je pogledal na sedeno posteljo. Bila je prazna.

Pogled mu je obstal na nočni omari. »Kaj neki je tam?« — se je vprašal in se iztegnil na posteljo.

Bil je bel lešček. Kakor bi trenil je skočil iz postelje. S tresočo roko ga je prijel in prečital par besed:

Ako me boš kedaj pogrešal, spomni se, da sem ti bila vlačuga.

Zastalo mu je srce. Bilil je v črke na lističu, kakor bi ničesar ne razumel. Zatem se mu je stemnilo pred očmi in sedel se je na posteljo. V rokah je še vedno držal listič in kakor brezumen venomer ponavljal besede:

Odšla je, odšla je, — tega je kriva vojna, vojna...

SPLOŠNA KNJIŽNICA

St. 1. I. Albreht: Ranjena gruda, povest, broš.	Din 12 vez.	Din 17
2. R. Murnik: Na Bledu, povest	16	22
3. I. Rozman: Testament, ljudska drama	12	17
4. C. Golar: Poletno klasje, izbr. pesmi	20	26
5. F. Milčinski: Fridolin Žolna, humor	8	13

Cene se razumejo brez poštnine.

ZVEZNA KNJIGARNA - Ljubljana, Marijin trg 8 in po vseh knjigarnah.

Predilnica

za
žimo

Leo Matajč

(Anton Globočnik)

Stražišče pri Kranju

dobavlja vsako množino vseh vrst
žime za žimnice, tapetniška
in sedlarska dela.

INGER ŠIVALNI STROJI

Na celem svetu znani kot najboljši.

Podružnice in zastopstva v vseh mestih.

LJUBLJANA, Selenburgova ul. 3.

Centrala za državo S. H. S. ZAGREB, Maruličeva ulica broj 5, II. kat.

MALI OGLASI:

Cena oglasom do 20 besed Din 5.—; vsaka nadaljna beseda 25 para. z davčino vred.

Posojilo Din 25-30.000

iščem. Kot garancijo dajem eno drevesnico in še posebej poročilo. Plačam 10% obresti. Ponudbe prosim na upravitelstvo tega lista pod: Varno posojilo.

Mlekarna Kos

v Mariboru, Jenkova ul. 6, priporoča dnevno sveže dobro mleko a 14.— K liter. Stalnim odjemalcem celoletna dobava zagotovljena.

Državni uslužbenec

vdovec, se želi poročiti z gospodično ali vdovo brez otrok 40—50 let staro, katera ima nekaj premoženja. Ponudbe pod „žito“ na upravo lista.

Dvonedstropen hotel

v najlepšem letoviškem kraju ob železnici s 30 kompletno mebliranimi sobami s 42 posteljami, ves restavracijski in kuhinjski mobilar, prodaja Din 1.200.000.—. Realiteta pisarna, Ljubljana, Poljanska c. 12.

Krasno posestvo

ob železnici na Dolenjskem z dvonedstropno hišo, njivami, travniki in circa 15 oralov prvovrstnega sečnega gozda naprodaj za Din 875.000.— v Realitetni pisarni, Ljubljana, Poljanska cesta 12.

Dve novi enonadstropni hiši

s trgovino s mešanim blagom, katera se lahko prevzame, s vrtom in gozdom naprodaj za 750.000.— kron. Pojasnila v Realitetni pisarni, Ljubljana, Poljanska cesta 12.

Za jedilnico

oprava, se radi pomanjkanja prodaja po zelo nizki ceni. — Naslov v upravi lista.

Dr. Rudolf Ravnik,

odvetnik v Mariboru,

išče koncipijenta s substitucijsko pravico. Vstop takoj, pogoji po dogovoru.

V nedeljo, dne 11. novembra ob 3. uri popoldan bosta prodajala KNEZ in ZUPANČIČ iz Ljubljane na prostovoljni javni dražbi

5 zemljiških parcel

nad bivšo Treo-tovo opekarno na Brdu pri Viču, kat. občina Zg. Šiška. Parcele vsebujejo priznano dobro pečarsko ilovico na kar se posebno opozarja.

Vilo na Bledu

s štirimi sobami, pritliklami in 3000 m² naravnega parka prodaja za Din 150.000.— Realitetna pisarna, Ljubljana, Poljanska cesta 12.

Izvrstnoidoča gostilna

sredi Ljubljane se prodaja v sled družinskih razmer s vsem inventarjem za Din 450.000.— — Naslov v Realitetni pisarni, Ljubljana, Poljanska c. 12.

Posestvo,

8 oralov na Štajerskem, z lepim vinogradom, novo hišo in gospodarskimi poslopiji, 1/4 ure od železnice, prodaja za Din 125.000 Realitetna pisarna v Ljubljani, Poljanska c. 12.

Kovačijo

z orodjem, in stanovanje se išče. Naslov v upravi lista.

Kurjač

iskušen, več centralne kurjave, pri lokomobilah, tovarniške kurjave itd. išče primerne službe. Naslov v upravi lista.

Brivski pomočnik

išče primerne službe v Ljubljani ali izven. Naslov v upravi lista.

Spalnice

4 politirane hrastove in 1 jesenove se prodajo po ugodni ceni. Alojz Andlovic, Sodarska ulica šte. 2 (nad Florijansko cerkvijo).

Specijalna mehanična delavnica za popravilo pisalnih in računskih strojev. L. Baraga, Ljubljana, Selenburgova ul. 6/1.

Več kanarčkov

dobrih pevcev, par 150 Din, se prodaja v Florijanski ulici šte. 13, I. nadstropje. levo. Vprašati: Lapajne-Zuraj.

Blazine, žima

morska trava. Peter Kobal — Kranj, Glavni trg, trgovca vseh vrst blazin, žime in morske trave, modroce na persih. — Specijalna trdnica za izdelovanje klubgarnitur. — Najnižje cene! — Najsolidnejši izdelki! Zahtevajte oferte in cenike!

Suhe gobe in šifol ponudite Sever & Ko. Ljubljana, Wolfova ulica šte. 12.

Priporoča se

konfekcija, krojačnica za dame in gospode po meri, po najmodernejših žurnalih, Brata Brunske, Ljubljana, Židovska ulica 5.

Posestvo 68 oralov, 38 oralov gozda živina in letnina K 1.200.000.—.

Grajsčini alična vila s 3 orale parka in prostim stanovanjem v MARIBORU K 3.000.000.—.

Posestva od 3 do 175 oralov, kakor grajsčinska posestva.

Gostilna s ali brez posestva, mesarija, stanovanjske hiše, vile, trgovine.

Zaga s posestvom lesni kraj prodaja pisarna Zagorski, Maribo Barvarska ul. 3.

Gostilna

dobro idoča, s stanovanjem, cena 350.000 K se prodaja. Kupce se lahko naseli takoj. Pojasnila daje Pleško, Zagreb, Maruličeva ulica 5.

Enonadstropna hiša

z vrtom v Spodnji Šiški, posebno ugodna lega za otvoritev trgovine, s takoj prostim stanovanjem naprodaj za 300.000 Din v Realitetni pisarni, Ljubljana, Poljanska cesta 12.

Gradbeno podjetje

Arhitekt

V. Krainer & Ko.,

Jesenice.

Stavbna vodstva: LJUBLJANA, DOMZALE, ZAGREB.

zvršuje privatne in industrijske stavbe, proračune načrte, cenitve, posebni oddelek za arhitekturo.

„Vesna“ Brata Pohlin i. dr. tvornica vlasnic, kljukic, rlnčic za čevlje, kovinskih gumbov l. t. d.

Ljubljana I., poštni predal št. 126.

Sprejema vsa naročila, ki se takoj in v vsaki množini izvršujejo. Zahtevajte vzorce in cenik. Pri večjih naročilih popust.

KOLIZEJ OPREMA STANOVANJ družba z o. z. Ljubljana, Gosposvetska c. 13 (preje Brata Sever)

priporoča bogato izbiro pohištva od navadnega do najfinjšega, prevzame vsa naročila, tudi za celotno opremo stanovanj. Zaloga vseh vrst modroce in drugih tapetniških del.

MARIJA ROGELJ MANUFAKTURNA TRGOVINA

se nahaja sedaj v Lingarjevi ulici št. 4 (druga ulica čez frančiškanski most).

Velika izbira sukna, cajgov, parhanta, višnjevega in belega blaga, oprem za neveste, perila za dame in gospode. Blago dobro. Cene nizke.

GRADBENO PODJETJE ING. DUKIČ IN DRUG LJUBLJANA, Bohoričeva ul. 20.

Pozor! VOZNI RED Pozor!

vseh železniških, poštinih in avtomobilnih prog v Sloveniji

s priključitvijo na inozemske proge, z kurzno karto Slovenije v merilu 1:475.000.

Dobi se v vseh knjigarnah in trafikah za ceno 15.— Din.

Vsebinska:

- I. Splošni del: Cene za poštne vožnje. Železniška tarifa za prevoz potnikov in prtljage. Maksimalna tarifa za izvoške. Kolkovine. Konzultati. Poštne pristojbine. Pristojbine za železniške nosače. Važne telefonske številke.
- II. Železniški vozni redi: Direktni, spalni in jedilni vozovi. Odhod in prihod vseh potniških vlakov. Pregled vseh železniških prog.
- III. Pocestni vozni redi: Poštini, avtomobilni.
- IV. Seznam postaj.
- V. Priloga: Kurzna karta Slovenije v merilu 1:475.000 z vsemi železniškimi programi in postajami, vse poštne in avtomobilne proge, vse poštne urade z označbo, če ima pošta brzojav oziroma telefon.

Direktna naročila sprejema Zvezna tiskarna in knjigarna v Ljubljani, Wolfova ul. št. 1.

Mali oglasi imajo uspeh!

Zadnje novosti

v filcu in velourju, kakor tudi moderniziranje na najnovejše modele priporoča tovarna slamnikov in klobukov

Franc Cerar, d. z. o. z.

Domžale. Podružnica Celje, Gosposka ulica št. 4.

Delavnica za precizno mehaniko

Viljem Sequart

Ljubljana

Šelenburgova ulica 4 (na dvorišču).

Solska in precizna risalna orodja.

Merilni instrumenti.

Merila in tehnične potrebnosti.

Protiv znojnih nogu upotrebite

HÖFER PUDER br. III.

Dobiva se v svim apotekama i drogerijama.

RAVE d. d., ZAGREB.

Pozor! Kdor hoče imeti lepo pletene vence, šopke itd. naj se obrne direktno na

„Vrtnarja“ na Poljanski cesti št. 12.

Izdelava krasna. Cene konkurenčne.

Pisarne večje in manjše v novi stavbi v sredini mesta ob prometni ulici se takoj oddajo. Ponudbe na upravo lista.

Trgovski lokal v novi stavbi v sredini mesta ob prometni ulici se takoj odda. Ponudbe na upravo lista.

O. BERNATOVIČ

Priložnostni nakup za

moške raglane in obleke od 500 Din naprej,

damske kostume in obleke.

Obleke za deco - Trikotaža - Rožuhovina

LJUBLJANA, Mestni trg 5-6.

Poljedelski stroji

Mlini

Žage

Gatri

Lokomobile na bencin

sesalni plin in paro

Motorji

Opekarne

Lastna livarna železa in kovin

Krožne peči

Stroji za cementne izdelke

Vsakovrstne sušilnice

Transmisije

Mlinsko kamenje

umetno in naravno

K. & R. Ježek, Maribor.

Centrala: Blansko (Č. S. R.).

Zahtevajte prospekte in ponudbe!

Šesti čut in instinkt.

II.

1. Kaj je instinkt?

Na to vprašanje kakor na ostale uganke narave je težko odgovoriti, ker si sami učenjaki filozofi in naravoslovci niso na jasnem, kaj je instinkt.

F. E. Noll pravi, da je prazna beseda, samo plašč, da prekrijemo naše neznanje in komednost. Anglež Lewes pravi, da je to ena izmed brezpomembnih besed, ki naj zakrivajo našo nevednost. Büchner zanika, da bi bil instinkt nekaj prisvojenega v smislu nezvestnega neizpremenljivega, neodoljivega, nikoli se motečega in samo na dosego gotovih namenov usmerjenega naravnega gona. Ravno nasprotno trdi Flammarion¹, da je instinkt skupnost nagibov, ki usmerjajo dejanja živali vsled konstantne nujnosti. Instinkt je prisvojen, deluje brez navodil in izkustva in je neizpremenljiv. V vsem je nasprotje razuma. Izrazi instinkta so tem bolj pomembnejši, ker se pojavljajo neovisno od volje. Mnogo manj o instinktu bi še lahko navedel, toda o tem hočem obširnejše razpravljati v III. delu: O živalskem instinktu in inteligenci.

Ali je tedaj to ali ono mnenje pravilno, ne bom za sedaj preiskoval. Ne ozirom se torej na te različne definicije, pojdemo in medias res in priznajmo, da nam manjka predvsem določenih pojmov o instinktu, ker smo navajeni, da vse več ali bolj iz lastnega stališča prisojamo in krojimo pojme po lastnem izkustvu in merimo oblike drugim po lastni meri svojega telesa. Tako je v živalski psihologiji, tako je v psihologiji sploh. Že stoiki so trdili, da ima žival predobče, občute in nagone, toda ona ne izvaja svojih dejanj po lastni uvidevnosti, ampak s temi lastnostmi upravlja njegova »narava«. Teh nazorov je bila tudi cerkvena filozofija srednjega veka, ki je trdila, da temeljijo vsa živalska dejanja na instinktu. Cartesius jih je smatral za avtomate brez duhovnega oživiljanja. Naibž pa smo tudi mi sami bili nekoč taki avtomati; spominjajo nas na naše instinktivno življenje in delovanje razni izrazi, ki se jih še nismo iznebili, kakor n. pr.: to sem storil »nehotično«, »instinktivno«, »nezavestno«. Radi se torej sklicujemo na neki notranji dražljaj, na notranji glas, na notranji čut, ki nam je veleva storiti nekaj, česar se niti volja niti zavest nista zavedala in o čemur tudi razum ne more dati nobenega pojasnila. Na to izgovorjanje smo navajeni pri spontanah dejanjih, bodisi dobrih ali zlih. Težko je presojevanje o odgovornosti zlasti za zla dela, naj si bode za psihologa ali kriminalista, ali je naj zločinec subjekt ali pa je bil samo objekt pri izvrševanju svojega zla dela. Kolikor ugibanj, toliko ugank — in vendar smo dolžni, da o tem preiščujemo ne samo filozof, ampak tudi jurist.

Pod instinkti se predstavlja navadno človek le nizke, živalske instinkte in jih mnogokrat zamenja z efekti; sploh mislimo, da so instinkti le bolj živalim lastni dar. Izmed vseh lastnosti človeške duše postavljamo instinkte na zadnje mesto, pri živalski psihologiji rangirajo na prvem in edinem mestu.

¹ Gott in der Natur. Leipzig 1870. Str. 329.

Pri živalih je instinkt vse: volja, mišljenje, uganbanje, spoznanje, razum, spomin itd. Iz tega se razvdi, da je živalski instinkt res konstantna dispozicija živalske duše, kakor je moralo biti i človeško življenje na zemlji instinktivno, kakor se to opaža še pri divjih, nekulturnih narodih in kakor je življenje otroka v prvih početkih zgolj instinktivno in nezavestno, ker se svojega jaza ne zaveda, kar nam potrdi to, da govori o sebi le o 3. osebi. V tem stadiju človeškega razvoja je imel instinkt primarni karakter od vseh pozneje se razvijajočih duševnih energij in ni bil samo občut organov in razvoj reakcijskih pojavov, ki jih povzročajo notranji in zunanji pojavi. Z razvojem razuma in volje je izgubil instinkt svojo nadvlado nad dejanjem in nehanjem človeka. Racionalizem, prosvetljenost 19. veka in napredek tehnike postavili so ga na zadnje mesto duševnih energij.

Instinkt je, pravi Ad. Vay-W v svoji knjigi², izraz vesoljnega, naravnega zakona pri vseh bitjih. Ta energija ga je tisoč in tisoč let sigurno vodila in varovala v bojih s sovražnimi elementi, ki so ga obdajali. Ta instinktivni čut ga je vodil po neznanih morjih in deželah in srečno privedel v svoje bivališče. Pripravljal mu je pot k razumu, volji in vesti in ga storil samozavestnega kulturnega človeka. Nihče ni učil človeka niti živali instinkta — vsakemu bitju je bil inherenten — prirojen. V živali se seveda močnejše očituje, ker je njena organska, kakovost tega naravnega daru večje izraževanje dovoljuje in ker žival živi bolj duševno nikakor pa ne duhovno, ker je splošna prvina, ne pa individualnost. Pri individuu je postal instinkt individualizirana lastna volja. Čim popolnejši in bolj individualiziran je stvar ali bitje, tem bolj postaja volja instinkt, temvečja je samozavest in najde izraza v vodečem zakonu. Pri velikih in plemenitih duhovih človeštva opazamo, da usmerjajo ves svoj instinkt v zakonito — naravno — razumno voljo v popolno harmonijo z ostalimi pozitivnimi lastnostmi svoje duše.

Mnogi ljudje si kvarijo svoj iz individualnosti izhajajoči instinkt. Ljudje počenjajo temu naravnemu, notranjemu glasu protinaravno, antisnaitarna dejanja. V človeku se pridruži delovanju duha (notranjega motorja) tudi še instinkt organov duševnega življenja. In če bi ljudje ta svoj instinkt dobro varovali, ga opazovali in poslušali njegov glas, bi bil zanje najboljši voditelj zdravja in ne bi nikoli kaj zdravju škodljivega niti počenjali, niti uživali. Žival se instinktivno varuje vsake hrane in piče, ki bi mogla njenemu zdravju naškoditi.

Organi skoro vseh ljudi so pa že od mnogih generacij v stanju razdraženosti, neresnice in protinaravnosti, česar pri živalih ni opaziti. One ne kade ter se ne opijanjajo, če jih človek sam na to ne navaja in one so tudi samo ob gotovih časih pohotne. One se res dajo mehanično kot marionete voditi po vemu jim ne moremo odrekat v gotovi solinem zakonu stvarstva, ali kljub te-

² Die Sphären. Verlag Siegmund. Berlin 1903. II. Aufl.

meri neke volje, niti razuma, niti spoznanja, niti priučljivosti in izkustva v razmerju dolgotrajnosti in udomačenosti s človekom. Toda tudi ljudje so različni duhovi; pri enih vlada zgolj razum in logika, pri drugih bolj instinkt in čut; pri enih je instinkt višja volja, pri drugih samo organska zahteva brez razumnosti, drugih je sama laž in izopačenost naravnega zakona, n. pr. patološki lažnivci.

2. Podzavest in instinkt.

Kljub temu pa naša dejanja rezultirajo iz naravnega instinkta, iz slutenj in občutov, kakor tudi iz podzvesti. V tem ste si obe lastnosti slični in se opirata na dražljaje šestega čuta, po katerem dobivata svoje utise. Otrok mnogokrat izbegne nevarnosti popolnoma instinktivno, tako da ne moremo reči, da je nevarnost že prej spoznal. Slično tudi odrasli človek, za kar nikjer ne more najti vzroka in razlage — vsega je »slučaj« kriv ali pa instinktivni čut. Vsekar so to mogočne potence naše instinktivne nezvesti. »Neki notranji glas mi je rekel: ne pojdi tja, doma ostani, ne stori tega, odidi brž, ne sreča te čaka — pobegni, vteci, dokler je še čas.« Često te ta glas svari, ti priporoča in odvetajuje — vzgajaj si torej človek ta čut — glas tvoje duše in duha in vzgoji si ga boš kakor Sokrat svojega Daimonion-a. Ali naj bo Sokrat samo edina izjema? K spoznanju samega sebe nam kaže Sokratova metoda. Poslušajmo se njegove metode, da lahko porečemo: Moja volja je naravni zakon in instinkt izraz naravnega zakona! —

Dr. med. R. Hein³ povdarja točno definicijo o podzvesti, ki je tisti duhovni ali duševni občut, kadar miselno delovanje v človeku počiva. Podzavest je anamneza (spominjanje), ki se razteza na mnoge generacije nazaj in je v vsakem človeku skrita v razmerju podedovanih fluidelnih žarkov praroditeljev. Obenem pa je tudi slutnja, ki je pri človeku zelo močne senzitivnosti tako izpolnjena, da prinaša dotičnemu po telepatičnih in magnetičnih življenskih silah dogodke, ki lahko leže v bližini ali daljni bodočnosti. Ta telepatična ali magnetična sila pa ni nič drugega kakor že imenovani šesti čut. Podzavest je torej duševna potencia kakor tudi instinkt, oba sta prvotni duševni sili toda z napredkom kulture človeški razum oba potiskuje in zmanjšuje njih delovanje in reagenco na dogodke zunanjega sveta — čim bolj se pogloblja v filozofski ali ekonomski materializem in vso duhovnost zmetuje. Oba pa bivata v človeku v latentnem stanju in se samo v gotovih trenutkih pojavljata spontano in jasno. Instinkt je izrazajoča energija podzvesti — aktivna energija, medtem ko je podzavest pasivna energija. Po tej instinktivni energiji se oglašja naša duša, naš duh. Ona je močna pri naravnih, nizkih instinktovih prostih neizkvarjenih ljudeh, potisnjena v brezdelnost in umetno okrnjena pri tzv. ljudeh razuma. Pri bitjih, ki jih njih materijelnega ne veže nase, ji instinkt studene globoke spoznanja in neresničnejši in najprvotnejši pojav duševnega življenja.

Bergson vidi v instinktu nekaj ira-

³ Der Fluidkörper des Menschen. Leipzig 1922. Verlag Altmann.

no »živožile« opazujmo »živožile« je razumu brat. Razum mu je samo neki instrument spoznanja. Instinkt ni kakor nižja stopinja razuma, temveč popolnoma samostojen in od njega oddaljen, ki se v človeku lahko povzdigne do intuicije. Bergsonovem tolmačenju instinkta pa je dodal njegov najboljši kritik Müller-Freienfels novo tolmačenje⁴. On ne postavlja instinkta vis-à-vis razumu, ampak da instinktu prednost pred razumom. Instinkt in razum si nista brata ampak instinkt je oče razuma, iz katerega izhaja na eni strani racionalno mišljenje, a na drugi strani iracionalno občutenje (Einfühlung) in ustvarjajoča intuicija. — Instinkt ima ustvarjajočo moč. Iz njega nastaja svet vseh vrednot: religija, etika, umetnost itd., ki bi s samim racionaliziranjem bile okamenine brez instinktivno ustvarjajočih doživljanj.

Večni boj vlada v notranjosti človeka: človek se bori z živaljo in žival s človekom — živalska narava z duševno naravo — intelektualni in moralni princip — z duševno zaostalostjo nenravnimi principi — plemeniti instinkt in afekti z nizkimi instinkti in afekti; nikjer ni tako naglega prehoda kakor od dobrega do zlega. Pa ravno se vidi, da je kljub vsem ugovorom racionalistov in materialistov dati prednost duhu; to potrjujejo ravno instinktivni čuti in dejanja v človeku. V začetku stvarstva je instinktivni čut vodil dolgo in dolgo vse človeštvo in bitja po naravnih zakonih, razum si je moral človek priboriti v borbi za obstanek, za razumom si moral utrditi svojo voljo, z voljo si je vzgajal vest in samozavest in je postal odgovoren za svoja dejanja — bodisi dobra, ali zla.

Nizke strasti in afekti potemne na mah voljo, razum in vest, na mah smo njihovi sužnji — na mah nam porušijo duševno ravnotežje in tako postanemo slepa igračka nizkih instinktov. Kaj so posledice porušenega ravnotežja človeške duše, vidimo danes. Treba je več spoznanja nas samih, treba več vzgoje vesti in volje, predvsem pa spoznavanja naših duševnih energij — sploh več psihologije!

Pavel Lokovšek.

⁴ Jug. Nijla br. 7. Filozofija I život. Str. 271: Iv. Nevistić.

— Pet dni in pet noči neprestano na kapetanskem mostu. Največji ameriški parnik »Leviathan«, ki je obenem največji parnik na svetu, je bil v času zadnjih morskih viharjev na poti iz New Yorka v Southampton na Angleškem. Takoj, ko je parnik odplul iz New Yorka, je vstal hud ciklon s hitrostjo 100 morskih milj na uro in je trajal skoro celo vožnjo. Kapetan Hartley je bil pet dni in pet noči na svojem mestu brez vsakega spanja in je parnik srečno pripeljal na Angleško. Do 25 m visoki valovi na odprtem morju so razbili skor vse šipe. Ko je brod v Southamptonu pristal, je dobil kapetan hude živčne napade in se zdaj zdravi v bolnici. Za svoje junaško delo je dobil čestitke in pohvalo ameriške vlade in angleškega kralja.

Rešimo Sokolski Tabor!

našega jezika. Leta 1489 je opat Osvald imenoval za samostanskega pravnega in upravnega zastopnika Ivana Apfaltrerna, ki je vodil uradovanje v slovenskem jeziku. Škoda, ker so Turki s samostanom požgali tudi vse spise. Celotni samostani n. pr. Rein pri Gradcu, so pošiljali v Stično svoje menihe, da so se učili slovensko. Torej je bilo takrat redovnikom nad Gradcem še treba znati slovensko!

Leta 1593 se je v stškem samostanu ustanovila glasbena šola, prva svoje vrste v naših deželah. Baje se je v tej šoli vzgojil znani Jakob Gallus. Posebno je pospeševal umetnost opat Anton pl. Gallenfels (1688 — 1719), ki je pozval iz Augsburga slavnega glasbenika Roberta Wolfa, pozneje pa še slovečega tirolskega slikarja Steinerja, ki je napravil slike vojvodine Viridis in vojvoda Leopolda III. Tudi je slikal samostansko obednico.

Znani naš zgodovinar in pisatelj Anton Linhard je tudi preživel 2 leti v stškem samostanu kot brat Kristijan (1776 — 1778).

Pod opatom pl. Gallenfelsom in njegovim naslednikom Aleksandrom pl. Engelsausom je pisal samostansko kroniko v latinskem jeziku novomeški rojak o. Pavel Pucelj. Knjiga obsega 683 strani ter sega do leta 1719.

Dvakrat so Turki samostan napadli, ga sežgali, menihe pa poklali, namreč l. 1471 in 1529. (Glej Jurčičev roman »Juri Kozjak«.) Kmetijski puniti se samostana niso dotaknili, dasi so uporniki razdejali v okolici vse gradove. To je dokaz, da je samostan s svojimi podložniki človeško ravnal. In res je zgodovinsko dokazano, da so v letih lakote dobi-

Suhi režim v Ameriki.

Francozi, močno prizadeti po svojem izvozu po alkoholni prepovedi v Ameriki, se silno zanimajo za ta pokret v Uniji. Dokaz temu so številni članki in zgodbe o stanju ameriške »suše« po dnevnikih. Te dni se je vrnil izza slane luže dijonski načelnik Gaston Gierard, ki je na licu mesta proučeval mišljenje o brezalkoholnem zakonu v Združenih državah. O Kanadi n. pr. se je izrazil, da je razen dveh pokrajin (Quebec in britanska Kolumbija) vsa »suha«. Manitoba se je naveličala suše in postaja »mokra«. Več drugih provinc bo pa sledilo njenemu zgledu. Dostaviti nam je, da spada v Kanadi trgovina v vinom in opojnih pijačami sploh v monopol. »Komisija za žganice«, odvisna od kanadske države kupuje ter nadzira vina in spirtoze v pridelujočih deželah; ona edina sme dobavljati občinstvu. Vsak tuji uvoznik mora stopiti v stike s tem odborom, ki ima svoj sedež v Montrealu.

Na drugi strani pa je drž. pravdnik Dougherty obelodanil z dovoljenjem predsednika Coolidgea izvestje o poteku prohibicije. Po 41 mesecih pravi uradno poročilo, da je to »ena najbolj žalostnih dob v ameriški zgodovini glede izvedbe kakega zakona.« Izza 16. januarja 1920, ko je Volsteadov predlog stopil v veljavo, pa do sedaj so promatrali 90.000 slučajev kršitve, od teh je 72.489 bilo obsojenih. Globe znašajo 12.367.000 dolarjev in 3.000 let zapora zgolj pri kazenskem sodišču. Med obtoženci ter obsojenci nahajamo mnogo zelo visokih dostojanstvenikov zvezne vlade, najuglednejših odvetočkov, številnih multimilionarjev in zastopnikov najvišje aristokracije. Med »profanacijami« naj omenim zadevo goneyskega župana v državi Indiana, Rosewella O'Johsona, ki se je s svojimi pristavi ter 51 mestnimi uradniki in veljaki delal neizprosno prohibicionista, na skrivnem pa je dajal za visoke cene razprodajati ves alkohol, kar ga je mogel zapleniti zasebno, in kolikor ga ni porabil za lastno porabo. Drug načelnik, Frank Schwab v Buffalu, je bil obdolžen, da je proizvajal najmočnejše pivo (high powered beer). Mikavno je to, da je bil izvoljen županom baš med svojo pravdo in obsolen, medtem ko je izvrševal svoj posel — kakor da je hotelo prebivalstvo Buffala počastiti moža, katerega je zakon preganjal. Med »hitopate visokih slojev« v New Yorku sodijo bratje la Montagne, milijonarski klubovci, člani »Odične družbe« (Smart set). Potem Edva. Donegan, ki je izdajal lažna dovoljenja za prevoz alkohola in bil obsojen na kazen 65.000 dolarjev z 10 leti ječe v Atlanti.

Ne bom navajal imen drugih visokorodnih blajtarjev. Zaključiti hočem z omembo duhovitega »bootleggerja«, veleindustrijalca v Detroitu, ki si je dal na lastne stroške napraviti pod obmejno reko prekop, po katerem je dobival z zračnim pritiskom poljubne množine žganic in paljenk. Na splošno je treba reči, da je nepriljubljena prepoved vzbudila pri mnogih podanikih željo, da bi čez noč obogatili, in veselje do riskiranja, do nevarnega sporta, ki se tako zelo prilaga amerikanskemu značaju.

25-letnica obnove stiškega samostana.

Cistercijski samostan v Stični¹ igra v naši domaći zgodovini tako važno vlogo, da se spodobi, ako se kot kronisti spomnimo 25 letnice njegove obnovitve, ki se praznuje tekočega meseca.

Takoj je treba pohvalno ugotoviti, da je samostan po prevratu resnično sloveniziran in da se redovniki ne brigajo za politiko in strankarstvo, temveč žive le svojemu poklicu po strogem redovnem pravilniku. Posebno se počajo z vzornim kmetovanjem. Redovniki vstajajo pozimi in poleti ob 3. uri zjutraj. Samostan je popolnoma neodvisen od domačih cerkvenih oblasti.

Stiški samostan je bil baje prva mehiška naselbina med Slovenci, vsekakor pa prva v bivši Kranjski. Po zatrdilu kronistov je bil ustanovitelj sam sv. Bernard, ki je živel od leta 1091 — 1153. Ustanovno listino za stiški samostan je izdal oglejski patrijarh Peregrin, sin koroškega vojvoda l. 1136, torej v času, ko je bil sv. Bernard na vrhuncu slave in moči. Bili so to časi velikih cerkvenih homatij in križarskih vojsk.

¹ Critica se naslanja na brošurico »Stična«, ki jo je spisal l. 1919 dr. Srebrnič, ravnokar imenovani škof na Krku.

Zaradi krajevnega imena si jezikoslovci in topografi še vedno niso na jasnem. Do novejših časov smo pisali Zlatina, dočim govori domače ljudstvo le Stična, stiški. Tudi izvor se različno razlaga. Eni trdijo, da je ime nastalo, ker se nad samostanom hribovje zapira t. j. stika, drugi pa izvajajo ime od »statišček«.

Za papežev prestol se pulila Inocent

II. in Anaklet II. Sv. Bernard je bil na strani Inocenta, ki je bil postavno izvoljeni papež, dočim se je kardinal Pierleoni s pomočjo sicilijanskega kralja Rogerja proglasil za protipapeža kot Anaklet II. Sv. Bernard je znal kot sloveč govornik, agitator in reformator fascilirati vso Evropo. Nele, da je spravil na prestol papeža Inocenta, temveč je tudi dosegel, da je po Inocentovi smrti (1143) zasedel papežev prestol njegov učene cin redovnik Peter Bernard iz Pise kot papež Evgen III. Sv. Bernard je tudi organiziral drugo križarsko vojsko ter za njo osebnost pridobil francoskega kralja Ludovika VII. in nemškega cesarja Konrada III.

Umevno je torej, da je Bernardova ustanovitev Stične že zaradi ustanovitve samega širom zaslovela, posebno še potem, ko je sam papež pripadal istemu redu ter nosil isto belo haljo kakor menihi v Stični. Vsled tega so bili novemu samostanu zelo naklonjeni takrat premočnimi oglejski patrijarhi. Leta 1156 je prispel v Stično sam oglejski patrijarh Peregrin, da je posvetil novo samostansko cerkev.

Razni plemiči so tekmovali med seboj v naklonjenosti in darežljivosti napram belim menihom. Zalagali so samostan z zemljišči in denarnimi ustanovami, zato pa so proslili, da bodo pokopani v samostanski cerkvi. In res se je takih odličnih grobnic in spomenikov sčasoma nabralo toliko, da je postala cerkev pretesna. Avstrijska vojvodinja Viridis se je po smrti svojega moža Leopolda III. nastanila v bližini samostana na Pristavi, kjer je v svojem gradiču tik cerkvice sv. Lamberta preživel celih 30 let. Pokopana je v samostan-

ski cerkvi ob levem stranskem oltarju, o čemur pričča simbolična ornamentika. Leta 1261 je koroški vojvoda podaril stškemu samostanu celi trg Ljubeli.

Poleg religiozne vzgoje so redovniki z lastnim zgledom in poukom pospeševali kmetijstvo. Delati so morali vsi od samostanskega hlapca do opata, ker njihovo geslo je bilo in je še: ora et labora (moli in delaj). Krčili so grmovje in gozde ter jih pretvarjali v njive in travnike. Iz prvotne domovine Francije so dobivali najnovejše kmetijsko orodje, nove sadeže in semena.

Največje važnosti pa je bil samostan kot zavetišče in gostišče potnikom in trgovcem, kakor sploh kot prebežališče za vse nedolžne preganjane. To je bilo volike važnosti v onih nesigurnih časih, ko je vladala moč pesti nad pravico.

Ze papež Inocent III. je podelil samostanom pravico zatočišča t. j. vsem ki so se zatekli v samostansko obzidje, je bilo jamčeno za življenje. Samostan je tudi imel bolnico, kjer je v začetku 16. stoletja zdravil učeni (veletudinarius) brat Lenart.

Stiški opatje so bili najmočnejši gospodje v deželi ne samo cerkvenih temveč tudi v posvetnih zadevah! Imeli so škofijsko oblast do ustanovitve ljubljanske škofije (1461). Imeli pa so tudi pravico pravosodstva in uprave nad vsemi samostanskimi podaniki, celo glede smrtnih kazni. V njihovi cerkvenopravni odvisnosti je bilo 34 županij in vikarijatov po Kranjskem.

Priznalo se mora omeniti, da so stiški opatje, četudi so bili tuji, po svojih pravnih in upravnih zastopniških uradovih slovensko že takrat, ko druge gospodke v deželi niso marale slišati

vali okoličani iz samostanskih žitnic glavno prehrano in zrnje za sef. Leta 1683 zgrajena ogromna samostanska žitnica ima še danes nad vratni vdolben napis: »Daj ubogim od prvin svojih pridelkov in tvoje žitnice bodo polne.«

Leta 1784. je dal cesar Jožef II. stiški samostan zapreti, toda država ni vedela z obširnimi poslopi kaj početi. Zgradbe so razpadale, a starinske in umetniške predmete je smel vsakdo raznašati in uničevati. Šele leta 1850. so nastanili v samostanu razne urade (sodnija, davčni urad itd.).

Meseca oktobra 1898 so se zopet naselili v samostanu beli menihi, največ Francozi in Nemci. Čakalo jih je ogromno delo, da so iz opustošenja priredili zopet impozantne prostore, obnovili cerkev, knjižnico, vrtove itd. V svetovni vojni je stiški samostan pokazal svojo zgodovinsko gostoljubnost. Menihi so vzeli pod streho celo goriško bogoslovnico z nadškofom Sedejem in vsemi profesorji ter tako pripomogli, da naša osterota Primorska ni ostala brez naraščajoč slovenske duhovščine.

Danes ima v samostanu zavetje prvi slovenski podmaršal Lavrič, ki bi sicer ob skromni pokojnini ne mogel živeti. Castitljivi starček prostovoljno in z veseljem opravlja vsa dela na vrtu, posebno se je posvetil sadjarstvu.

Danes so vsi samostanski duhovniki sinovi našega rodu. Prior je o. Kastelic, metliški rojak, mož svetovnih manir, izredno inteligenten in ljubezniv. Vsakdo, ki pride s poštenimi nameni, je v samostanu prijazno in gostoljubno sprejet. Seve ženski spol zaradi stroge klavzure nima pristopa v notranje prostore.

Zanimivosti.

Najmanjši deli teles.

Vsako telo sestoji iz snovi, ki se da na razne mehanske načine n. pr. poton drobljenja, trenja žaganja, sekanja itd. deliti. V resnici možno je tako cepljenje le do gotove meje, pri kateri vsa spretnost in najfinjša orodja nehajo. Pač pa si predstavljajo lahko v mislih, da delimo drobce še naprej. A zopet le do neke meje, kjer se nam celo misli ustavijo. Enkrat morajo biti delci tako majhni, da se ne dajo z nobenim mehničnim sredstvom več razkosati. Kemija in fizika učita, da se imenujejo taki delci molekuli. Mislimo si jih okrogle in izračunal se je celo njihov polmer. Število se suče okoli nekaj desetink milijonskega dela milimetra. Majhni so torej tako, da jih ne ugleda niti z drobnogledom oboroženo, kaj šele prosto oko. Saj more najboljši mikroskop razločiti le oni dve točki, ki sta vsaj 16 desetstotink oddaljeni druga od druge.

Vendar molekuli še niso najmanjši delci teles, kemija nam predstavlja takozvane atome, ki so še manjši. Vsak molekul se da s kemičnimi sredstvi razstaviti v atome, n. pr. molekul vode razpade, ako kroži skozi njega električni tok, v dvema atoma plina vodik in en atom plina kisika.

Toda tudi atomi še niso najmanjša naravna telesa. V nauku o elektriki je govor o delcih, ki so v resnici še neizmerno manjši od molekulov. Takozvani katodni žarki, ki so bili odkriti kmalu za Röntgenovi, niso v bistvu nič drugega, kot ogromno število silno majhnih kroglic, ki zapuščajo katodo. Te telesa se zovejo elektroni. Masa elektrona je dvatisočkrat manjša od mase vodikovega atoma. Polmer elektrona znaša en bilijonski del milimetra, torej stotisoč del premera molekulovega in stotilijonski del najmanjše dolžine, ki se da z najboljšimi povečevalnimi sredstvi razločiti. Nihče jih še ni videl in jih tudi ne bo, kljub temu pa niso nobene tvorbe gole fantazije. Določeni in izračunani so na več duhovitih načinov, ki se medsebojno kontrolirajo, tako da je zmota izključena. Fizika in kemija, teorija in poskusi so nam odkrili tako majhne dele materije, da se nas lotiva omotica. Zlasti če pomislimo na razmerje velikosti elektrona do glavnice navadne igle, ki je isto, kakor razmerje bučkine glavnice do sonca.

— Judovska statistika. »Univers israelite« prinaša sledeče številke o židovskem prebivalstvu po svetu: Vseh Abrahamovičev je 15.500.000 duš, nad dve tretjini v Evropi, 25 odstotkov v Ameriki, 7 odstotkov v Aziji, Afriki ter Avstraliji. Največ Judov živi v Severni Ameriki (3.600.000), potem na Ruskem (3.500.000) in na Poljskem (3.130.000). Na čelu vseh mest, ki imajo znaten židovski živelj, stoji New York (1 milijon 643.000; nato pride Varšava s 309.000 in Dunaj s 300.000.

— Nemci — trgovci z dekleti. New-Yorški listi javljajo, da na nemških parnikih, ki prihajajo v Ameriko zelo cveče trgovina z dekleti, ki prihajajo iz Nemčije, Amerikanske oblasti jim sicer dobro stopajo na prste, toda popolnoma zatreti te nečloveške kupčije vendar ne morejo.

Siromašni bogatin.

Itilijan Pavlo Bottize, ki je v rani mladosti izgubil vse svoje po krvni osveti in se potem preselil v Ameriko, se je pred dvema letoma vrnil v domovino. Tu pa so mu zaplenili 7.000 dolarjev in ga odgnali v Pariz, odkoder je dospel v Havre. Dasi je vsakomur pravil o svojem imetju, ki ga je pridobil s špekulacijami po Kaliforniji in novem Orleansu, mu vendar ni nihče verjel in je živel nekaj časa kot raznašalec časnikov. Njegova pisma v Ameriko so ostala brez odziva. Šele ko je pisal zani konzul, je prišlo 50 dolarjev, nato pa obvestilo, da ima Bottize 150.000 dolarjev v banki. Te dni se je na novo preoblečen vkrcaal proti Mexico-City, kjer premore veliko podjetje za gojitev ostrig. Njegovo imovino cenijo na več milijonov frankov.

Angleška Respectability.

Lissagaray, ki je živel 12 let v Londonu po komuni l. 1871. in je dobila poznal britanskega duha, je često pravil: Anglija in Francija je popolnoma eno in isto, razen da je čisto nasprotno; kar je tod okroglo je tam oglati, n. pr. zavetišča, svetilniki itd. To mnenje se je potrdilo te dni. V Parizu smeš vljudo nagovoriti neznanko na ulici, ne da bi se zameril. Kaj pa se je primerilo Londončanu Haroldu Collinsu iz Marylebone? Ogovoril je mladenko, ki se je šetala po hodniku: »Oj kako je lepo vreme po dolgem deževju, kajne, gospa?« Za te besede je prišel pred sodišče, češ da je javno žalil žensko! V lastno obrambo je moral nesrečne izdati svojo družinsko tajnost: ostavila ga je bila žena in ta oseba je bila tolikanj podobna njegovi prejšnji zakonski polovici, katera mu je nastavila rožičke... Lissagaray pa ni pretiraval.

— Nova osvetla. »Povej mi, kod si se potepala, drugače ti odrežem... la-se,« tako je nahlulil zakonec Héros, pravcati heroj iz glume po zgledu seviljskega brivca, ki striže kozjo brado na ljubljanskem odru, nahlulil svojo boljšo polovico, ki je bila odšla in se ondan vrnila k svoji družini v Brulens pri Cherbourgu. Gospa Hérosova ni črhnila ne črne ne bele. Možak pa je logično mislil, da ženin moik romeni željo, biti ostržena. In novi Figaro je prijel za škarje in je ošilal ter oškotal svojo pustelo od glave do... pete. Svojevtrstno maščevanje!

— Potopna žival. Star ko zemlja mora biti neki diplomokus, o katerem trdijo ameriški listi, da živi v jezeru Alkali (Nebraska). V tej »lužnini« so ga baje videli lovci in ribiči, ki mu pripisujejo žirafjo glavo in 25—30 m dolgo telo. Skupina, ki je taborila kraj jezera Alkalijska pošast je ka-li dvoživka in menda prebiva v dupli na jezerskem obrežju. Pomniti je, da je vsa ta pokrajina bogata z okameninami ter ostanki predpotopnih živali. Fosilije, ki še živé, so pač redka stvar (razen po nekaterih uradih): če le ni ta prikazen navzlic žirafjemu vratu zgolj ogromna raca!

Nova bolezen v Ameriki.

V Ameriki se je pojavila nova bolezen, ki nima po zatrijevanju tamošnjih zdravnikov prav nič skupnega z raznimi številnimi boleznimi, s katerimi smo oblagodarni Evropejci. Ta bolezen se imenuje »devirs gripe«. Najbolj razsaja v Washingtonu, kamor so jo zanesli iz Virginije. Simptomi te bolezni se prav lahko spoznajo. Prvi dan se pojavi slab tek, drugi dan izmenjajoča se vročina in mrzlica, hude bolečine v trebuhu, težka glava, nahaod in občutek kakor bi človeka dušilo. Bolezen sama na sebi ni težka, zdravnikom dela pa le velike skrbi, ker ne morejo najti vzroka. Doslej še v nobenem slučaju ni bila smrtna in mine v treh do štiri dneh. Tudi ne pušča nobenih posledic. Navadno napada mlajše ljudi, moške in ženske pod dvajsetim letom. Kakor hitro mine, se stanje bolnikov hitro boljša. Zdravniki so za enkrat še brez moči, nimajo še nobenih zdravil zoper to bolezen in priporočajo strogo diieto.

Nič več jalovic!

Ta blaga vest izhaja iz Amerike. Doktorja Evens in Vishot, delajoč poskuse z etrom na pšenici, sta dobila nekakšno rjavo olje, ki ga nazivljeta vitamin. Ta čudoviti lek omogoča neplovitimi ženskam, da zanosijo in dobé otroke. Takisto vsaj službeno razglasa anatomski oddelek na vseučilišču v Kaliforniji. Naporodnice, veselite se!

— Francoski dvor in moda. Za časa Ludovika XVI. je bila boginja pariške mode neka gospodična Bertesi. Po poklicu je bila modistinja. Marija Antonijeta se je za vsako stvar posvetovala z njo in skupno so dajale imena različnim lepotičju, vsem mogočim frizuram in vsakovrstnim oblekam. Vsemu temu sta dajali razna imena, ki sta si jih v bujni domišljiji mogli izmisliti. Tako sta imenovali naglavnji nakit: mljin za veter, zleknjen pes in še razna druga imena. Kraljica je to svojo modistnjo toliko spoštovala, da ji je nekoč na vrtu vpričo delavk pokimala v pozdrav. Seveda je to povzročilo velik škandal in razne visoke dame na dvoru ji tega dolgo niso moge odpustiti. Nekoč je prišla k Bertesi visoka dama z dvora, da bi kupila avbo. Ko je vstopila, je Bertesi počasi šla do zvonca in pozvonila svoji uslužbenki. Ta je prišla in Bertesi ji je rekla: Pokažite gospi avbo minulega mesca. Seveda je visoka dvorjanka jezna zaradi Bertesi-nega obnašanja takoj protestirala in zahtevala, naj ji pokaže najnovejša pokrivala. Ta pa ji je odgovorila: V tem slučaju vam morem postreči samo s svojo lastno avbo, ker Nj. Vel. kraljica in jaz vsa sklenili na najinem zadnjem razgovoru, da nove avbe ne smejo prej na dan kakor čez 14 dni.

— Ženska — sodnik. V Angliji se je prva ženska, ki je bila pripuščena k izvrševanju sodstva, prav imenitno obnesla. V sporu med možem in ženo, ki sta se hotela sodnijsko ločiti, se je obrnila k mladi soprogu ter ji s tako vneto govorila o zakonskih dolžnostih (Šlo je za to, ker ni žena pripravila večerje, ko se je mož vrnil z dela, za kar jo je mož občutno kaznoval), da je žena s solzami v očeh obljubila, da se bo pobožila. Ali je tudi vročekrvni mož obljubil pobožanje, o tem poročilo molči.

Kino, prijatelj živali

Pred meseci je g. Desvaux započel na Francoskem živahan boj proti vivisekciji; zlasti je zahteval, naj se psi, najdeni brez gospodarja, ne oddajajo laboratorijem. Ker je pa občinski svet v Parizu mnenja, da je raztešanje živih četveronožcev v zdravniške svrhe potrebno, je mogel samo izreči željo, naj se pri seciranju opušča vsako nepotrebno trpinčenje.

Henri Laugier, predstojnik fizioloških del na Sorboni, je izjavil, naj se naučno in demonštracno razudovanje in paranje nadomesti s kinematografskimi sejami, češ, da so uspehi v kirurški tehniki tudi na ta način zadovoljivi. Če obvelja ta predlog, se bo rešilo življenje tisočerm živalim.

— Relikvije. Povojna morala je morala pač globoko pasti, saj danes niti svetniški ostanki niso več varni pred umovimi in zmikavci. Tako so nedavno ukradli kost svetega Martina v pariški cerkvi, ki stoji tik ulice Cunin-Grindaine. Na srečo pa ima človeško telo dovolj kosti. Huje bi bilo, ko bi si tat prilastil glavo, ker ta je bolj redka: nekateri so baje brez nje kakor oni strašilo v Milčinskega »Muhoborbcih«, ki ponoči tava okoli kapelice in iznosa mu maha kisló zelzel! Laže bi prebleoli rop celjski grofje, o katerih gre glas, da imajo v cerkvi za oltarjem shranjeni po dve glavi, eno iz mladosti, drugo iz starosti... Bridko čutiljo izgubo Poljaki v Poznanju: neznani lopovi so pravkar iz stolnice v Gneznu »sunili« glavo svetega Adalberta. Bili so to trije turisti, jako elegantni, ki so v danem trenutku vdrli v sveto hranišče ter odnesli eno izmed dveh glav poljskega svetca. Dvoje glav kot pri celjskih plemičih? Da, ena je bila zlata in ta je izginila.

— Ženski zdravi. Cherchez la femme! iščite žensko kot vzrok, osobito v političnih zadevah. Eva nam je s svojo radovednostjo otežkočila večno zveličanje, Eva je nedavno zakrivila pogubo peterih oseb v Ivinghoeju na Angleskem. V aeroplanu se je namreč 21 letna gospa Armitage razjezila nad svojim možem Grimshawom in ga začela tako silovito pestiti, da je moralo letalo na naglem pristati, pri čemur se je ubilo pet oseb. Zastopnik družbe Daimler, ki je bil »samofrc« njena last, vsaj tako zatruje. — Da, Schiller, žene postajajo hijene...

— Kolo sreče. Politika menda ni več molzna krava na Madžarskem. Kajti mnogo državnikov sijane prošlosti se je onomadno potegovalo za ravnateljstvo v mestnem cirkusu v Budimpešti n. pr. dr. Stefan Friedrich, bivši ministrski predsednik in dr. Hal-ler, nekdanji naučni minister. Ali na žalost je občinski svet imenoval poklicnega direktorja, ki je ponudil najvišjo najemnino.

— Stand up! Stoj! In prohibični redari, ki so izvovali v Brooklynu tajno zalogo piva, so pred očmi ogromne množice izšli v ponikovalnice 210.000 hektolitrov olja. Dobro, da se ne godé taka neotesanstva pri nas, kajti od žalosti nad izgubo tolikere božje kaplje bi bila morda kakega pivskega brata, ki bi bil poslušal tuborni pocmrk žolte tekočine, udarila smrtnonosna kaplja.

Uspeh rodoslovcev.

Brskachi pismohran in starih papirjev dobé znatne odstotke pri dediščinah, ako izvajajo neznane dediče. Te dni so francoski rodopisci zasledili v mali občini Méay (Haute Marne) dve družini, Straubovo in Bernardovo, ki jima pripade bajna dedina 149 milijonov dolarjev. Stvar je takale.

Po vojni l. 1870. se je izseljenik alzaškega pokolenja nastanil v Mehiki. Priključivši se vstašem med prekucijo, ki tako pogostoma pretresa to deželo, je menda postal general, potem pa si nabral neznansko imetje. Med tem je dobil z neko gospico Straubovo nezakonskega sina, ki je po njegovi smrti podedoval vso njegovo imovino. Ta sin, ki je danes mrtev, je vse ostavil so rodnikom svoje matere, ne vedoč, ali jih je kaj in kje so. In geneologi so jih po dolgem in neumornem brskanju končno le iztaknili.

Samo da bi prišel denar v prave roke. Ako dobi takšno bogastvo neuk človek, ki pozna zgolj materialne užitke, mu je mamon navadno le v pogubo. Tako je bilo pred leti na Gorenjskem z nekim čevljarjem, ki se je v dveh letih uničil z jerušem in málgo.

Zabji jedlini list

je jako izbran in mnogovrsten ter vsebuje izključno le mesna jedila. V tem oziru ne pozna zelena žaba ne petka, ne svetka. Vegetarianstvo uganja le v svoji paglavski dobi. Kakor hitro pa dobi mlada žabica vse štiri nožice in ji izgine veslasti repek, je konec rastlinske netečnosti. Na vrsto pridejo predvsem žuželke in polži, n. pr. gosenci, pedicev, vodni škorpioni, ose, muhe, kačji pastirji, poljski slinarji itd. V nezasitnem želodcu izginjajo cele zbirke. Vse to je pa le običajna hrana žabjega rodu; kajti semintja se pripeti, da pride tudi kaj boljšega na mizo. Ptičja peresa, ki so se našla v želodcu neke žabe, pričajo o okusni ptičji pečenki. Posebno imenitno gostijo pa je imela žaba, ki je pogoltnila kar celo miš. Na kak način se je ta požrelost izvršila se skoro ne da predstavljati. Dejstvo je le, da je bila žaba — morda vsled prevlekle sitosti — ujeta in se je v njenem želodcu nahajala skoro nespremenjena 8 centimetrov dolga miš. Ali je bila miš živa ujeta in pogoltnjena, ali je mrtva najdena, se seveda ne da udejestiti. Vsekakor je bil ta dan za žabo velik praznik, ki se je pa nazadnje žalostno končal.

— Pokopališče iz 8. stoletja. Pri otvoritvi novega kamnoloma v Coussegreyju so našli na več grobov z dobro ohranjenimi okostnjaki in s čepinjami lončenih posod. V eni jami se je našel skrimosaks, merovniško orožje, 60 cm dolg nož s 5 cm širokim rezilom. Lega tesela proti vzhodu in še drugi znaki kažejo, da je to groblje iz 8. stoletja.

— Francoska kuhinja. Predstavnik poljedelskega ministra, Gabriel Tallet, se je nekoč izrazil: »Kuhar je najboljši poslanik francoskega okusa.« Na zadnji izlozbi v Kodanju se je ta pohvala prav obnesla. Aeroplan je prinesel iz Pariza gomoljik, perutnine, rakov, jag-njetine, teteline, govej fillet... Imenitno in moderno poslanstvo!

— Tobak je sladka trav'ca... Nemcem se kadi pod nos, ker več ne kadijo, oziroma pušijo po pretiranih cenah, ki jim še slabšajo zli duh njihovega duhana. Razen tega morajo prehoditi kilometre po mestu, preden kje zavohajo tiste puste in plehke debele smotke, misli sem reči »smetke«, ki so jim skoro k srcu prirasle. Kajti večina trafik je v Berlinu zatvorjena; druge odpirajo po 2—3 ure na dan. Vzrok tem razmeram je v prvi vrsti ogromen davek na kajo, potem luksuzna pristojbina 40%, ki jo mora plačati slednji kupec svalčice. — Opaldarij kar pihajo in puhajo od jeze, ker se jim trgovina bolj in bolj zastavlja. Nedavno so v znak protesta vsi en dan zaklenili svoje prodajalne. Kaj pa čikarji, njuhalci in njuhalki, ljubitelji papirok in cigar? Ko bi ti Nikotovi malikovalci znali moj jezik, bi jim nasvetoval, da prežvekujejo narodno štirvrstičnico: Lisica, lisjak, sta pila tobak. Tobaka ni b'lo, sta pila vodó.

— Krvomočnica. Vsakdo pozna to cvetko (geranium), ki jo sadé po vrto-vju zavoljo njenegega lepega cvetja. Ameriški učenjak Anderson pa je nedavno dokazal, da pri jetičnih ta krasna rastlina povzroča ne prijetno kožno bolezen. Osemnajstleten mladenič, biva-joč v sanatoriju radi pljučne tuberkuloze, je dobil mehurčaste izpuščaje na prstih, ker je pobral nekaj ovenelih listov krvomočnice. Da bi overovil izjavo mladega hiravca, je Anderson napravil več točnih poskusov. Opraviš nekoliko listov te rastline, jih je privezal bolniku na spodnjo plat komolca skozi 24 ur. Drugo jutro je zapazil na obveženem mestu rdeč pas, pokrit z značilnimi prišci. Ker je sušica ne- vsledna bolezen, naj se prihrani takim bolnikom nepotrebno trpljenje s tem, da se ne puščajo krvomočnice v so-bah, ampak se postavijo na primeren prostor, namreč na vrt.

Kaj je z ženitvijo?

(Arabska.)

Nekdo se je hotel oženiti, pa se dolgo ni mogel odločiti, ker se je bal, da bi utegnil kasneje obžalovati ta korak. Nazadnje je sklenil, da povpraša sto ljudi za svet in stori potem po mnenju večine.

Rečeno storjeno. Vpraševal je drugega za drugim. Nekateri so mu silno prigovarjali, drugi so mu prav tako odločno odsvetovali in nazadnje le še ni vedel, kaj mu je početi. Z devetindesetdesetimi je že govoril, pa ga še niso zmoodrili. Naposled je sklenil:

»Še stotega povprašam. Kar mi svetuje ta, to storim.«

Zgodaj zjutraj gre tedaj na cesto, da pričaka prvega, ki pojde mimo.

Pa pride mimo človek, ki jezdi palico. Očividno, da je norec.

»Umakni se,« kriči čudaški jezdec, »da te ne udari moj konj.«

Mož se je umaknil in ni dvomil, da je tujec res prismuknjen. Ker je bil pa tako trdno odločen, da se hoče ravnati po sklepu stotega, ki mu pride nasproti, zakriči za norcem:

»Hej, sosed, vstavi konja! Rad bi te nekaj vprašal.«

Jezdec je napel vajeti in obstal.

»Hitro! Kaj želiš?« je zavpil in se vedel tako, kakor da je njegova palica preveč nestrpna za dolgo čakanje.

»Na ženitev mislim, pa bi rad preje slišal tvoj svet.«

Oni na palici malo pomislil.

»Dragi moj,« pravi, »ženske prihajajo iz treh šotorov. Ženska iz prvega ti bo udana, iz drugega te bo sovražila, ženska iz tretjega šotora ti bo pa udana in te bo obenem sovražila. — Varuj se mojega konja! Hi!«

In odjezdi.

Ta ki bi se rad oženil, premišljuje:

»Kakšne neumnosti je kvasil ta norec! Kako naj spoznam, iz katerega šotora prihaja kaka ženska? Najboljše je, da letim za njim in ga vprašam še enkrat.«

»Hej, sosed, počakaj malo!«

Tujec obstane kot preje.

»Povej mi no, kako spoznam, iz katerega šotora prihaja ženska!«

»To je popolnoma lahko. Ženske iz prvega šotora, tiste, ki so udane, — so dekleta. Ako vzameš dekle, ki preje še ni vedelo za moža, se oklene tebe kot prvega z ljubeznijo. — Ženske iz drugega šotora — sovražne — to so vdove z otroci. Ako vzameš tako, se ne smeš nikdar nadejati miru. Njeni otroci bodo vedno imeli prednost pred teboj. — Iz tretjega šotora je vdova brez otrok. Ako se ji godi pri tebi boljše, nego pri prvem možu, te bo ljubila. V nasprotnem slučaju bo mislila le na prvega ter na njegovo dobroto, pa te bo sovražila. — Varuj se, da te ne udari moj konj. — Hi!«

Pa je odjezdil dalje.

Mož ni imel pokoja. Ali je bil to norec ali modrijan, ki mu je tako svetoval?

»Hej, sosed, počakaj še tretjič!«

Jezdec obstane.

»Povej mi, kdo si pravzaprav? Govoriš pametno, vedeš se pa neumno. Če pa nisi prismuknjen, kaj si potem?«

»Jaz sem iz rodu Ben Amirovega in sem imel dve ženi, ki sta mi obe umrli. Zdal me silijo sorodniki, naj se še enkrat poročim. Ker se teh svetovalec ne morem drugače otresti, se delam — blaznega. Varuj se, da te moj konj ne udari. — Hi!«

Pa zajezi svojo palico in odjaše.

Nekaj besed o zakonu.

(Spisala Š.)

Narava je odredila tako, da je mož gospodar, žena pa njegova sužnja. Zato se iščimo v naravi in pojdemo nieno pot.

Mož je tisti, ki misli; žena je, ki misli za možem in to misel lahko uveljavi. Ni pa, da bi mislila žena zase in se uveljavljala sama. Zakaj narava pravi, da mož ukazuje, žena, da uboga.

To je zakon narave.

Zakon današnjega časa pa je zakon civilizacije, izobrazbe in kulture, v katerem žena samostojno misli, samostojno živi. In tako sta v današnjem zakonu mož in žena dva elementa, ki se hojijeta med seboj.

Čeprav pa sta elementa v tem boju enako močna, je tujak narava, ki zahteva svoje in preko katere ne moreš. In čeprav sta mož in žena v medsebojnem boju enakovredna, je pri možu še nekaj in preko tega »nekaj« ne moreš. Ta nekaj je, ki možu odpušča vse, zato je žena vedno manj in ta manj je, ki dela ženo krivo vsepovsod, tudi v zakonu. Pa ne zato, ker ni udobnega stanovanja; ker ni žena dobra gospodinja, dobra mati, možu prijateljica. Saj mož tega ne išče; mož išče vedno le žensko. Žensko pa naide v ponižnosti, skromnosti, priprostosti in brez misli in brez razumevanja vsega, kar je lastnega moškemu. Prav tako ne stika žena po delovanju moža, ampak išče v njem samo moža. Ona gre za možem, za razumom, v katerem stoji mož nad ženo.

Ker pa je civilizacija in kultura današnjega časa dala ženi isto izobrazbo kakor možu, jo je življenje privedlo iz njenega čustvovanja v razumevanje, ki je časih bolj globoko, bolj intenzivno kakor razumevanje moža, preko katerega je šla izobrazba duha in je ostala v njem samo tista moč, na katero se opira njegova narava, ne pa duh časa. Mož je ostal mož.

Žena pa se je v tem času dvignila, začela je misliti, razumeti, delati in samostojno živeti. S tem se je dvignila žena do moža. Taka žena ima še nekaj, ima še globoko čustvovanje, ki ji je lastno.

Taka žena občuti in spozna v zakonu bolest ponižane, užaljene žene prav takrat, ko vidi žena samo po naravi, to je žena brez razumevanja v možu le moža in ničesar drugega. Zato je treba ženi prav takrat razumeti, da je mož prav samo radi tega, ker je mož i v zakonu več kakor ona, če je prav njeno razumevanje bolj pravilno kakor njegovo. Žena z razumom, če je samostojna, lahko tudi samostojno dela, gre lahko preko moža. V zakonu ne sme samostojno delati, ne sme preko svojega moža, zakaj, ona je poročena, ona mora le služiti svojemu možu. Zato je nespornost v zakonu — krivda na njeni strani, čeprav je v bistvu zakrilil nespornost on. Zakaj v naravi žene je, da je ponižna, vdana; v naravi moža pa je zapisano, da ukazuje on.

Zato išče razumna, globokočuteča žena svojega moža v možu kulture in srčne izobrazbe, ki mu bo tudi z razumom lahko sledila, ne da bi bila ponižana. Žena samo po naravi pa bo našla svoje življenje sploh v možu.